

स्वाध्याय सामग्री

मेरो गणित

कक्षा ३

विद्यार्थीको नाम :

रोल नम्बर :

विद्यालयको नाम :

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

हाम्रो भनाइ

पाठ्यक्रम शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको मुख्य सामग्री भए पनि यसका उद्देश्य पूर्तिका लागि विभिन्न सहयोगी सामग्री आवश्यक हुन्छन् । आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षामा विद्यार्थीले घरायसी वातावरणमा सिक्न रुचाउने हुँदा घरायसी वातावरणलाई सिकाइको आधार बनाउनुपर्छ । आधारभूत तहका बालबालिकाको सिकाइमा पाठ्यसामग्रीका अतिरिक्त शिक्षक र अभिभावकको पनि महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यस तहका बालबालिकामा साक्षरता, गणितीय ज्ञान तथा सिप र जीवनोपयोगी सिप विकास गर्न सिकाइ अभ्यासको समय वृद्धि गर्नुपर्छ । यसका लागि बालबालिकालाई कक्षाकोठा बाहिर र घरमा पनि गरेर सिक्ने पर्याप्त समय उपलब्ध गराउनुपर्छ । पाठ्यपुस्तकमा आधारित भई कक्षाकोठाको सिकाइमा सहजीकरण गर्ने र कक्षाकोठा बाहिर को सिकाइ अवसरलाई सबलीकरण गर्ने उद्देश्यले यो सामग्री तयार पारिएको हो ।

आधारभूत शिक्षा कक्षा १-३ को पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका विषयवस्तुका आधारमा पाठ्यपुस्तक र शिक्षक निर्देशिकामा समावेश गरिएका सहजीकरण योजना, सिकाइ क्रियाकलापका आधार, शिक्षण विधि तथा क्रियाकलाप र सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कनका आधारलाई प्राथमिकतामा राखी विद्यार्थीको स्तर र सिकाइ क्षमता अनुकूल गणित विषयका स्वाध्याय सामग्री विकास गरिएको छ । यी सामग्रीको प्रयोगमा शिक्षक तथा अभिभावकले आवश्यकतानुसार पूर्ण सहयोग, आंशिक सहयोग, विद्यार्थी सहयोगात्मक सिकाइ र विद्यार्थीको स्वयम् प्रयास रणनीति अपनाउनुपर्ने हुन्छ ।

यस स्वाध्याय सामग्रीको विकास जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (जाइका) को प्राविधिक सहयोगमा सञ्चालित गणित शिक्षा सुधार परियोजनाअन्तर्गत भएको हो । यस स्वाध्याय सामग्रीलाई परियोजना लागु भएको महोत्तरीको पिपरा गाउँपालिका, भक्तपुरको चाँगुनारायण नगरपालिका, तनहुँको बन्दीपुर गाउँपालिका र जुम्लाको तातोपानी गाउँपालिकाभित्रका सामुदायिक विद्यालयमा परीक्षण गरी प्राप्त सुझाव पृष्ठपोषणसमेतका आधारमा थप परिमार्जन गरी एकीकृत रूपमा विकास गरिएको हो । यस सामग्रीलाई यस रूपमा ल्याउन सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति पाठ्यक्रम विकास केन्द्र हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्छ ।

यस स्वाध्याय सामग्रीलाई सकेसम्म कक्षाकोठा र घरायसी वातावरणमा प्रयोग हुने गरी सरलीकरण गर्ने प्रयास गरिएको छ तापनि यसमा अभै सुधारका ठाउँ रहेका हुन सक्छन् । यसलाई थप परिमार्जन गरी व्यावहारिक, प्रयोगमुखी र प्रभावकारी बनाउन यसका प्रयोगकर्तालगायत सबैबाट निरन्तर सुझावको अपेक्षा गरिएको छ ।

विषयसूची

क्र.स.	पाठ	विषयक्षेत्र	पृष्ठसङ्ख्या
१.	समय १	मेरो दैनिक जीवन	१
२.	पाँच अङ्कसम्मका सङ्ख्या	सङ्ख्याको ज्ञान	७
३.	सङ्ख्याहरूको तुलना	सङ्ख्याको ज्ञान	१७
४.	सङ्ख्याको ढाँचा	सङ्ख्याको ज्ञान	२०
५.	सङ्ख्याहरूको बढ्दो र घट्दो क्रम	हाम्रो समुदाय	२३
७.	भिन्न	हाम्रो समुदाय	२६
८.	लम्बाइ १	हाम्रो समुदाय	३१
९.	रेखाहरू	मेरो सिर्जना	४०
१०.	कोणहरू	मेरो सिर्जना	४५
११.	ज्यामितीय आकारहरू	मेरो सिर्जना	५०
१२.	जोड	गणितका आधारभूत क्रिया	५४
१३.	घटाउ	गणितका आधारभूत क्रिया	६३
१४.	गुणन	गणितका आधारभूत क्रिया	७४
१५.	भाग	गणितका आधारभूत क्रिया	९२
१६.	समय २	मेरो दैनिक जीवन	१०९
१७.	मुद्रा	सञ्चार प्रविधि र बजार	११५
१८.	क्षमता	सञ्चार प्रविधि र बजार	१२३
१९.	लम्बाइ २	सञ्चार प्रविधि र बजार	१२९
२०.	तौल	सञ्चार प्रविधि र बजार	१३१
२१.	चित्रग्राफ	सञ्चार प्रविधि र बजार	१३४
२२.	क्षेत्रफल	नाप	१३८

अभिभावकलाई अनुरोध

कक्षा तीनमा अध्ययनरत विद्यार्थीका अभिभावक (बुबाआमा, हजुरबुबा/हजुरआमा, दाइ/दिदी, ठुलोबुबा/ठुलीआमा वा अन्य सदस्य, नातेदार तथा संरक्षकसमेत) का लागि यो स्वाध्याय सामग्री प्रयोग सम्बन्धमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका तथा जिम्मेवारी निम्नअनुसार रहेका छन्:

- यहाँहरू आफ्नो दैनिक कार्य तथा पेसाका कारण व्यस्त हुनुहुन्छ । आफ्ना बालबालिकाको सिकाइका लागि कम्तीमा एउटा वर्कसिटमा भएका अभ्यास पूरा गराउन प्रत्येक दिन ३० मिनेट समय दिनुहोस् ।
- आफ्ना बालबालिकाको सिकाइका लागि यहाँहरू घरमा शिक्षकका रूपमा सहयोग गर्दै हुनुहुन्छ । तसर्थ आफ्ना बालबालिकासँगै बसेर यस वर्कसिटमा दिइएका अभ्यासका प्रश्न तथा निर्देशनहरू बालबालिकाले पनि सुन्ने गरी पढ्नुहोस् । यसो गर्दा बालबालिकालाई प्रस्ट नभएका निर्देशन तथा प्रश्नहरू बुझ्न सजिलो हुन्छ ।
- बालबालिकालाई व्यावहारिक रूपमा गणित सिकाउनका लागि आवश्यक सामग्रीहरू घरमा नै प्रशस्त पाइन्छ । गणितलाई सरल तथा मनोरञ्जनात्मक तरिकाले बुझाउन घरमा उपलब्ध यस्ता सामग्रीहरूको प्रयोग गर्नुहोस् र आफ्ना बालबालिकासँग रमाउनुहोस् ।
- सिकाइप्रतिको तत्परताका लागि आफ्ना बालबालिकालाई प्रशस्त प्रोत्साहन गर्नुहोस् । सही उत्तर दिइमा वा दिने प्रयास गरेमा पनि सदैव प्रोत्साहन गर्नुहोस् ।
- प्रत्येक बालबालिकाको स्वभाव, सिक्ने तरिका तथा क्षमता फरक हुने हुँदा सही उत्तर बताउन वा लेख्न समय लाग्न सक्छ । तसर्थ ढिलो सिक्ने बालबालिकालाई हतोत्साहन नगरी उत्तरको प्रतीक्षा गर्नुहोस् । त्रुटि गरेको अवस्थामा पनि पुनः सोचविचार गर्न तथा सही उत्तर पत्ता लगाउन सहयोग गर्नुहोस् ।
- आफ्ना बालबालिकाले प्रत्येक पृष्ठमा भएका अभ्यास पूरा गरिसकेपछि त्यसलाई राम्ररी अवलोकन गरी अभिभावकको दस्तखत गर्ने स्थानमा हस्ताक्षर गर्नुहुनसमेत अनुरोध छ ।

शिक्षकलाई अनुरोध

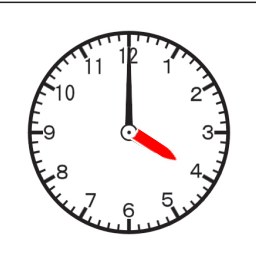
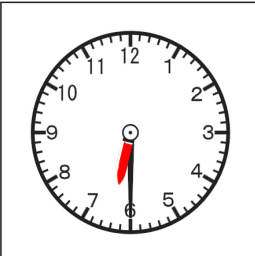
यो स्वाध्याय सामग्री प्रयोगका सन्दर्भमा तीन कक्षामा गणित शिक्षण गर्नुहुने शिक्षकहरूको जिम्मेवारी तथा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका निम्नानुसार हुने छन् :

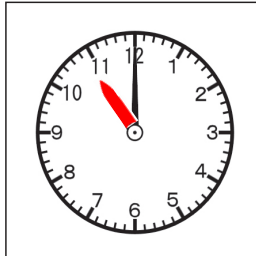
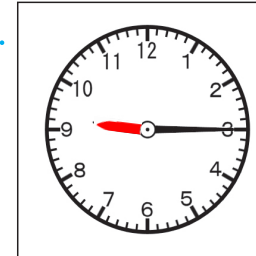
- प्रधानाध्यापकसँगको समन्वयमा तपाईंको विद्यालयको तीन कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीलाई यस स्वाध्याय सामग्री वितरण गर्नुहोस् । सबै विद्यार्थीले प्राप्त गरे नगरेको यकिन गर्नुहोस् ।
- आफ्नो विद्यालयको तीन कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीका अभिभावकलाई यस सामग्री प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा अभिमुखीकरण गर्नुहोस् ।
- अभिभावकलाई आफ्ना बालबालिकाको सिकाइमा सक्दो सहयोगका लागि प्रोत्साहन गर्नुहोस् । कम्तीमा एउटा वर्कसिटको अभ्यासमा सहयोग गर्न प्रत्येक दिन कम्तीमा ३० मिनेट समय उपलब्ध गराउन अनुरोध गर्नुहोस् ।
- नियमित रूपमा अभिभावकसँग विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाबारे जानकारी प्राप्त गर्न सम्पर्कमा रहनुहोस् । विद्यार्थीले पूरा गरेको वर्कसिटको मूल्याङ्कन गरी पुनः आफ्नो सुभावसहित अभिभावकलाई फिर्ता गर्नुहोस् । साथै विद्यार्थीलाई घरमा नै नियमित रूपमा अध्ययन गरी स्वाध्याय सामग्रीमा भएका अभ्यास पूरा गर्न प्रोत्साहन गर्नुहोस् ।
- स्वाध्याय सामग्रीमा भएका प्रत्येक एकाइको वर्कसिट विद्यार्थीले पूरा गरिसकेपछि तपाईंलाई उपलब्ध गराइएको पृष्ठपोषण फाराम (Feedback Sheet) भर्नुहोस् ।
- उक्त पृष्ठपोषण फारामलाई प्रधानाध्यापकको जानकारी तथा सुभावका लागि पेश गर्नुहोस् । प्रधानाध्यापक, अभिभावक र तपाईंको आफ्नो अवलोकनसमेतका आधारमा आगामी दिनमा विद्यार्थीको सिकाइमा सुधारका लागि प्रयोग गर्नुहोस् ।

समय १ १

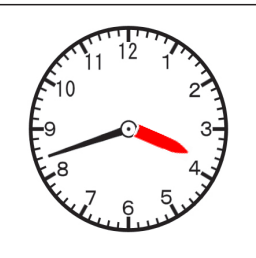
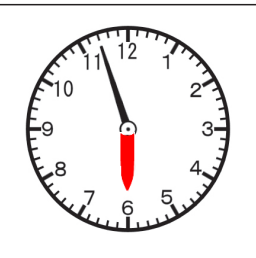
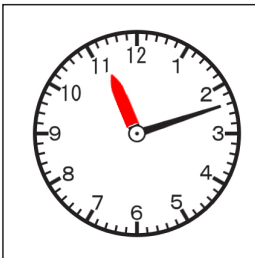
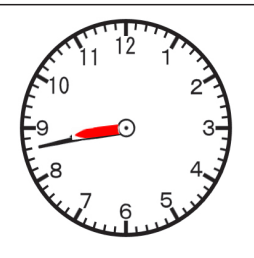
पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १-२ सँग सम्बन्धित

कति बजेको छ, लेख्नुहोस् :

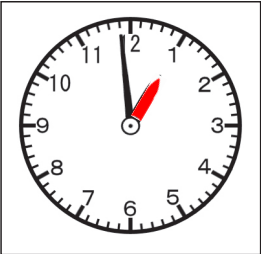
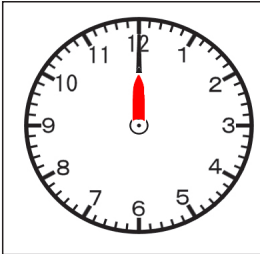
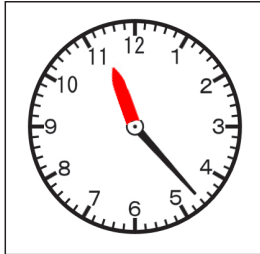
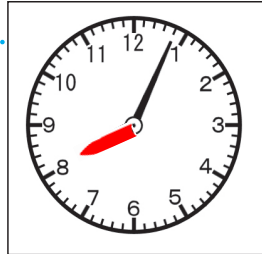
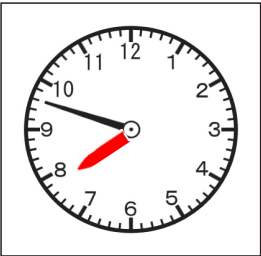
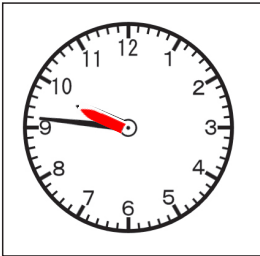
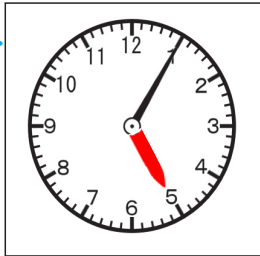
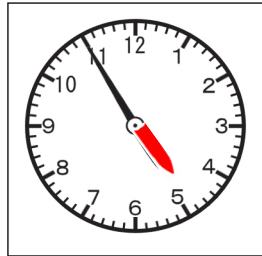
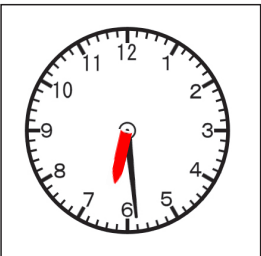
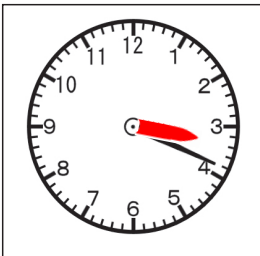
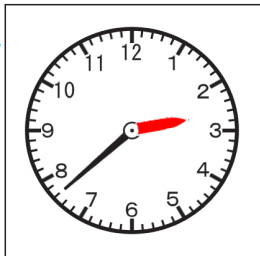
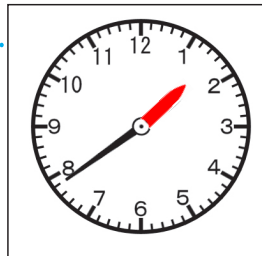
उदाहरण	
	
4 : 00	6 : 30
4 बजेको छ ।	6 बजेर 30 मिनेट गयो ।

अभ्यास	
१. 	२.
<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>

कति बजेको छ, लेख्नुहोस् :

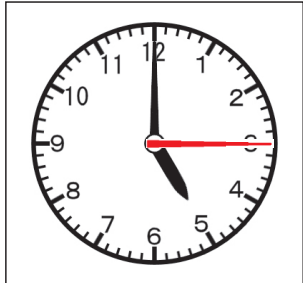
उदाहरण		अभ्यास		
	१. 	२. 	३. 	
3 : 42	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	
3 बजेर 42 मिनेट गयो ।	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	

अभ्यास कति बजेको छ, लेख्नुहोस् :

१. 	२. 	३. 	४.
<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
५. 	६. 	७. 	८.
<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
९. 	१०. 	११. 	१२.
<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>	<input type="text"/> : <input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

कति बजेको छ, लेख्नुहोस् :

उदाहरण

5 : 00 : 15

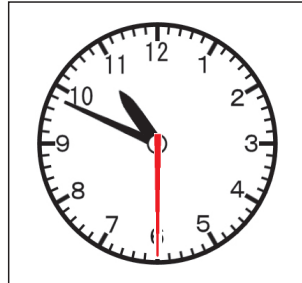
अभ्यास

१.

□ : □ : □

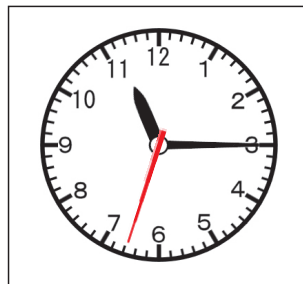
२.

□ : □ : □

कति बजेको छ, लेख्नुहोस् :

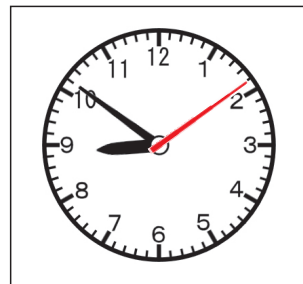
उदाहरण

11 : 15 : 33

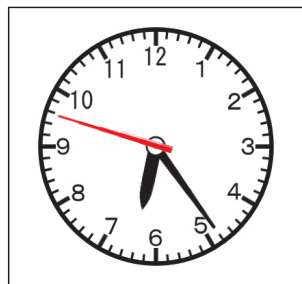
अभ्यास

१.

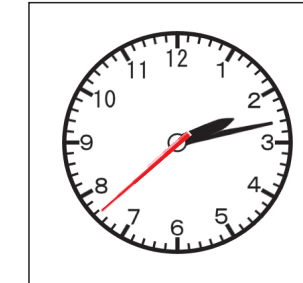
□ : □ : □

२.

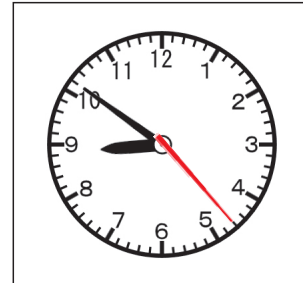
□ : □ : □

३.

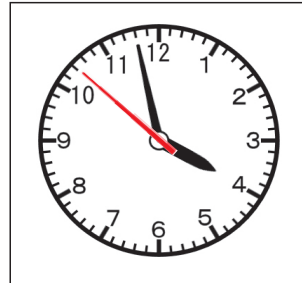
□ : □ : □

४.

□ : □ : □

५.

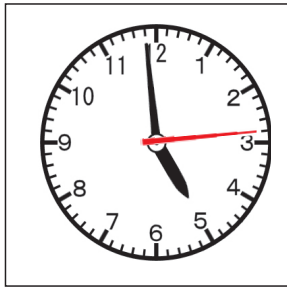
□ : □ : □

अभिभावकको दस्तखत मिति

शिक्षकको दस्तखत मिति

कति बजेको छ, लेख्नुहोस् :

उदाहरण

4 बजेर
59 मिनेट
14 सेकेन्ड
4 : 59 : 14

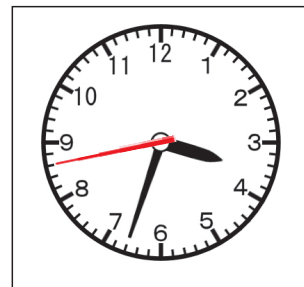
अभ्यास

१.

बजेर
 मिनेट
 सेकेन्ड
 : :

२.

बजेर
 मिनेट
 सेकेन्ड
 : :

३.

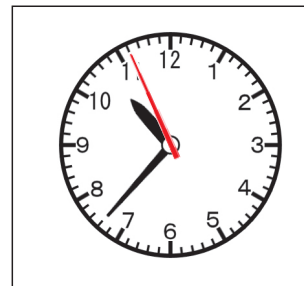
बजेर
 मिनेट
 सेकेन्ड
 : :

४.

बजेर
 मिनेट
 सेकेन्ड
 : :

५.

बजेर
 मिनेट
 सेकेन्ड
 : :

उदाहरण एउटै समय देखाउने घडीहरूलाई जोडा मिलाउनुहोस् :

09:18:04

02:01:48

11:38:12

07:59:01

अभ्यास एउटै समय देखाउने घडीहरूलाई जोडा मिलाउनुहोस् :

03:56:23

09:04:37

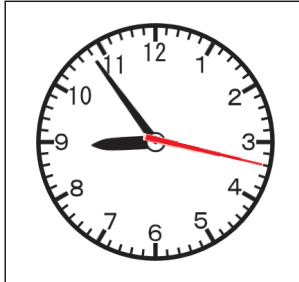
04:04:04

10:36:51

दिइएको समय जनाउने गरी घडीमा घन्टा, मिनेट र सेकेन्ड सुई बनाउनुहोस् ।

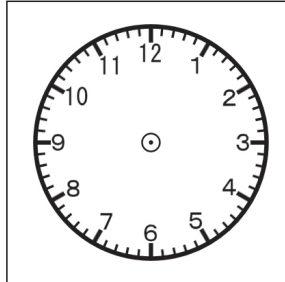
उदाहरण

8 : 54 : 17

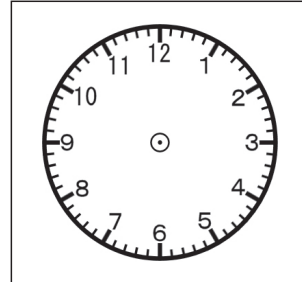
अभ्यास

१.

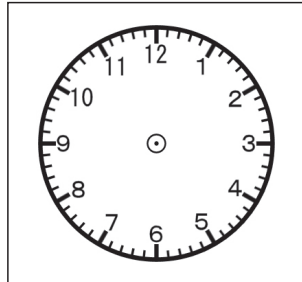
5 : 32 : 06

२.

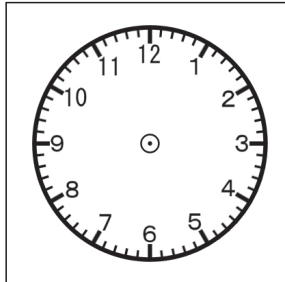
12 : 13 : 20

३.

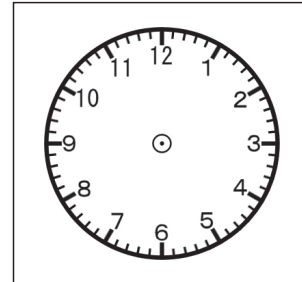
1 : 51 : 43

४.

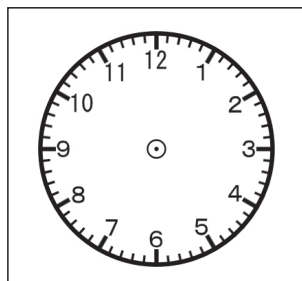
6 : 09 : 26

५.

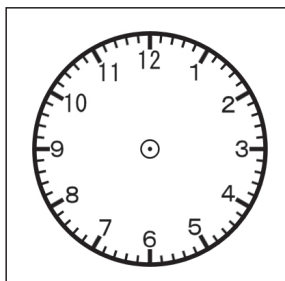
2 : 21 : 56

६.

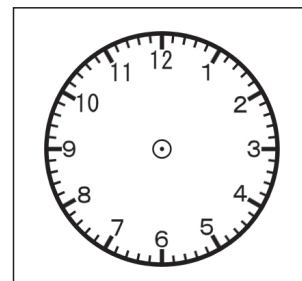
12 : 48 : 35

७.

4 : 45 : 15

८.

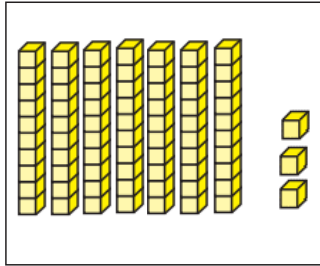
3 : 38 : 06

पाँच अङ्कसम्मका सङ्ख्या २

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ९-१० सँग सम्बन्धित

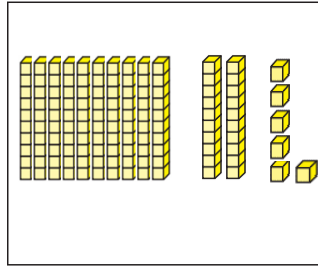
उदाहरण ब्लक गनेर सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

(कति ओटा सय, दश र एक छन् ?)

दश	एक
७	३

→ ७३

सय	दश	एक
१	२	६

→ १२६

अभ्यास ब्लक गनेर सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

१.

दश	एक

→

२.

सय	दश	एक

→

३.

सय	दश	एक

→

४.

सय	दश	एक

→

५.

सय	दश	एक

→

६.

सय	दश	एक

→

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ११ सँग सम्बन्धित

अभ्यास अक्षरमा दिइएका सङ्ख्यालाई सङ्ख्याकमा लेख्नुहोस् :

एक सय पैतिस	१३५
दुई सय पचिस	
दुई सय बाह्र	
तीन सय पाँच	
चार सय छयहत्तर	
आठ सय एक	
छ सय पचास	

अभ्यास दिइएका सङ्ख्याकहरूलाई अक्षरमा लेख्नुहोस् :

२३८	दुई सय अठ्तिस
१४६	
६०५	
८७२	
९७३	
४९१	
७२०	

अभ्यास दिइएका देवनागरी सङ्ख्याङ्कहरूलाई हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्कन पद्धतिअनुसार सङ्ख्याङ्क र अक्षरमा लेख्नुहोस् :

देवनागरी सङ्ख्याङ्कमा	हिन्दु अरेबिक	
	सङ्ख्याङ्क	अक्षरमा
१२८	128	One hundred twenty eight
३०४		
८ ३९		
९३१		
७१०		
६३३		
३६६		
५९२		
९०७		
८१५		
१८३		
५१६		
८७१		
४९१		

उदाहरण ब्लकहरू गणना गरी सङ्ख्याङ्क र अक्षरमा लेख्नुहोस् :

१००० १००० १०००	१०० १०० १०० १००	१० १० १० १० १०	१ १ १ १
हजार	सय	दश	एक
३	४	५	४

३४५४ तीन हजार चार सय चवन्न

अभ्यास गणना गरी सङ्ख्याङ्क र अक्षरमा लेख्नुहोस् :

१००० १००० १००० १००० १०००	१०० १०० १०० १०० १०० १०० १००	१० १० १०	१ १ १ १ १ १ १ १
हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

१००० १००० १००० १००० १००० १००० १०००	१०० १००	१० १० १० १० १० १० १०	१ १ १ १
हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

अभ्यास गणना गरी सङ्ख्याङ्क र अक्षरमा लेख्नुहोस् :

१.

१००० १००० १००० १०००	१०० १०० १०० १०० १००	१० १०	१ १ १
हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

२.

१००० १००० १००० १००० १००० १००० १००० १००० १०००	१०० १०० १०० १०० १०० १०० १००	१० १० १० १० १० १० १० १० १०	१ १ १ १ १
हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

३.

१००० १०००		१० १० १०	१ १ १ १
हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

४.

१००० १००० १००० १००० १००० १००० १००० १००० १०००	१०० १०० १००	१०	१ १
हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १४-१९ सँग सम्बन्धित

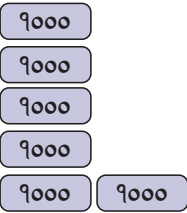

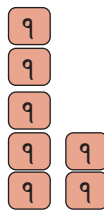
अभ्यास अक्षरमा दिइएका सङ्ख्यालाई सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

दुई हजार एक सय उनान्साठी	
आठ हजार दुई सय दश	
तीन हजार एक	
नौ हजार छ सय सतचालिस	
एक हजार एक सय एघार	
सात हजार साठी	
दुई हजार दुई सय बाइस	

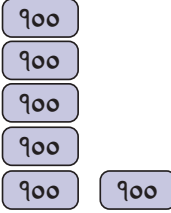

अभ्यास दिइएका सङ्ख्याङ्कलाई अक्षरमा लेख्नुहोस् :

७६५२	
५००२	
८३००	
७२७७	
२०२०	
५९३१	
१६९३	

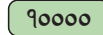
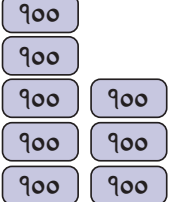

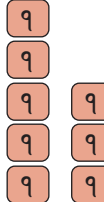
उदाहरण गणना गरी सङ्ख्याङ्क र अक्षरमा लेख्नुहोस् :

				
दश हजार	हजार	सय	दश	एक
३	६	४	१	७

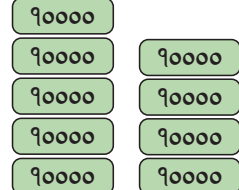
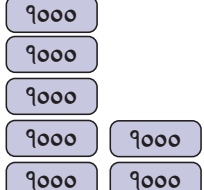

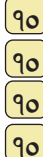

अभ्यास सङ्ख्याङ्कमा ३६४१७ अक्षरमा छतिस हजार चार सय सत्र ।

				
दश हजार	हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

				
दश हजार	हजार	सय	दश	एक

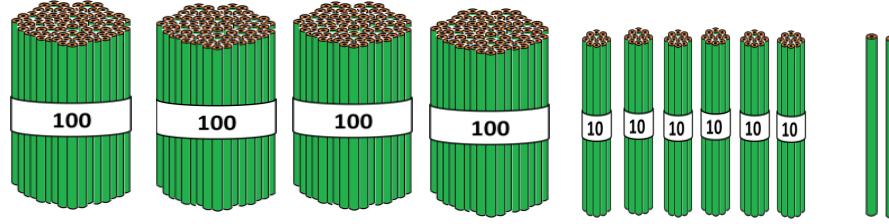
सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

				
दश हजार	हजार	सय	दश	एक

सङ्ख्याङ्कमा अक्षरमा

उदाहरण

सिसाकलम गणना गरी सङ्ख्याकमा लेख्नुहोस् :

१००	१०	
१००	१०	
१००	१०	१०
१००	१०	१०
सयको स्थान	दशको स्थान	एकको स्थान
४	६	२

$४६२ = ४ \text{ सय, } ६ \text{ दश र } २ \text{ एक}$

अभ्यास

तल दिइएको सङ्ख्यालाई स्थानमान तालिकामा भर्नुहोस् :

	दश हजार	हजार	सय	दश	एक
१३८५०					
४९८०२					
३६१९०					
९५०२२					
७८६१७					
४०००७					

खाली बाकस मा भर्नुहोस् :

उदाहरण

३ सय र ५ एकले हुन्छ ।

अभ्यास

१. ४ हजार, ६ सय, २ दश र ९ एक ले हुन्छ ।

२. ६ दश हजार, ५ हजार, र ८ एक ले हुन्छ ।

३. मा ५ हजार, ४ सय र १ एक हुन्छ ।

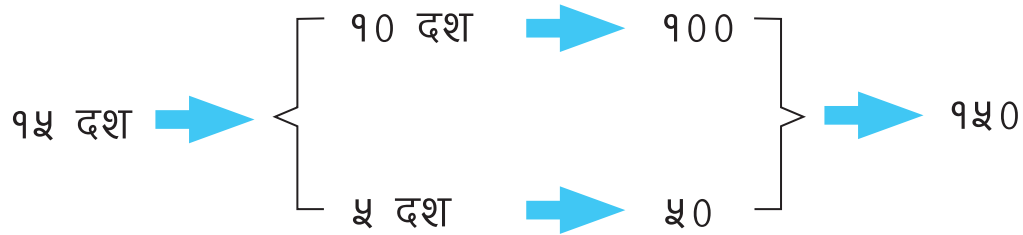
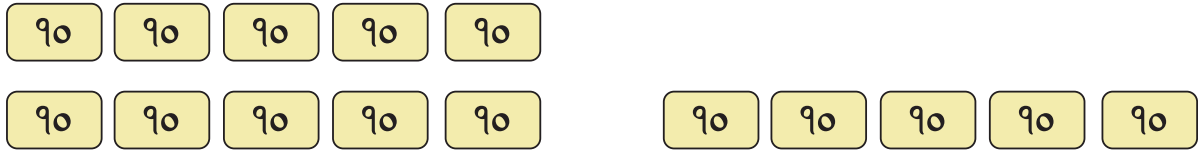
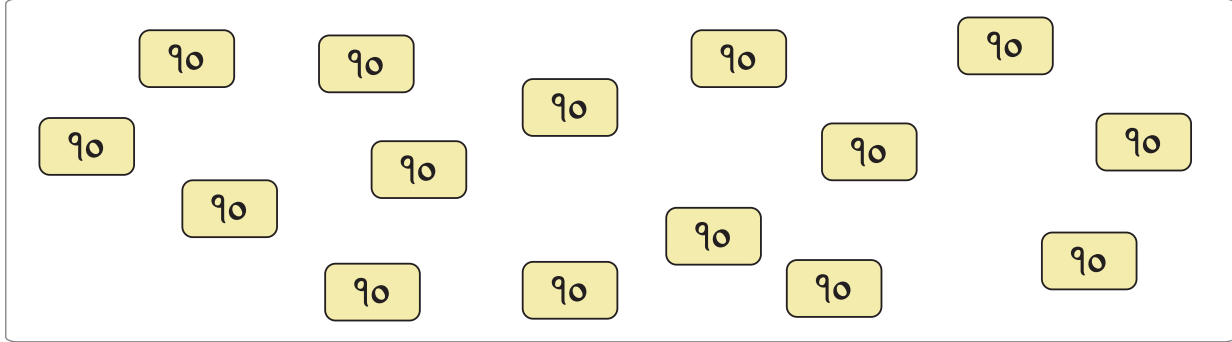
४. ५ दश हजार, २ हजार, ९ सय, १ दश र ८ एक ले हुन्छ ।

५. मा ४ हजार, ७ सय, ९ दश र ३ एक हुन्छ ।

६. मा ३ दश हजार, ९ हजार, २ सय, र २ एक हुन्छ ।

७. २ दश हजार र ८ एक ले हुन्छ ।

उदाहरण यदि तपाईंसँग १५ ओटा दश भएमा कति हुन्छ ?

अभ्यास

१. ८५ ओटा दश मिलेर कति बन्छ ?
२. ४९ ओटा सय मिलेर कति बन्छ ?
३. ३५० बाट कति ओटा १० का समूह बनाउन सकिन्छ ?
४. ६२०० बाट कति ओटा १०० का समूह बनाउन सकिन्छ ?
५. ९९ लाई १०० बनाउन कति थप्नुपर्छ ?
६. १०००० बनाउन ८००० मा कति थप्नुपर्छ ?
७. ९९९ भन्दा १ ले बढी हुने सङ्ख्या कुन हो ?

सङ्ख्याहरूको तुलना ३

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २७-२९ सँग सम्बन्धित

उदाहरण

दिइएका सङ्ख्याबिच तुलना गर्नुहोस् :

४२३९ ४२५०

सङ्ख्याबिच तुलना गर्दा सङ्ख्याका अङ्कबिच एक एक गरी तुलना गर्नुपर्छ । सबैभन्दा पहिला हजारको स्थानमा, त्यसपछि सयको स्थानमा, क्रमश दश र एकको स्थानका अङ्कबिच एक एक गरी तुलना गरौं ।

दुवै सङ्ख्याहरूमा हजारको स्थानमा ४ र सयको स्थानमा २ समान अङ्क छ ।

४२३९ ४२५०

अब, दशको स्थानमा तुलना गर्नुपर्छ । ३, ५ भन्दा सानो छ ।

४२३९ ४२५०

४२३९ < ४२५०

४२५० भन्दा ४२३९ सानो छ ।

४२५० > ४२३९

४२३९ भन्दा ४२५० ठुलो छ पनि भन्न सकिन्छ ।

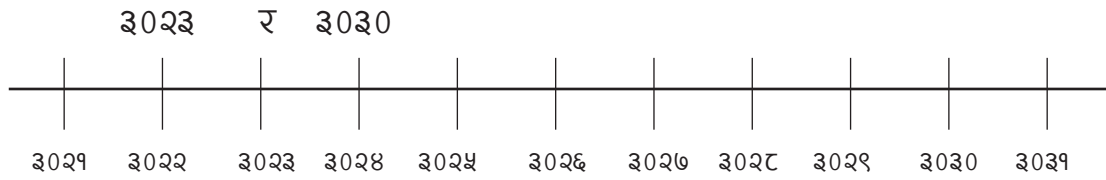

अभ्यास

दिइएका सङ्ख्याबिच तुलना गर्नुहोस् र गोलो घेरामा = अथवा < वा > चिह्न लेख्नुहोस् :

१.	१००	○	९९	६.	१९९	○	२००
२.	४६९	○	४९६	७.	७७७	○	६६६
३.	१५००	○	१४९९	८.	५४३९	○	५४३८
४.	९०००	○	१००००	९.	८२७९	○	८२७२
५.	१९९९	○	२०००	१०.	३२५५	○	३२५०

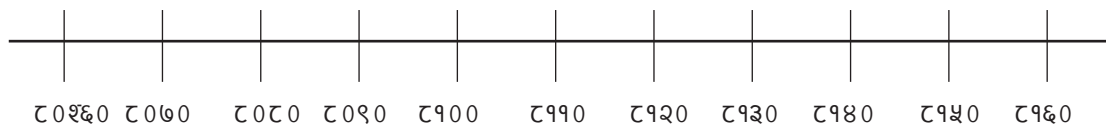
उदाहरण दिइएको सङ्ख्या रेखा हेरी गोलो घेरामा = अथवा < वा > चिह्न लेख्नुहोस् :

३०२३ < ३०३०

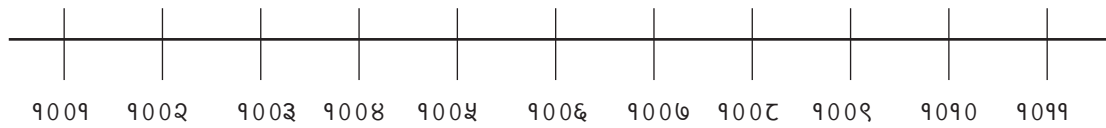
अभ्यास दिइएको सङ्ख्या रेखाहरू हेरी गोलो घेरामा = अथवा < वा > चिह्न लेख्नुहोस् :

८११० र ८०९०

८११० > ८०९०

१००५ र १०१०

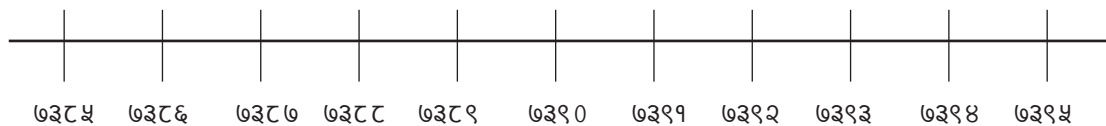
१००५ < १०१०

६३९१ र ६३८५

६३९१ > ६३८५

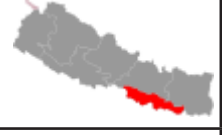
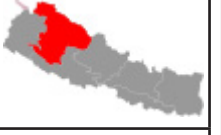
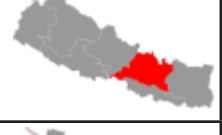

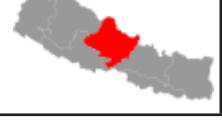
७३८६ र ७३९५

७३८६ < ७३९५

अभ्यास

नेपालका प्रदेशहरूको क्षेत्रफल तल तालिकामा दिइएको छ । अध्ययन गर्नुहोस् :

प्रदेश नं. १	२५,९०५ वर्ग कि.मि.		लुम्बिनी प्रदेश	२२,२८८ वर्ग कि.मि.	
मधेश प्रदेश	९,६६१ वर्ग कि.मि.		कर्णाली प्रदेश	२७,९८४ वर्ग कि.मि.	
वागमती प्रदेश	२०,३०० वर्ग कि.मि.		सुदूर पश्चिम प्रदेश	१९,९१५ वर्ग कि.मि.	
गण्डकी प्रदेश	२१,५०४ वर्ग कि.मि.				

तलका खाली बाकसमा प्रदेशहरूको क्षेत्रफल लेख्नुहोस् र गोलो घेरामा = अथवा < वा > चिह्न लेख्नुहोस् :

प्रदेश नं. १

मधेश प्रदेश

वागमती प्रदेश

गण्डकी प्रदेश

लुम्बिनी प्रदेश

कर्णाली प्रदेश

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश नं. १

8

सङ्ख्याको ढाँचा

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ३२-३३ सँग सम्बन्धित

उदाहरण

हेमले पाँच वर्षपहिले आफ्नो बैङ्क खातामा रु १००० जम्मा गरेका थिए। प्रत्येक वर्षको अन्तमा उनको खातामा भएको रकम तल तालिकामा दिइएको छ :

वर्ष	सुरु	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष
रकम	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	१५००

प्रत्येक वर्ष कति रुपियाँ बढेको रहेछ ?

प्रत्येक वर्षको रकमको फरक कति रहेछ हेरौं ।

वर्ष	सुरु	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष
रकम	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	१५००

+१००

+१००

+१००

+१००

+१००

प्रत्येक वर्ष खातामा भएको रकममा रु १०० का दरले बढ्दै गएको रहेछ । हामीले सङ्ख्याहरूको ढाँचा पत्ता लगायौं ।

अभ्यास तल दिइएका सङ्ख्याहरूको ढाँचा पत्ता लगाउनुहोस् :

१. १०० ११० १२० १३० १४० १५०

+ + + + +

२. ३०० ३५० ४०० ४५० ५०० ५५०

+ + + + +

३. २१० २१३ २१६ २१९ २२२ २२५

+ + + + +

उदाहरण तल दिइएका सङ्ख्याहरूको ढाँचा पत्ता लगाउनुहोस् र तालिका पूरा गर्नुहोस् :

५	८	११	१४					
---	---	----	----	--	--	--	--	--

पहिलो सङ्ख्याभन्दा दोस्रो सङ्ख्या कतिले बढी छ ?

५	८	११	१४					
---	---	----	----	--	--	--	--	--

+३ +३ +३

अब तालिका भरौं ।

३ ले सङ्ख्याहरू बढ्दै गएको छ ।
त्यसैले पाँचौ सङ्ख्या $१४+३=१७$ हुन्छ ।

५	८	११	१४	१७	२०	२३	२६	२९
---	---	----	----	----	----	----	----	----

अभ्यास सङ्ख्याहरूको ढाँचा पत्ता लगाउनुहोस् :

१.

२	७	१२	१७					
---	---	----	----	--	--	--	--	--

२.

११	१८	२५	३२					
----	----	----	----	--	--	--	--	--

३.

३६	४२	४८	५४					
----	----	----	----	--	--	--	--	--

४.

१११	११५	११९	१२३					
-----	-----	-----	-----	--	--	--	--	--

५.

२३५	२४०	२४५	२५०					
-----	-----	-----	-----	--	--	--	--	--

६.

११०३	१३०३	१५०३	१७०३					
------	------	------	------	--	--	--	--	--

अभ्यास

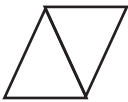
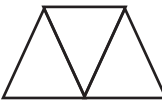
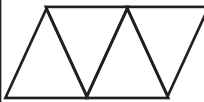
१. ७ को फरकमा आउने सङ्ख्यालाई गोलो घेरा लगाउनुहोस् :

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६
३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८
४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०

२. ९ को फरकमा आउने सङ्ख्यालाई गोलो घेरा लगाउनुहोस् :

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६
३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८
४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०

३. तलका आकृतिलाई लट्ठीको सहायताले बनाइएको छ । लट्ठीहरूको सङ्ख्या गणना गर्नुहोस् र कति लट्ठीको आवश्यकता पर्छ ढाँचा पूरा गर्नुहोस् :

					
३	५	७	९		

सङ्ख्याको बढ्दो र घट्दो क्रम ५

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ३९ सँग सम्बन्धित

पुनरवलोकन सङ्ख्याहरूको तुलनालाई पुनरवलोकन गरौं :
तल दिइएका सङ्ख्याहरू तुलना गरौं । सङ्ख्यालाई सानोदेखि ठुलो (बढ्दो क्रम)
र ठुलोदेखि सानो (घट्दो क्रम) मा $<$ वा $>$ चिह्नको प्रयोग गरी लेख्नुहोस् :

क्र.स.	१९९ र २००	१९९ $<$ २००	२०० $>$ १९९
१.	५३० र ५२९		
२.	११११ र ११०९		
३.	२५८६ र २५८५		
४.	८९९० र ८८८८		
५.	९९९९ र १००००		
६.	७१०९ र ७०९९		

उदाहरण सङ्ख्यालाई बढ्दो क्रममा लेख्नुहोस् :

२२०, २७३, २१० र २७८

पहिलो : सयको स्थानमा तुलना गर्दा \rightarrow सबै सङ्ख्याहरूमा एउटै अङ्क छ ।

दोस्रो : दशको स्थानमा तुलना गर्दा $\rightarrow १ < २ < ७$

अब, २७३ र २७८ मा तुलना गरौं ।

तेस्रो : एकको स्थानमा तुलना गर्दा $\rightarrow ३ < ८$

उत्तर : २१० $<$ २२० $<$ २७३ $<$ २७८

अभ्यास तल दिइएका सङ्ख्याहरू तुलना गरी बढ्दो र घट्दो क्रममा लेख्नुहोस् :

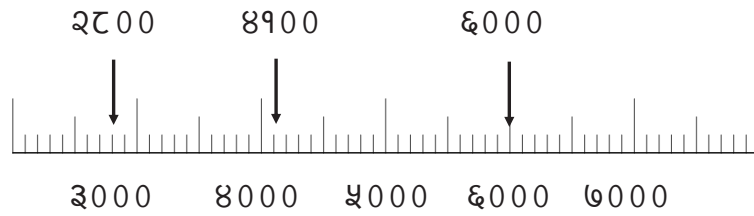
१. ३९९, ४०९, ४८० र ३७९	बढ्दो क्रम	
	घट्दो क्रम	
२. ७०९, ६९९, ७३५ र ८०२	बढ्दो क्रम	
	घट्दो क्रम	
३. ६९९, ६८९, ६९० र ६०९	घट्दो क्रम	
	बढ्दो क्रम	
४. ९००९, ८०९, ८८८ र ९०९९	बढ्दो क्रम	
	घट्दो क्रम	

अभ्यास तल दिइएका अङ्कहरू प्रयोग गरी चार अङ्कका कुनै तीनओटा सङ्ख्याहरू बनाई तिनीहरूलाई बढ्दो र घट्दो क्रममा लेख्नुहोस् :

६, ३, ९, ९	बढ्दो क्रम	
	घट्दो क्रम	
२, ७, ५, ०	बढ्दो क्रम	
	घट्दो क्रम	
९, ४, ८, ३	घट्दो क्रम	
	बढ्दो क्रम	
९, ०, २, ५	बढ्दो क्रम	
	घट्दो क्रम	

अभ्यास दिइएका सङ्ख्यालाई सङ्ख्या रेखामा राखेर बढ्दो र घट्दो क्रममा लेख्नुहोस् :

१. ४१००, २८००, ६०००

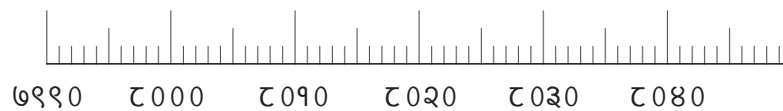
बढ्दो क्रम	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
घट्दो क्रम	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

२. ५२१०, ४९९०, ५०००

बढ्दो क्रम	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
घट्दो क्रम	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

३. ८०१२, ८०४५, ७९९९

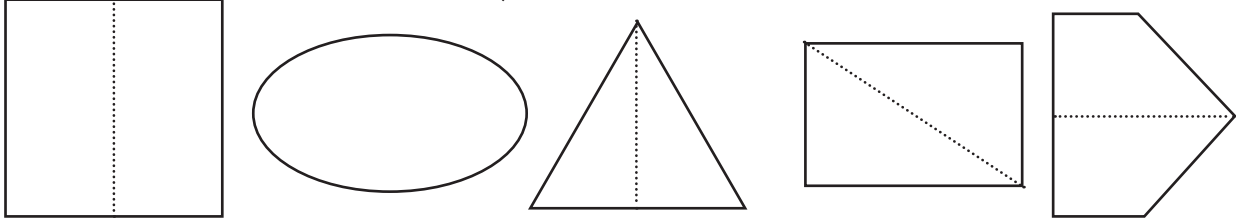

बढ्दो क्रम	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
घट्दो क्रम	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

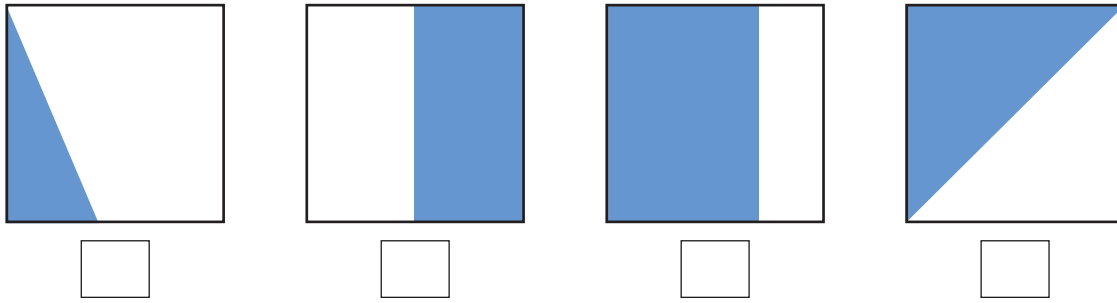
पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ४५-४६ सँग सम्बन्धित

अभ्यास

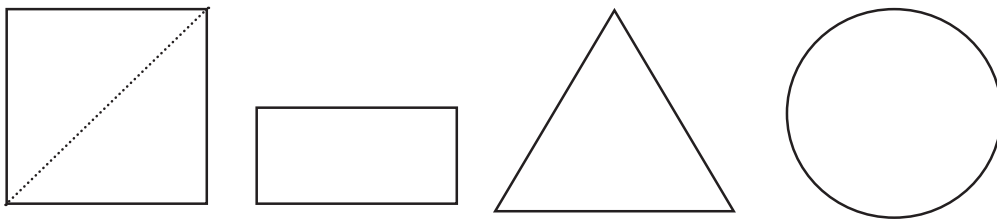
१. तल दिएको सबै चित्रमा $\frac{१}{२}$ भागमा रङ लगाउनुहोस् :

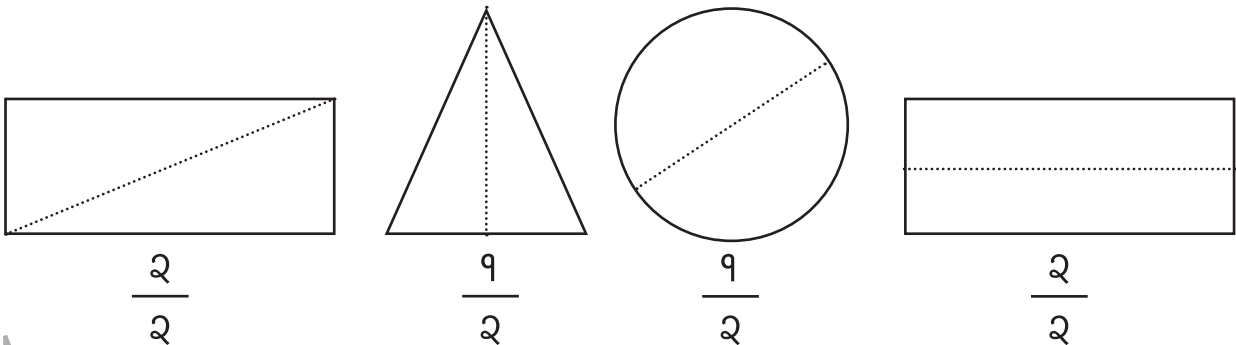
२. $\frac{१}{२}$ भागमा रङ लगाइएको चित्रमा (\surd) लगाउनुहोस् :

३. रेखा तानेर तलका चित्रहरूलाई आधा गर्नुहोस् :

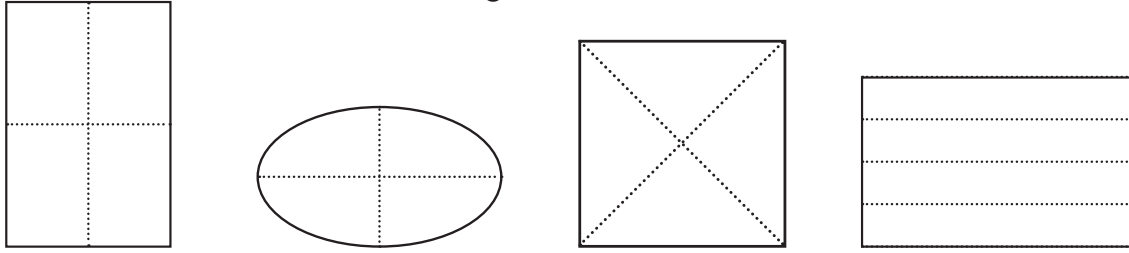

४. तल दिइएको भिन्नअनुसार चित्रमा छाया पारी देखाउनुहोस् :

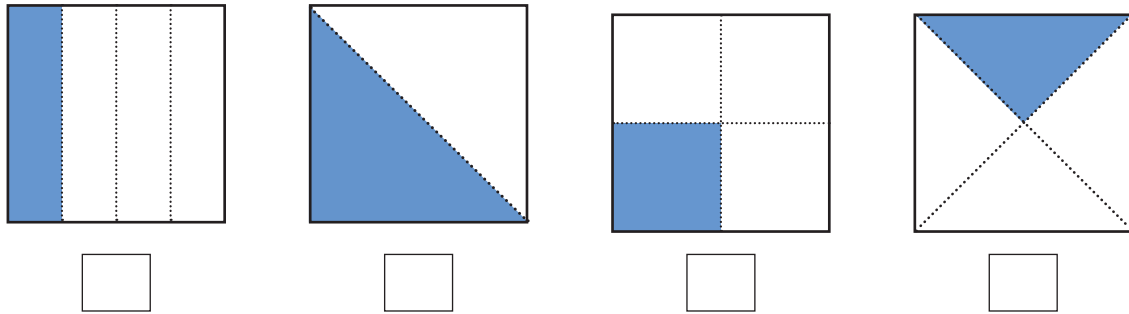

अभ्यास

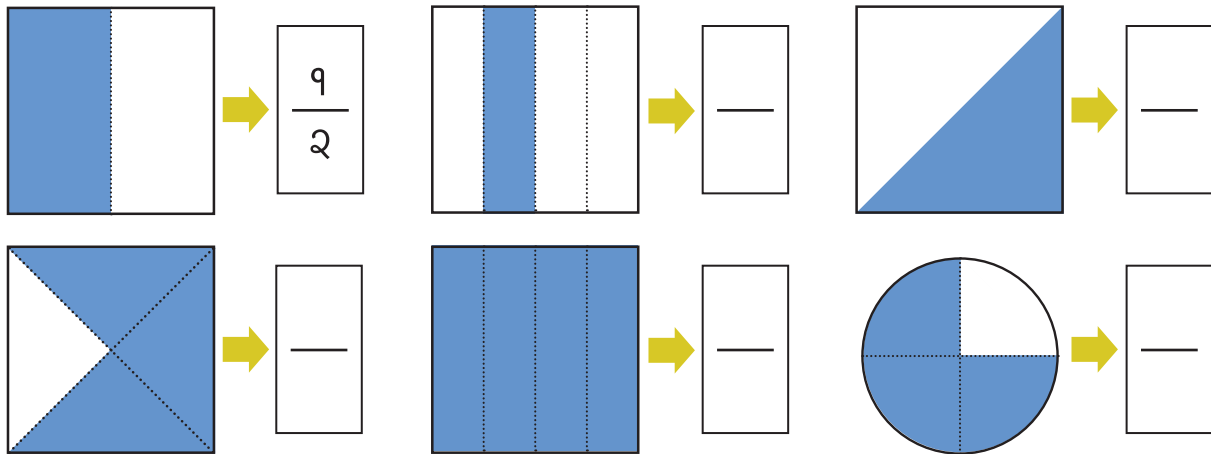
१. तल दिइएका सबै चित्रमा $\frac{9}{8}$ भागमा रङ लगाउनुहोस् :

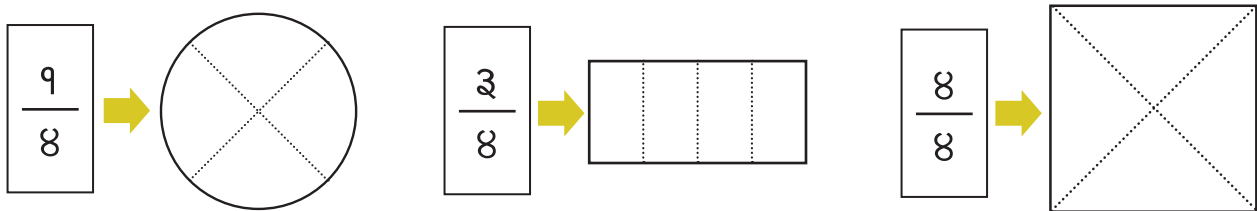
२. $\frac{9}{8}$ भागमा रङ लगाइएको चित्रमा (\surd) लगाउनुहोस् :

३. छाया पारेको भागलाई भिन्नमा लेख्नुहोस् :

४. तल दिइएको भिन्नअनुसार चित्रमा छाया पारी देखाउनुहोस् :

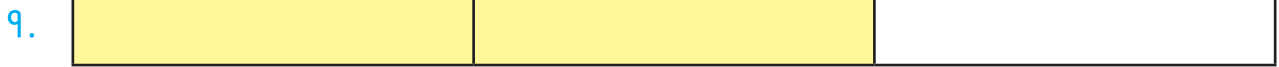

अभ्यास छाया पारिणको भागलाई भिन्नमा लेखी भिन्नलाई गणितीय भाषामा लेख्नुहोस् :

उदाहरण

→ $\frac{1}{3}$ एक तिहाइ

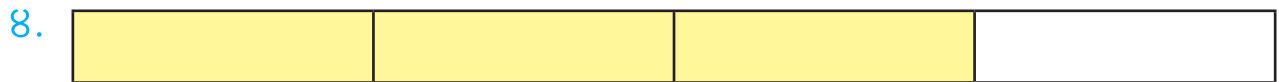
→ $\frac{\quad}{\quad}$

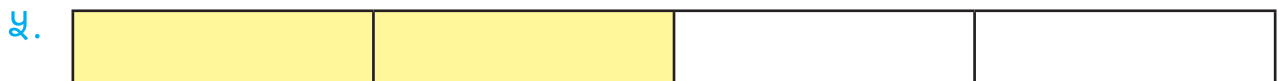
→ $\frac{\quad}{\quad}$

→ $\frac{\quad}{\quad}$

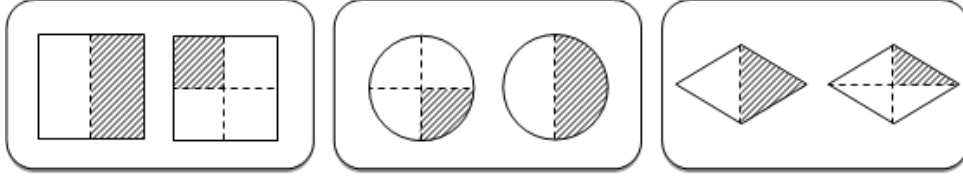

→ $\frac{\quad}{\quad}$

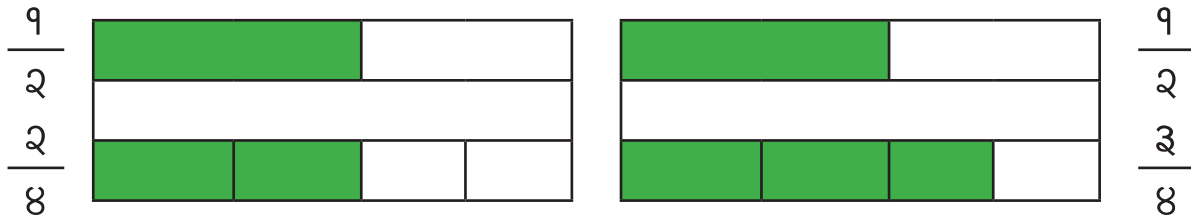

→ $\frac{\quad}{\quad}$

अभ्यास १. सँगैका दुई चित्रमा छाया पारेको भागको तुलना गर्नुहोस् । धेरै छाया पारिएको चित्रलाई गोलो घेरा लगाउनुहोस् ।

उदाहरण दिइएका भिन्नहरूलाई तुलना गरौं :

$\frac{9}{2}$ र $\frac{9}{8}$ दुवै बराबर भिन्न हुन् ।

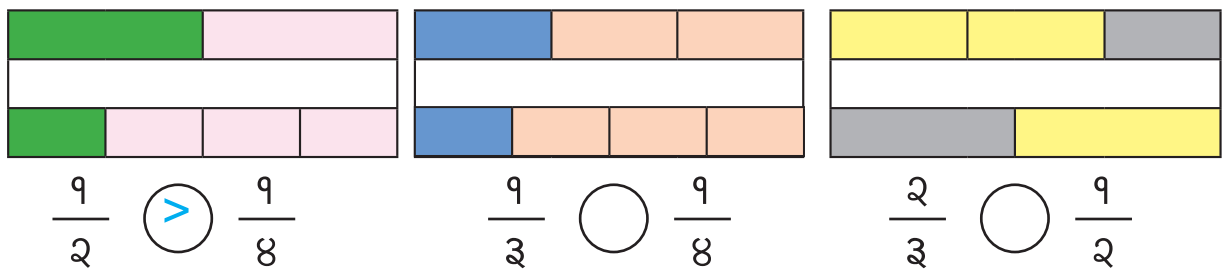
$\frac{3}{8}$ भिन्न $\frac{9}{2}$ भन्दा ठूलो भिन्न हो ।

२. तुलना गर्नुहोस् र उपयुक्त शब्द छान्नुहोस् :

- भिन्न $\frac{9}{2}$ र $\frac{9}{8}$ मा तुलना गर्दा, $\frac{9}{8}$ र $\frac{9}{2}$ (भिन्दा ठूलो/भिन्दा सानो/बराबर) भिन्न हो ।
- दुईओटा $\frac{9}{8}$ भिन्न $\frac{9}{2}$ (भिन्दा ठूलो/भिन्दा सानो/बराबर) भिन्न हो ।
- तीनओटा $\frac{9}{8}$ भिन्न $\frac{9}{2}$ (भिन्दा ठूलो/भिन्दा सानो/बराबर) भिन्न हो ।

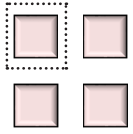
३. तलका भिन्नहरू तुलना गर्नुहोस् र गोलो घेरामा $<$ अथवा $>$ चिह्न लेख्नुहोस् :

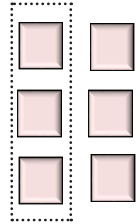
अभ्यास भिन्नका आधारमा वस्तुलाई घेरा लगाउनुहोस् :

उदाहरण

$\frac{1}{8}$ एक चौथाइ

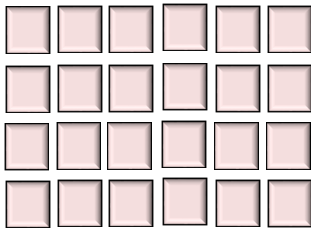
$\frac{1}{2}$ आधा

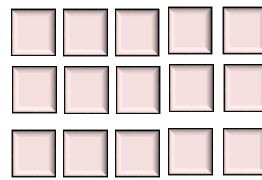
१. $\frac{2}{2}$ दुई तिहाइ

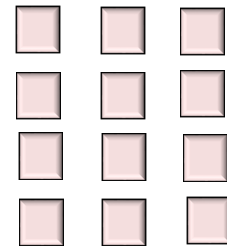
२. $\frac{3}{8}$ तीन चौथाइ

३. $\frac{1}{2}$ एक तिहाइ

४. $\frac{2}{8}$ दुई चौथाइ

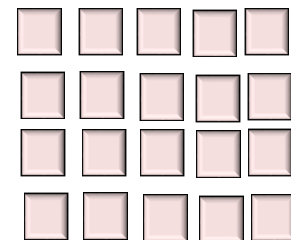
५. $\frac{2}{2}$ दुई तिहाइ

६. $\frac{3}{8}$ तीन चौथाइ

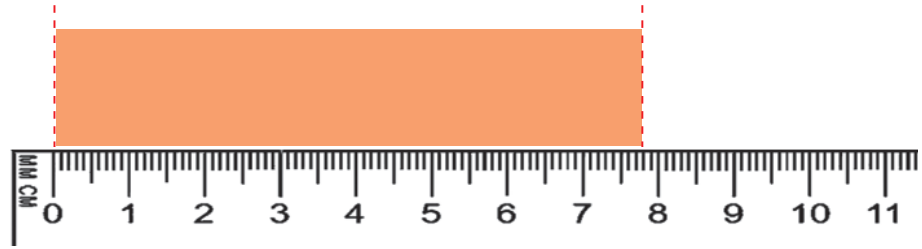
७. $\frac{1}{2}$ आधा

लम्बाइ १ ट

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ५६ सँग सम्बन्धित

उदाहरण रुलरको प्रयोग गरी तलको रङ्गीन आयतको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

से.मि. मि.मि.

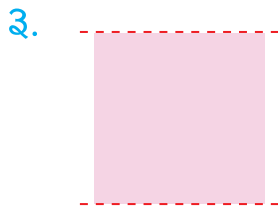
अभ्यास रुलरको प्रयोग गरी तलका रङ्गीन आयत तथा वर्गहरूको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

से.मि. मि.मि.

से.मि. मि.मि.

से.मि. मि.मि.

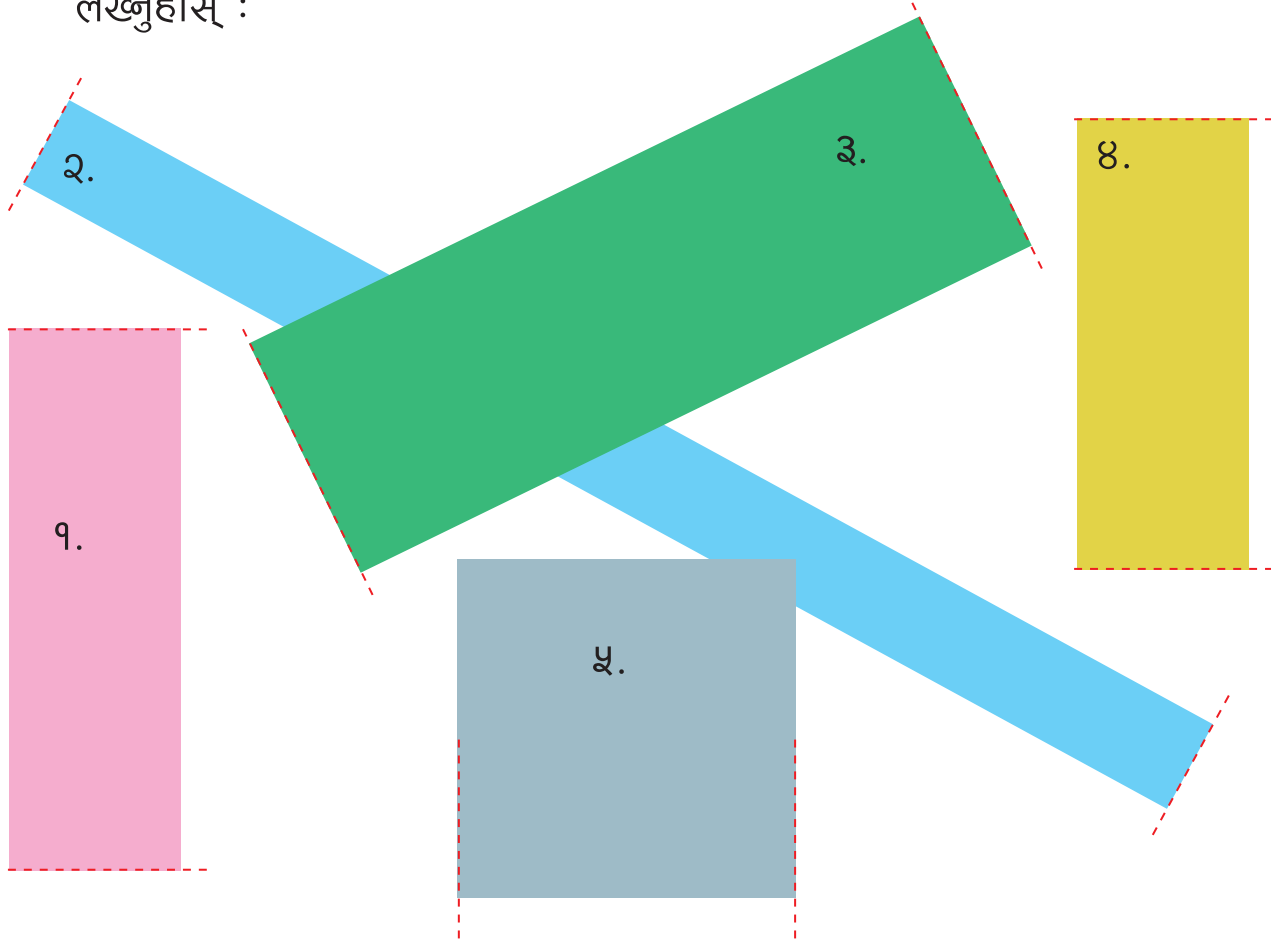

से.मि. मि.मि.

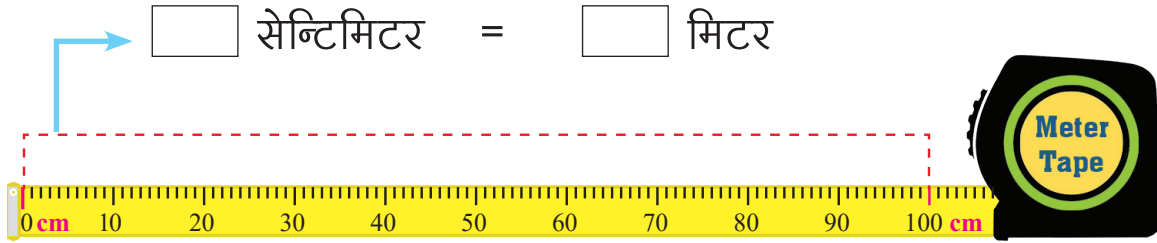
से.मि. मि.मि.

अभ्यास रुलरको प्रयोग गरी तलका रङ्गीन आयत तथा वर्गको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

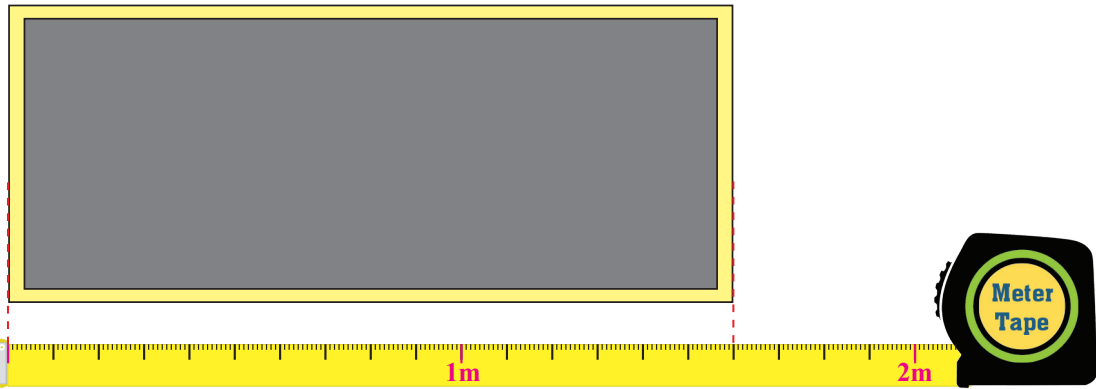

क्र.स.	आयत तथा वर्ग	लम्बाइ
१.		☐ से.मि. ☐ मि.मि.
२.		☐ से.मि. ☐ मि.मि.
३.		☐ से.मि. ☐ मि.मि.
४.		☐ से.मि. ☐ मि.मि.
५.		☐ से.मि. ☐ मि.मि.

अभ्यास खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

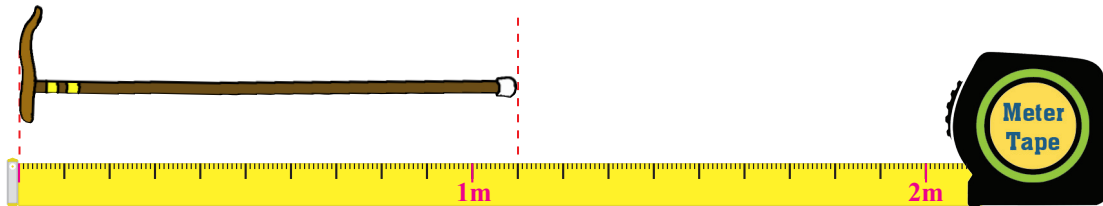

उदाहरण चित्रमा भएको शैक्षणिक पाटीको लम्बाइ कति छ, लेख्नुहोस् :

मि. से.मि.

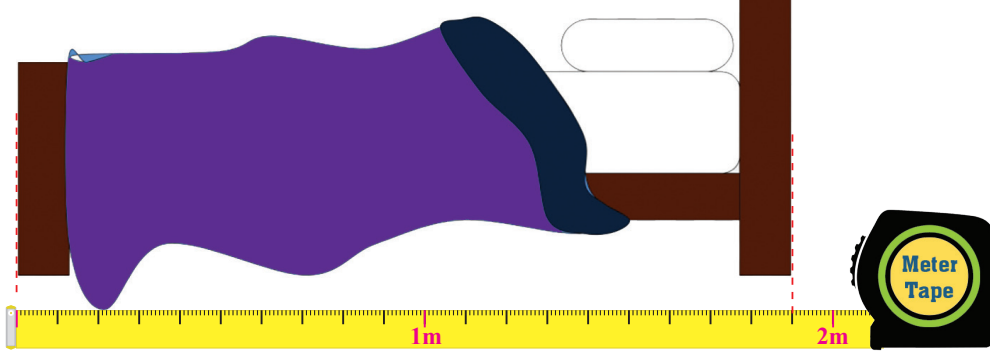
अभ्यास चित्रमा भएको लौराको लम्बाइ कति छ, लेख्नुहोस् :

मि. से.मि.

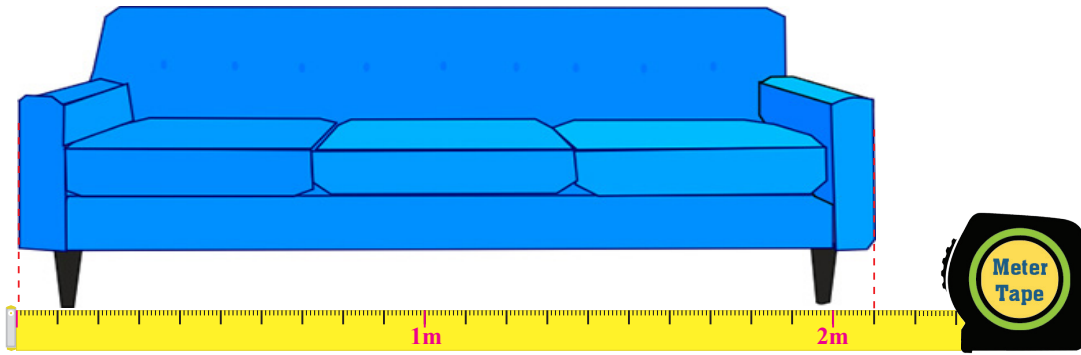
अभ्यास चित्रमा दिइएका तलका वस्तुको लम्बाइ कति छ, लेख्नुहोस् :

१.

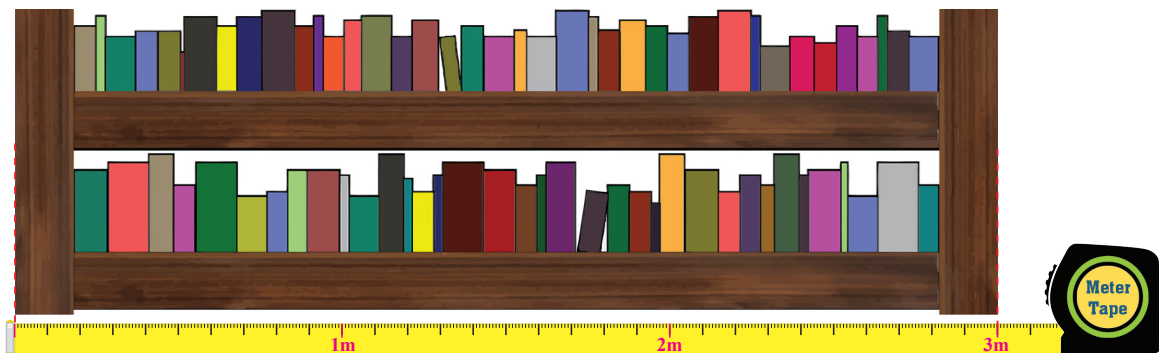
मि. से.मि.

२.

मि. से.मि.

३.

मि. से.मि.

उदाहरण मिटरटेपको प्रयोग गरी तपाईंको परिवारको सबैभन्दा अग्लो व्यक्तिको उचाइ र खाटको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

क्र.स.	नाम	नाप
१.	परिवारको सबैभन्दा अग्लो व्यक्तिको उचाइ	१ मि. ७२ से.मि.
२.	खाटको लम्बाइ	२ मि.

अभ्यास

१. मिटरटेपको प्रयोग गरी तपाईंको घरमा भएका वस्तुको नाप नापेर लेख्नुहोस् :

क्र.स.	वस्तुको नाम	नाप
१.	टेबुलको चौडाइ	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.
२.	ढोकाको उचाइ	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.
३.	सिरकको लम्बाइ	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.

२. मिटर टेपको प्रयोग गरी तपाईंको वरिपरि भएका तीन मिटरभन्दा लामा वस्तुको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

क्र.स.	नाम	नाप
१.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.
२.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.

उदाहरण तपाईंको घरमा भएका वस्तुको नाप अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेपको प्रयोग गरी ती वस्तुको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप
१.	टेलिभिजनको लम्बाइ	६८ से.मि.	७५ से.मि.
२.	ढोकाको चौडाइ	१ मि. ३० से.मि.	१ मि. १२ से.मि.

अभ्यास

१. तपाईंको घरमा भएका वस्तुको नाप अनुमान गर्नुहोस् । १५ से.मि. लामो रुलरको प्रयोग गरी ती वस्तुको नाप नापेर लेख्नुहोस् :

क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप
१.	तपाईंको खाटको चौडाइ	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.
२.	कुर्सीको उचाइ	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.

२. २ मिटरभन्दा लामा वस्तुको लम्बाइ अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेपको प्रयोग गरी ती वस्तुको लम्बाइ नापेर लेख्नुहोस् :

क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप
१.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.
२.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.

उदाहरण तपाईंको घरमा भएका विभिन्न वस्तुको नाप अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेप वा १५ से.मि.को रुलर प्रयोग गरी ती वस्तुको नाप नाप्नुहोस् । ती वस्तुको अनुमानित नाप र वास्तविक नापबिचको फरक पत्ता लगाउनुहोस् :

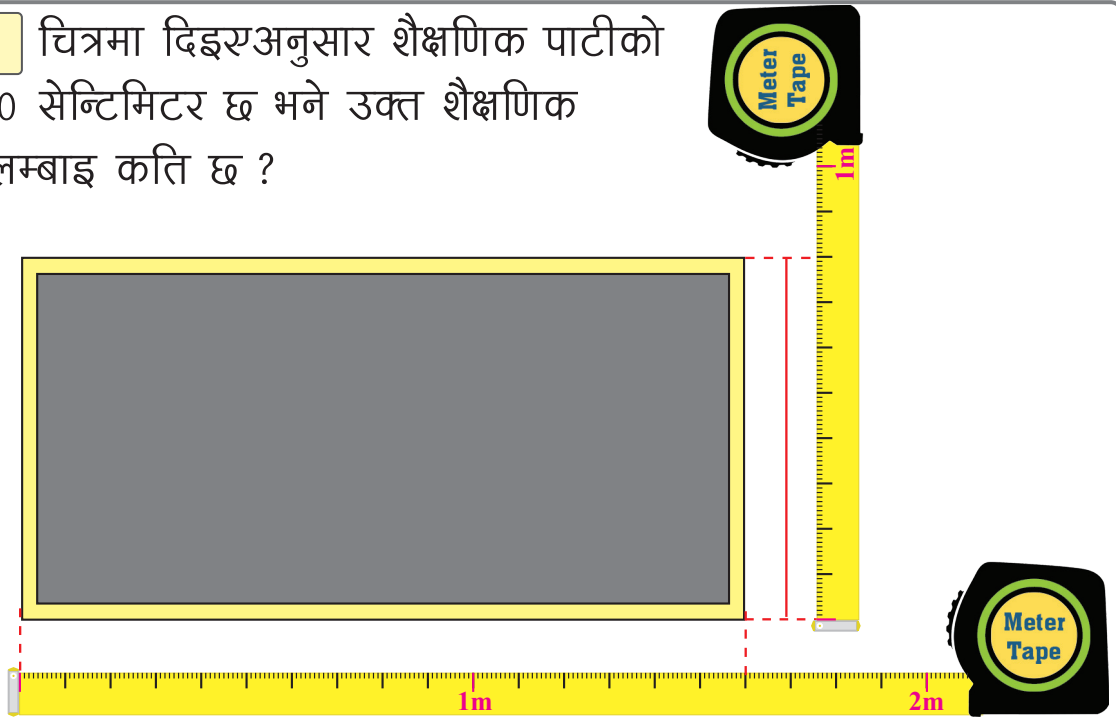
ती वस्तुको अनुमानित नाप र वास्तविक नापबिचको फरक पत्ता लगाउन “ठुलो सङ्ख्या – सानो सङ्ख्या” को मान पत्ता लगाउँछौं ।

क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप	फरक
१.	टेलिभिजको लम्बाइ	६८ से.मि.	७५ से.मि.	७ से.मि.
२.	तपाईंको कपको उचाइ	१३ से.मि.	११ से.मि.	२ से.मि.

अभ्यास तपाईंको घरमा भएका विभिन्न वस्तुको नाप अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेप वा १५ से.मि.को रुलर प्रयोग गरी ती वस्तुको नाप नाप्नुहोस् । ती वस्तुको अनुमानित नाप र वास्तविक नापबिचको फरक पत्ता लगाउनुहोस् :

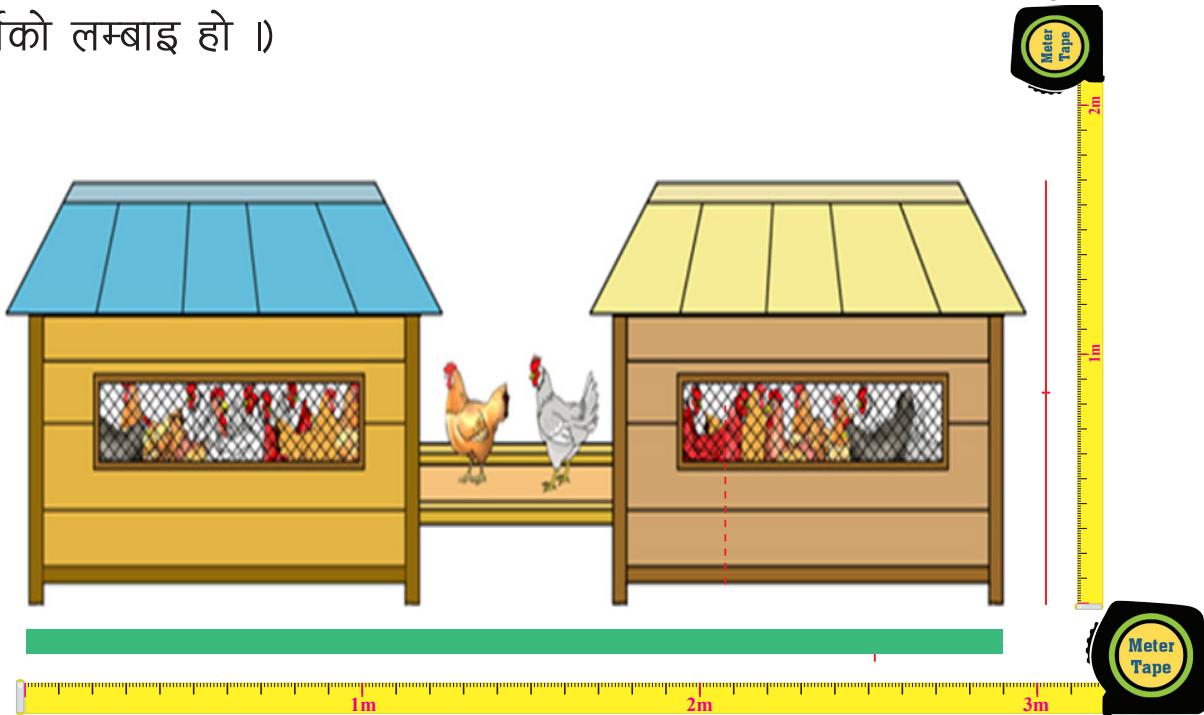
क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप	फरक
१.	सिसाकलम
२.	गणित किताबको लम्बाइ
३.	गणित किताबको चौडाइ
४.	भोलाको चौडाइ
५.	कापीको लम्बाइ
६.	इरेजरको लम्बाइ

उदाहरण चित्रमा दिइएअनुसार शैक्षणिक पाटीको उचाइ ८० सेन्टिमिटर छ भने उक्त शैक्षणिक पाटीको लम्बाइ कति छ ?

मि. से.मि.

अभ्यास चित्रमा दिइएअनुसार कुखुराको खोरको उचाइ १ मिटर ७० से. मि. छ भने दुवै खोरको एक छेउदेखि अर्को छेउसम्मको लम्बाइ कति छ ? (जुन हरियो धर्काको लम्बाइ हो ।)

मि. से.मि.

उदाहरण १ मिटरभन्दा लामा वस्तुको नाप अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेपको प्रयोग गरी ती वस्तुको नाप नाप्नुहोस् । ती वस्तुको अनुमानित नाप र वास्तविक नापबिचको फरक पत्ता लगाउनुहोस् :

क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप	फरक
१.	भ्यालको पर्दा (लम्बाइ)	१ मि. ८५ से.मि.	१ मि. ९० से.मि.	५ से.मि.
२.	भ्यालको पर्दा (चौडाइ)	२ मि. ३० से.मि.	२ मि. १३ से.मि.	१७ से.मि.

अभ्यास १ मिटरभन्दा लामा वस्तुको नाप अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेपको प्रयोग गरी ती वस्तुको नाप नाप्नुहोस् । ती वस्तुको अनुमानित नाप र वास्तविक नापबिचको फरक पत्ता लगाउनुहोस् :

क्र.स.	नाम	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप	फरक
१.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> से.मि.
२.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> से.मि.

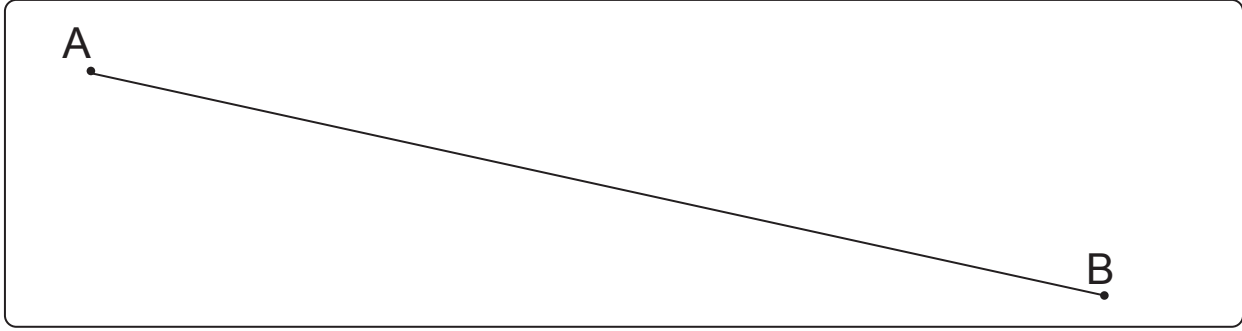
अभ्यास तपाईंको परिवारका दुई जना सदस्य छान्नुहोस् र नाम लेख्नुहोस् । छानेका सदस्यको उचाइ अनुमान गर्नुहोस् । मिटरटेपको प्रयोग गरी ती सदस्यको उचाइ नाप्नुहोस् । ती सदस्यको अनुमानित उचाइ र वास्तविक उचाइबिचको फरक पत्ता लगाउनुहोस् :

क्र.स.	नाम	अनुमानित उचाइ	वास्तविक उचाइ	फरक
१.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> से.मि.
२.		<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> मि. <input type="text"/> से.मि.	<input type="text"/> से.मि.

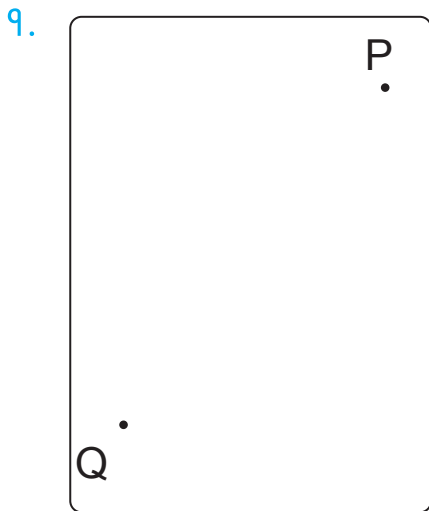
रेखाहरू

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ७० सँग सम्बन्धित

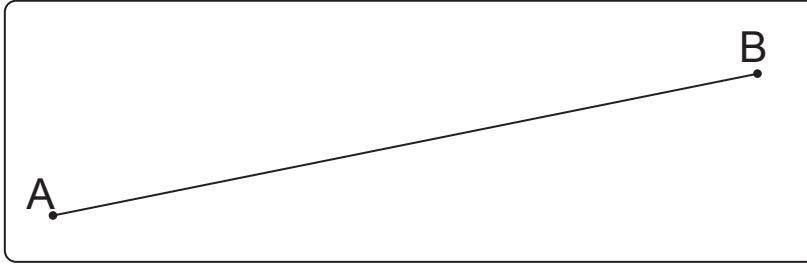
उदाहरण रुलरको सहायताले कोठाभित्रका दुईओटा बिन्दुहरू (बिन्दु A र बिन्दु B) जोडी रेखाखण्ड खिच्नुहोस् :

अभ्यास रुलरको सहायताले कोठाभित्रका दुईओटा बिन्दुहरू जोडी रेखाखण्ड खिच्नुहोस् :

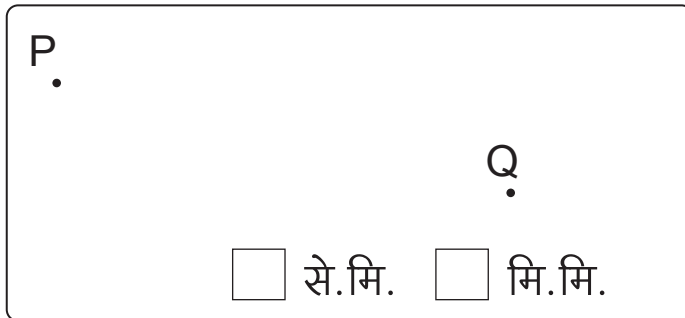
उदाहरण रुलरको सहायताले कोठाभित्रका दुईओटा बिन्दुहरू (बिन्दु A र बिन्दु B) जोडी रेखाखण्ड खिच्नुहोस् । उक्त रेखाखण्डको नाप लिनुहोस् र लेख्नुहोस् :

से.मि. मि.मि.

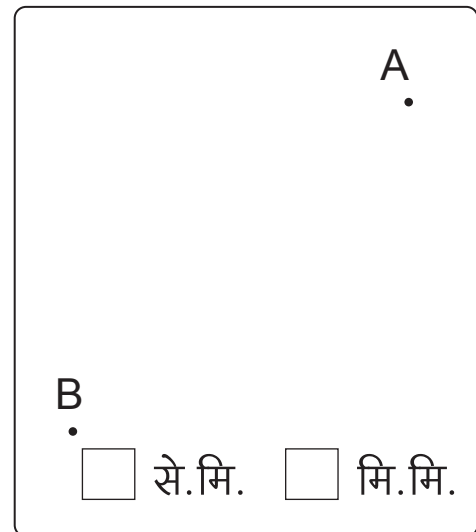
अभ्यास रुलरको सहायताले कोठाभित्रका दुईओटा बिन्दुहरू जोडी रेखाखण्ड खिच्नुहोस् । उक्त रेखाखण्डको नाप लिनुहोस् र लेख्नुहोस् :

१.

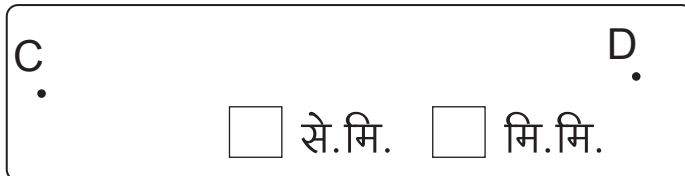
से.मि. मि.मि.

२.

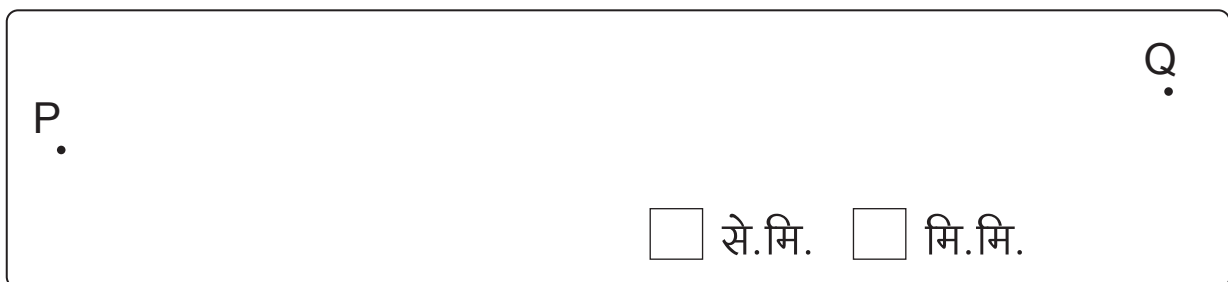
से.मि. मि.मि.

३.

से.मि. मि.मि.

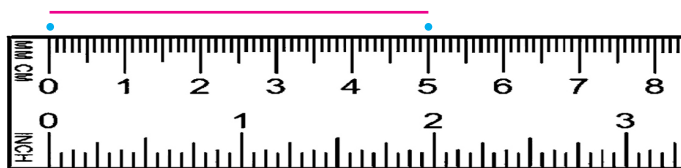
४.

से.मि. मि.मि.

उदाहरण

५ से.मि. लम्बाइ भएको रेखाखण्ड खिच्नुहोस् :

चित्रमा दिइए जस्तै गरी ० से.मि. र ५ से.मि. मा चिह्न लगाउनुहोस् ।

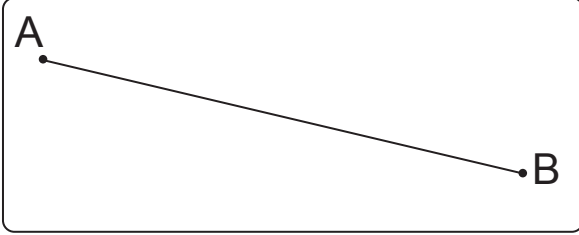
चित्रमा जस्तै गरी रुलरको सहायताले दुई बिन्दु जोड्नुहोस् ।

अभ्यास

दिइएका नापअनुसारका रेखाखण्ड खिच्नुहोस् :

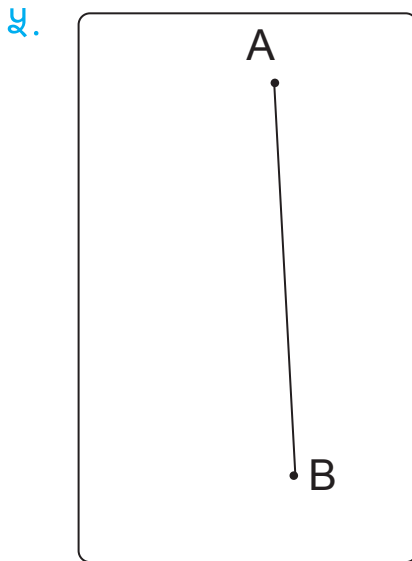
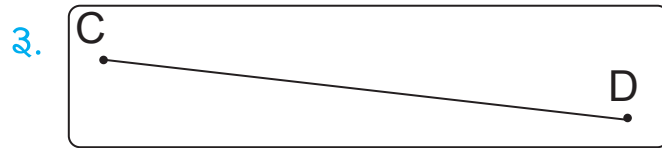
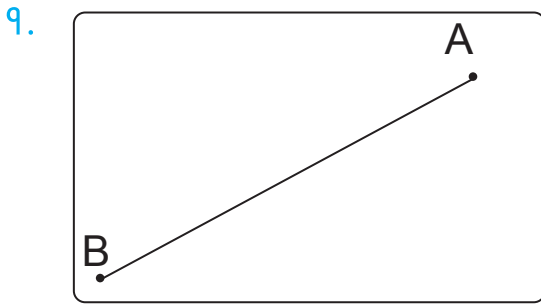
१. ४ से.मि.	
२. २ से.मि.	
३. १ से.मि. ५ मि.मि.	
४. ७ से.मि.	
५. ६ से.मि. २ मि.मि.	
६. ३ से.मि. ९ मि.मि.	

उदाहरण दिइएको रेखाखण्डको लम्बाइ अनुमान गर्नुहोस् । रुलरको प्रयोग गरी उक्त रेखाखण्डको वास्तविक लम्बाइ पत्ता लगाउनुहोस् र लेख्नुहोस् :

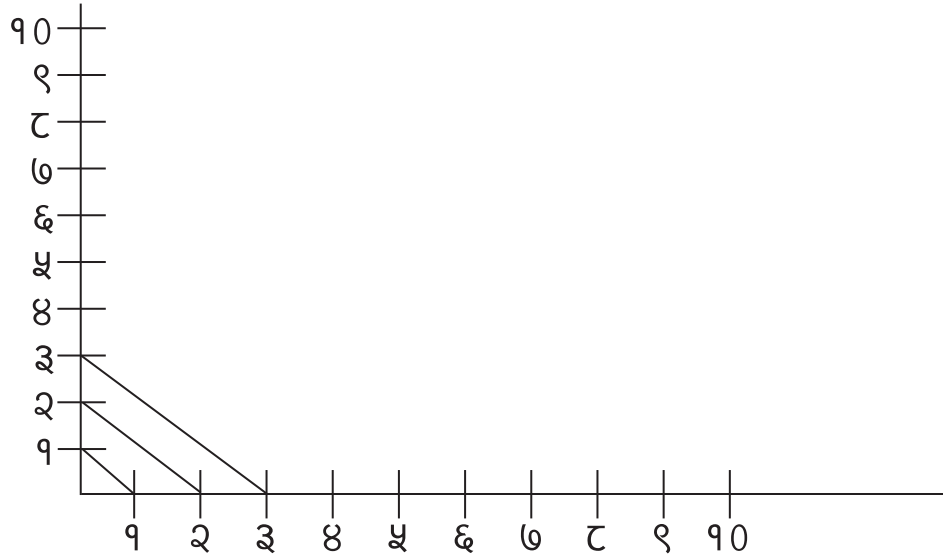
अनुमानित लम्बाइ	वास्तविक लम्बाइ
७ से.मि. ६ मि.मि.	६ से.मि. ५ मि.मि.

अभ्यास दिइएको रेखाखण्डका लम्बाइ अनुमान गर्नुहोस् । रुलरको प्रयोग गरी ती रेखाखण्डका वास्तविक लम्बाइ पत्ता लगाउनुहोस् र लेख्नुहोस् ।

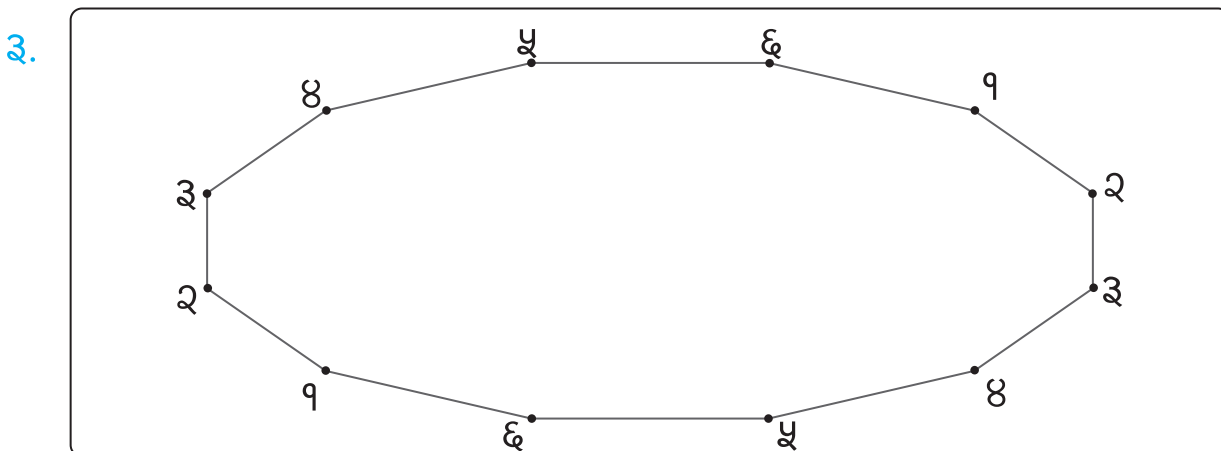
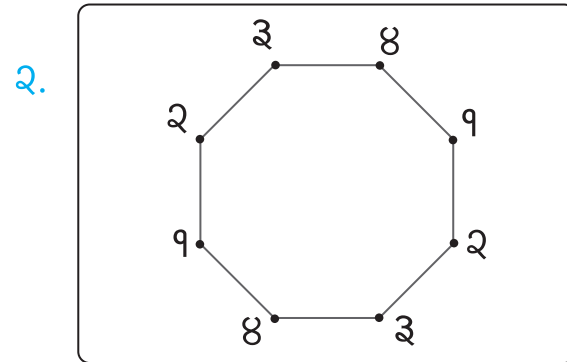
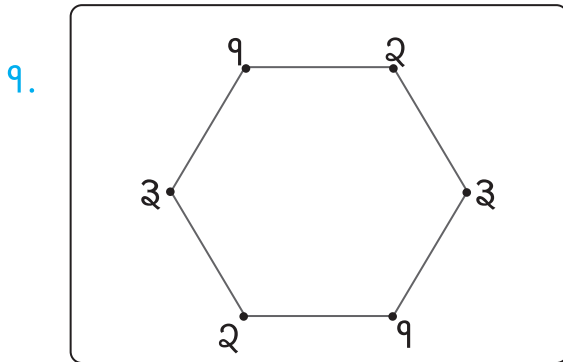

क्र.स.	अनुमानित लम्बाइ	वास्तविक लम्बाइ
१.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.
२.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.
३.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.
४.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.
५.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.	<input type="text"/> से.मि. <input type="text"/> मि.मि.

उदाहरण रुलरको सहायताले चित्रमा देखाइएजस्तै गरी १ सँग १, २ सँग २ र ३ सँग ३ गर्दै जोड्नुहोस् :

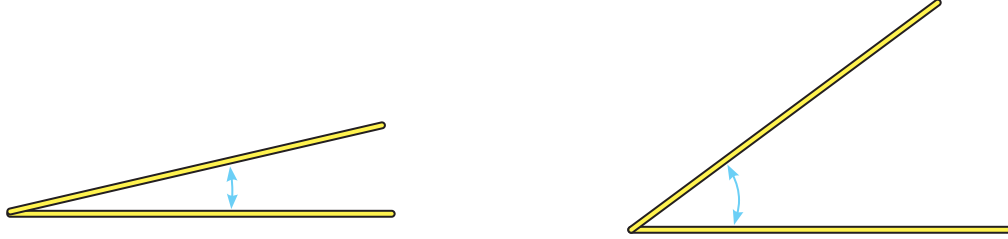
अभ्यास तलको चित्रमा रुलरको सहायताले १ सँग १, २ सँग २ र ३ सँग ३ गर्दै जोड्नुहोस् :

कोणहरू १०

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ७४ सँग सम्बन्धित

उदाहरण दुईओटा आकृतिको तुलना गर्दै त्यसमा भएका दुईओटा लट्ठीहरू कुन बढी फटिरको छ भनी हेरौं । यहाँ कोणको धारणा प्रयोग हुन्छ ।

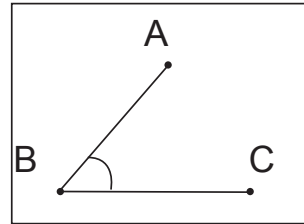
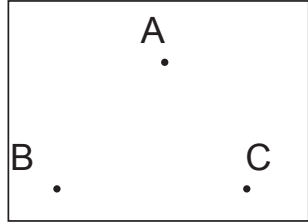

हाम्रो वरिपरि कम्पासमा जस्तै कोण बनाउने धेरै वस्तु रहेका छन् ।

अभ्यास तपाईंको वरिपरि हेरेर कोण बनेका कुनै पाँचओटा वस्तु पत्ता लगाउनुहोस् । ती वस्तुको चित्र बनाएर कोणलाई देखाउनुहोस् :

क्र.स.	वस्तुको नाम	चित्र
उदाहरण	घडी	
१.		
२.		
३.		
४.		

उदाहरण चित्रमा A, B र C तीन बिन्दु छन् । रुलरको सहायताले A र B जोड्नुहोस् । त्यसै गरी बिन्दु B र C जोड्नुहोस् । के को चित्र बन्यो ?

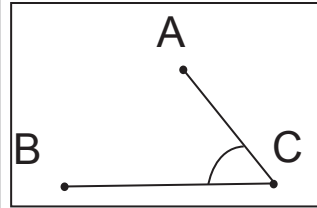

दायाँको चित्रमा कोण ABC बनेको छ, जसमा बिन्दु B लाई शीर्षबिन्दु भनिन्छ । AB र BC रेखाखण्डहरूलाई भुजा भनिन्छ । रेखाखण्डहरू AB र BC मिलेर बनेको कोणलाई $\angle ABC$ लेखिन्छ ।

अभ्यास बिन्दुहरू जोडेर कोण बनाउनुहोस् । शीर्षबिन्दु, भुजा र कोणको नाम लेख्नुहोस् :

उदाहरण

बिन्दुहरू A र C तथा B र C जोड्नुहोस् :

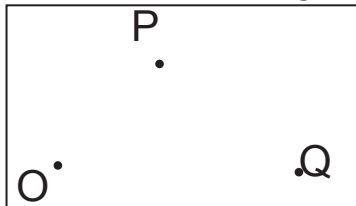
शीर्षबिन्दु : C
भुजाहरू : AC र BC
कोण : $\angle ACB$

१. बिन्दुहरू B र A तथा B र C जोड्नुहोस् :

शीर्षबिन्दु :
भुजाहरू :
कोण :

२. बिन्दुहरू P र O तथा O र Q जोड्नुहोस् :

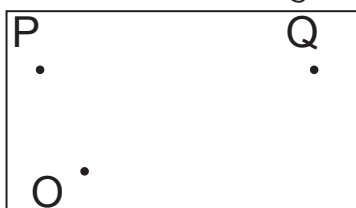
शीर्षबिन्दु :
भुजाहरू :
कोण :

३. बिन्दुहरू D र E तथा E र F जोड्नुहोस् :

शीर्षबिन्दु :
भुजाहरू :
कोण :

४. बिन्दुहरू O र P तथा P र Q जोड्नुहोस् :

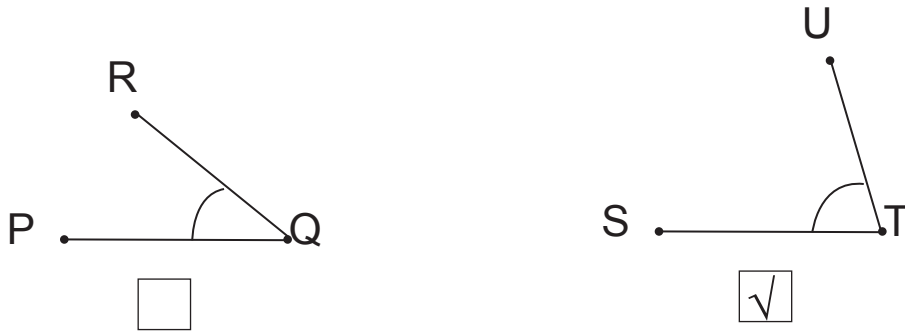
शीर्षबिन्दु :
भुजाहरू :
कोण :

५. बिन्दुहरू A र B तथा B र C जोड्नुहोस् :

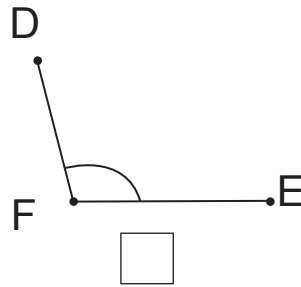
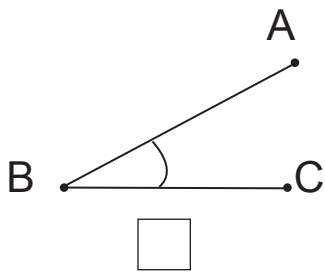
शीर्षबिन्दु :
भुजाहरू :
कोण :

उदाहरण तल दिइएका कोणहरू तुलना गर्नुहोस् र ठुलो कोणमा ठिक (✓) चिह्न लगाउनुहोस् :

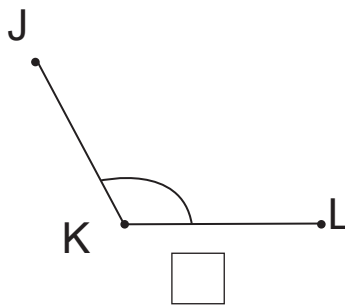
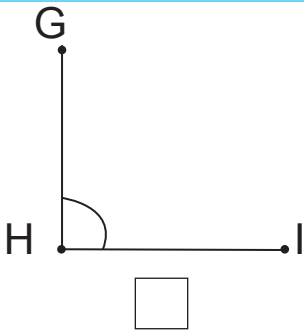

अभ्यास ठुलो कोणमा ठिक (✓) चिह्न लगाउनुहोस् :

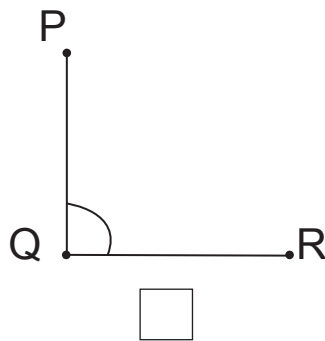
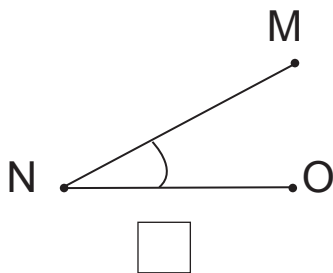
१.

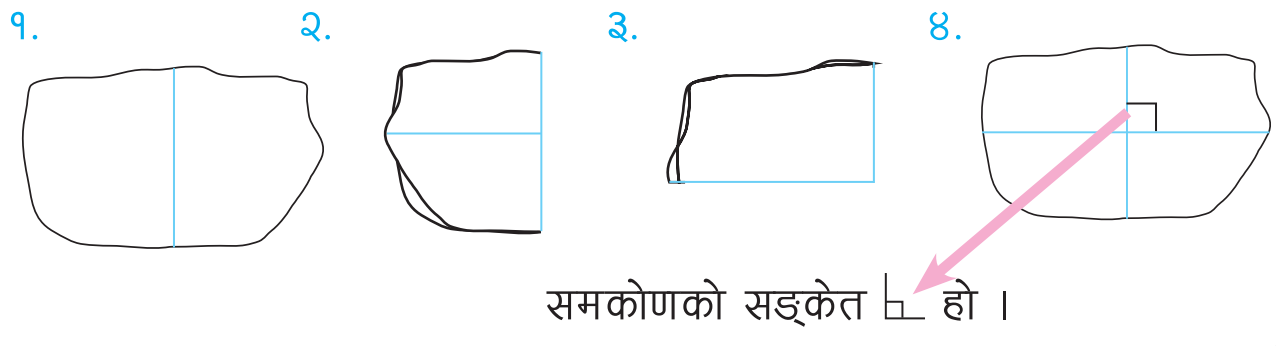
२.

३.

उदाहरण एउटा कागज लियर तलको चित्रको १., २. र ३. मा जस्तै गरी पट्याएर र ४. मा जस्तै गरी खोलेर हेर्दा चारओटा बराबर कोण बनेको देखिन्छ, जसलाई समकोण भनिन्छ ।

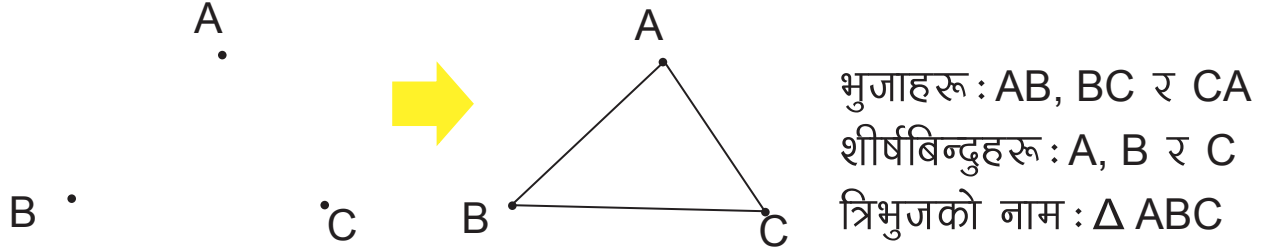
अभ्यास समकोण भएका वस्तु पत्ता लगाउनुहोस् । पाँचओटा समकोण भएका वस्तुको चित्र बनाउनुहोस् र समकोण जनाउन \perp लेख्नुहोस् :

<p>उदाहरण</p> <p>सलाईको बट्टाको एउटा कुना</p>	<p>१.</p>
<p>२.</p>	<p>३.</p>
<p>४.</p>	<p>५.</p>

ज्यामितीय आकारहरू

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ८२-८५ सँग सम्बन्धित

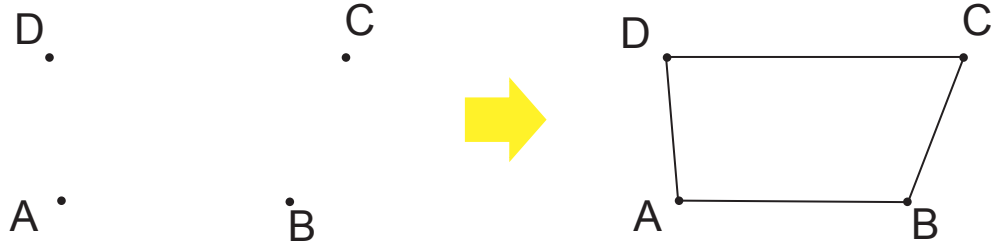
उदाहरण रुलरको सहायताले तलका बिन्दुहरू जोडी त्रिभुज बनाउनुहोस् । भुजाहरू, शीर्षबिन्दुहरू र त्रिभुजको नाम लेख्नुहोस् :

अभ्यास रुलरको सहायताले तलका बिन्दुहरू जोडी त्रिभुज बनाउनुहोस् । भुजाहरू, शीर्षबिन्दुहरू र त्रिभुजको नाम लेख्नुहोस् :

१. F . D . . E	भुजाहरू : शीर्षबिन्दुहरू : त्रिभुजको नाम : Δ
२. G . H . . I	भुजाहरू : शीर्षबिन्दुहरू : त्रिभुजको नाम : Δ
३. L . K . . J	भुजाहरू : शीर्षबिन्दुहरू : त्रिभुजको नाम : Δ
४. O . N . . M	भुजाहरू : शीर्षबिन्दुहरू : त्रिभुजको नाम : Δ

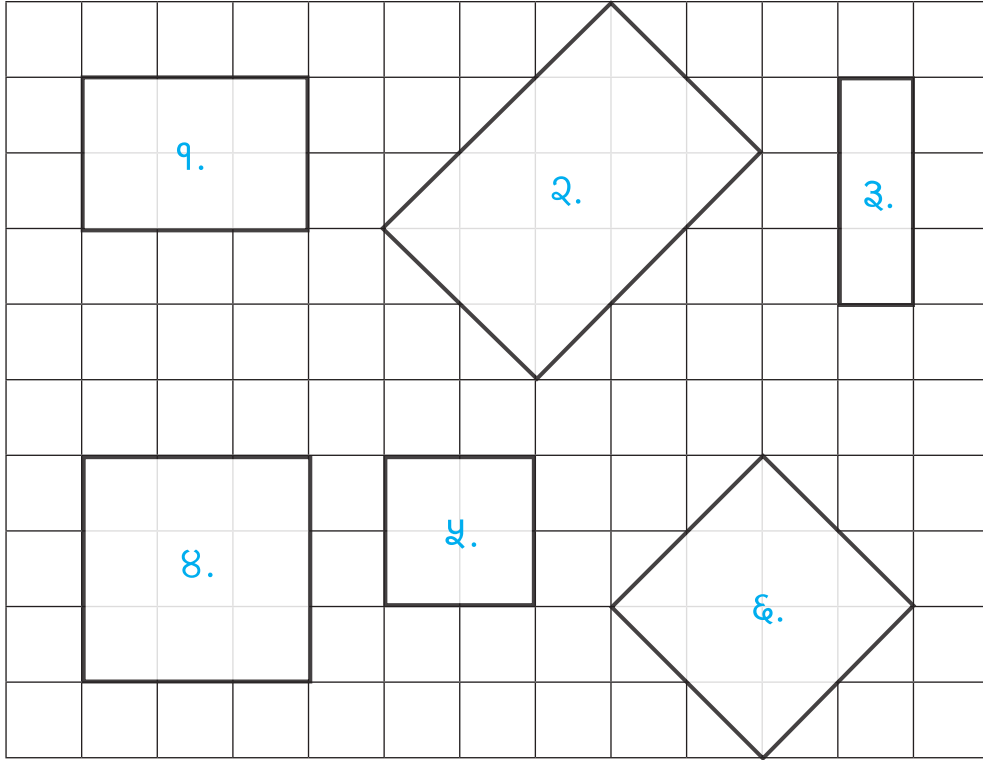
उदाहरण रुलरको सहायताले बिन्दुहरू जोड्नुहोस् र चतुर्भुज बनाउनुहोस् :

अभ्यास रुलरको सहायताले बिन्दुहरू जोड्नुहोस् र चतुर्भुज बनाउनुहोस् :

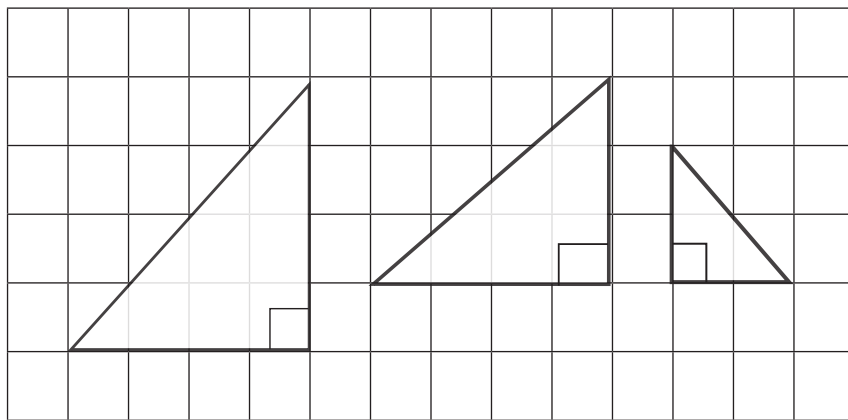
१. E . G .	F . H .	२. L . I .	K . j .
३. O . P .	N . M .	४. Q . T .	R . S .
५. X . W .	V . U .	६. O . P .	N . M .

उदाहरण चारओटा कुनामा बनेका कोणहरू बराबर भएको आकृतिलाई आयत भनिन्छ । चारओटा कुनामा बनेका कोणहरू तथा चारओटै भुजाहरू बराबर भएको आकृतिलाई वर्ग भनिन्छ । तलका चित्र अवलोकन गरी आयत र वर्ग छुट्याउनुहोस् :

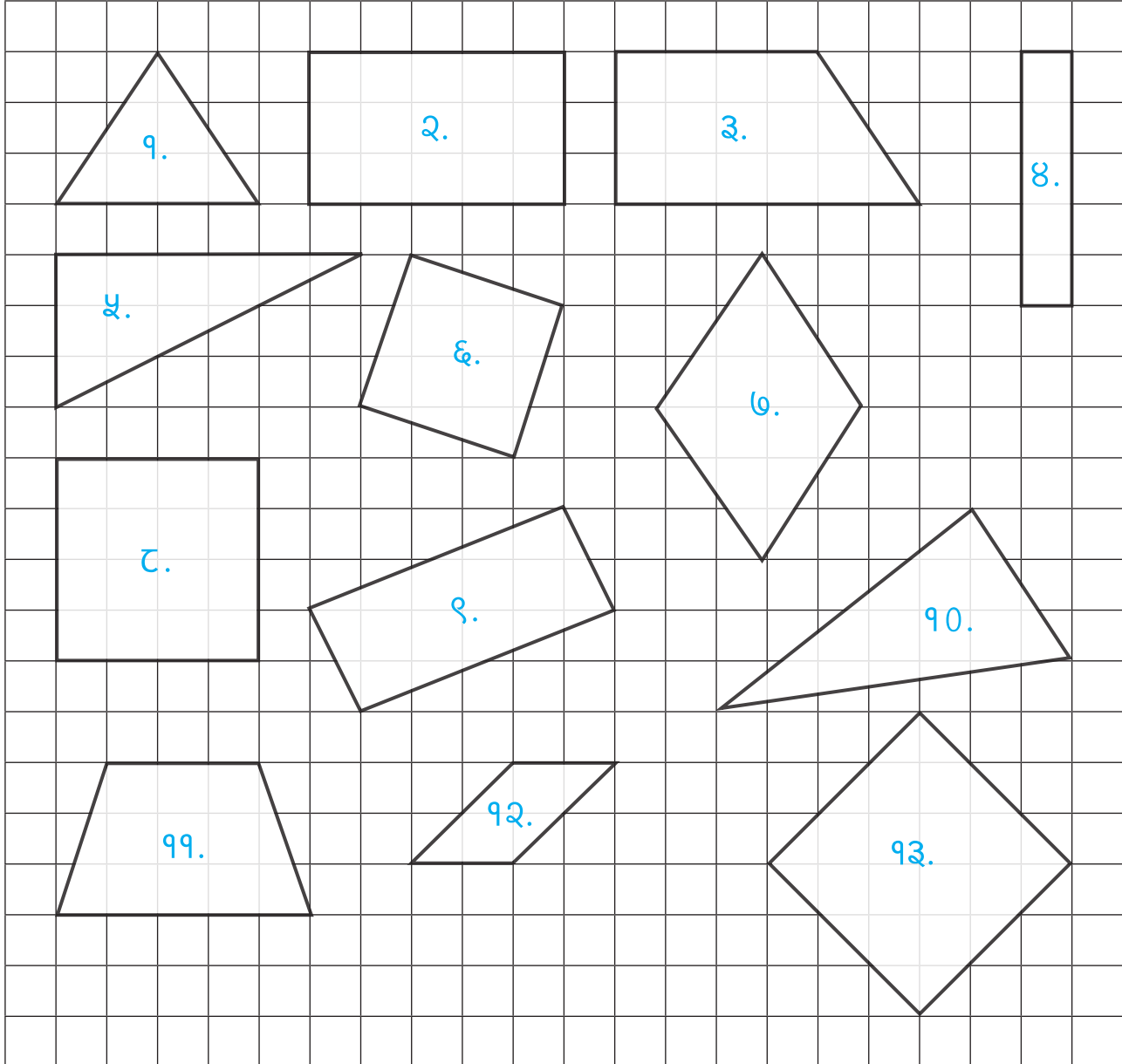

१, २, ३ का आकृतिहरू आयत हुन् भने ४, ५ र ६ वर्ग हुन् ।

उदाहरण एउटा कोण समकोण भएको त्रिभुजलाई समकोणी त्रिभुज भनिन्छ ।

अभ्यास तल दिइएका चित्रहरूबाट आयत, वर्ग र समकोणी त्रिभुज पत्ता लगाउनुहोस् :

आयत :

वर्ग :

समकोणी त्रिभुज :

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ ९७-९९ सँग सम्बन्धित

उदाहरण

एउटा कचौरामा २५३ गेडा सिमी छन् र अर्कोमा ५२६ गेडा सिमी छन् । दुबै कचौरामा गरी जम्मा कति गेडा सिमी हुन्छन् ?

$$253 + 526 = \square$$

सय	दश	एक
१०० १००	१० १० १० १० १०	१ १ १
१०० १०० १०० १०० १००	१० १०	१ १ १ १ १ १

$$\begin{array}{r} 253 \\ + 526 \\ \hline \end{array}$$

१०० १०० १०० १०० १०० १००	१० १० १० १० १०	१ १ १ १ १ १
--	----------------------------	----------------------------

$$\begin{array}{r} 253 \\ + 526 \\ \hline 779 \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

- $$\begin{array}{r} 163 \\ + 528 \\ \hline \end{array}$$
- $$\begin{array}{r} 398 \\ + 75 \\ \hline \end{array}$$
- $$\begin{array}{r} 26 \\ + 769 \\ \hline \end{array}$$
- $$\begin{array}{r} 700 \\ + 959 \\ \hline \end{array}$$

५. जुनासँग १३४ ओटा कागजका पाना छन् र उनकी बहिनीसँग २२१ ओटा कागजका पाना छन् । दुबै जनासँग गरी जम्मा कतिओटा कागजका पाना हुन्छन् ?

$$\begin{array}{r} \\ + \\ \hline \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $\begin{array}{r} 23 \\ + 43 \\ \hline \end{array}$	२. $\begin{array}{r} 46 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$	३. $\begin{array}{r} 62 \\ + 64 \\ \hline \end{array}$	४. $\begin{array}{r} 928 \\ + 646 \\ \hline \end{array}$
५. $\begin{array}{r} 999 \\ + 999 \\ \hline \end{array}$	६. $\begin{array}{r} 962 \\ + 428 \\ \hline \end{array}$	७. $\begin{array}{r} 926 \\ + 249 \\ \hline \end{array}$	८. $\begin{array}{r} 826 \\ + 406 \\ \hline \end{array}$
९. $\begin{array}{r} 247 \\ + 206 \\ \hline \end{array}$	१०. $\begin{array}{r} 804 \\ + 869 \\ \hline \end{array}$	११. $\begin{array}{r} 606 \\ + 244 \\ \hline \end{array}$	१२. $\begin{array}{r} 607 \\ + 209 \\ \hline \end{array}$
१३. $\begin{array}{r} 262 \\ + 426 \\ \hline \end{array}$	१४. $\begin{array}{r} 462 \\ + 207 \\ \hline \end{array}$	१५. $\begin{array}{r} 608 \\ + 926 \\ \hline \end{array}$	१६. $\begin{array}{r} 209 \\ + 909 \\ \hline \end{array}$
१७. $\begin{array}{r} 299 \\ + 299 \\ \hline \end{array}$	१८. $\begin{array}{r} 476 \\ + 262 \\ \hline \end{array}$	१९. $\begin{array}{r} 649 \\ + 976 \\ \hline \end{array}$	२०. $\begin{array}{r} 289 \\ + 269 \\ \hline \end{array}$
२१. $\begin{array}{r} 967 \\ + 279 \\ \hline \end{array}$	२२. $\begin{array}{r} 267 \\ + 860 \\ \hline \end{array}$	२३. $\begin{array}{r} 68 \\ + 269 \\ \hline \end{array}$	२४. $\begin{array}{r} 692 \\ + 994 \\ \hline \end{array}$
२५. $\begin{array}{r} 479 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$	२६. $\begin{array}{r} 260 \\ + 270 \\ \hline \end{array}$	२७. $\begin{array}{r} 990 \\ + 920 \\ \hline \end{array}$	२८. $\begin{array}{r} 242 \\ + 946 \\ \hline \end{array}$
२९. $\begin{array}{r} 882 \\ + 960 \\ \hline \end{array}$	३०. $\begin{array}{r} 690 \\ + 997 \\ \hline \end{array}$	३१. $\begin{array}{r} 269 \\ + 230 \\ \hline \end{array}$	३२. $\begin{array}{r} 280 \\ + 474 \\ \hline \end{array}$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $\begin{array}{r} १९९ \\ + १९९ \\ \hline \end{array}$	२. $\begin{array}{r} ३६८ \\ + २९४ \\ \hline \end{array}$	३. $\begin{array}{r} ६८२ \\ + १५९ \\ \hline \end{array}$	४. $\begin{array}{r} ४६२ \\ + ३८९ \\ \hline \end{array}$
५. $\begin{array}{r} ३०३ \\ + ५४९ \\ \hline \end{array}$	६. $\begin{array}{r} ५६९ \\ + २०८ \\ \hline \end{array}$	७. $\begin{array}{r} ३३० \\ + १८८ \\ \hline \end{array}$	८. $\begin{array}{r} २४६ \\ + ३६९ \\ \hline \end{array}$
९. $\begin{array}{r} ५५५ \\ + २०५ \\ \hline \end{array}$	१०. $\begin{array}{r} ६३९ \\ + १९९ \\ \hline \end{array}$	११. $\begin{array}{r} ४०३ \\ + ४५८ \\ \hline \end{array}$	१२. $\begin{array}{r} २४८ \\ + १६३ \\ \hline \end{array}$
१३. $\begin{array}{r} ६६६ \\ + १४० \\ \hline \end{array}$	१४. $\begin{array}{r} २४५ \\ + ६४८ \\ \hline \end{array}$	१५. $\begin{array}{r} १८९ \\ + ८९९ \\ \hline \end{array}$	१६. $\begin{array}{r} ४०९ \\ + ५९९ \\ \hline \end{array}$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. एउटा कुखुरा फार्ममा ६२४ ओटा पोथी कुखुरा र १५९ ओटा भाले कुखुरा रहेछन् भने जम्मा कतिओटा कुखुरा रहेछन् ?

२. एउटा पुस्तकालयमा ७२९ ओटा किताब थियो । यो वर्ष १०६ ओटा नयाँ किताब थपियो भने सो पुस्तकालयमा जम्मा कतिओटा किताब भए ?

३. गणितीय वाक्य $४२३ + २०८$ हुने जोडसम्बन्धी एउटा प्रश्न बनाउनुहोस् :

उदाहरण

एउटा गाउँपालिकाका आधारभूत विद्यालयहरूमा २७८५ जना विद्यार्थी छन् र माध्यमिक विद्यालयहरूमा ५४२९ जना विद्यार्थी छन् । सो गाउँपालिकाका विद्यालयहरूमा जम्मा कति जना विद्यार्थी रहेछन् ?

$$2785 + 5429 = \boxed{}$$

$$\begin{array}{r} 2785 \\ + 5429 \\ \hline \end{array}$$

एकको स्थान: $5+9=14$

दशको स्थान: $7+2+1=10$

सयको स्थान: $7+4+1=12$

हजारको स्थान: $2+5+1=8$

हजार	सय	दश	एक
<div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१०००</div> १००० १०००	<div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१००</div> १०० <div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१००</div> १०० १०० १०० १००	<div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१०</div> १० १० १० १० १० १०	१ १ १ १ १
१००० १००० १००० १००० १०००	<div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१००</div> १०० १०० १००	<div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१०</div> १० १०	<div style="border: 1px dashed red; padding: 2px;">१</div> १ १ १ १ १ १
८	२	१	४

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

<p>१.</p> $\begin{array}{r} 2368 \\ + 8539 \\ \hline \end{array}$	<p>२.</p> $\begin{array}{r} 3333 \\ + 3333 \\ \hline \end{array}$	<p>३.</p> $\begin{array}{r} 8605 \\ + 9320 \\ \hline \end{array}$	<p>४.</p> $\begin{array}{r} 2000 \\ + 5627 \\ \hline \end{array}$
<p>५.</p> $\begin{array}{r} 2030 \\ + 3906 \\ \hline \end{array}$	<p>६.</p> $\begin{array}{r} 5900 \\ + 8006 \\ \hline \end{array}$	<p>७.</p> $\begin{array}{r} 7600 \\ + 9000 \\ \hline \end{array}$	<p>८.</p> $\begin{array}{r} 8329 \\ + 9238 \\ \hline \end{array}$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} १. \quad \begin{array}{cccc} १ & ९ & ९ & ९ \\ + १ & ९ & ९ & ९ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २. \quad \begin{array}{cccc} २ & ७ & ५ & ४ \\ + & ६ & ८ & ९ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३. \quad \begin{array}{cccc} & २ & ४ & ९ \\ + २ & ७ & ६ & १ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४. \quad \begin{array}{cccc} & २ & ४ & ७ \\ + ५ & ८ & ६ & ३ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ५. \quad \begin{array}{cccc} २ & २ & ९ & ६ \\ + ४ & ७ & ० & ४ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ६. \quad \begin{array}{cccc} २ & ९ & ९ & ९ \\ + १ & ० & ० & १ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ७. \quad \begin{array}{cccc} २ & ७ & १ & ८ \\ + १ & ३ & ९ & २ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ८. \quad \begin{array}{cccc} ५ & ८ & ४ & ६ \\ + २ & ७ & ८ & २ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ९. \quad \begin{array}{cccc} ४ & ० & ५ & ० \\ + ३ & ९ & ५ & ० \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १०. \quad \begin{array}{cccc} ४ & ३ & ५ & ७ \\ + १ & ० & ८ & ६ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ११. \quad \begin{array}{cccc} १ & ६ & १ & ७ \\ + ७ & ० & ८ & ३ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १२. \quad \begin{array}{cccc} २ & ६ & २ & ७ \\ + ५ & ५ & १ & ८ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १३. \quad \begin{array}{cccc} २ & ९ & ० & ४ \\ + ६ & ८ & २ & ६ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १४. \quad \begin{array}{cccc} ५ & १ & ० & ० \\ + २ & ९ & ० & ७ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १५. \quad \begin{array}{cccc} १ & ० & ६ & ० \\ + १ & ९ & ७ & ९ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १६. \quad \begin{array}{cccc} ४ & ० & ० & ८ \\ + १ & ० & ० & २ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १७. \quad \begin{array}{cccc} ५ & ० & ० & ८ \\ + & ४ & ९ & २ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १८. \quad \begin{array}{cccc} १ & ९ & ७ & ५ \\ + २ & ० & २ & ५ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १९. \quad \begin{array}{cccc} ६ & ८ & ५ & ७ \\ + १ & ४ & ४ & ८ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २०. \quad \begin{array}{cccc} ४ & १ & २ & ६ \\ + ४ & ८ & ८ & ३ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २१. \quad \begin{array}{cccc} & & ३ & २ \\ + & १ & ० & ४ \\ & & ६ & ३ \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22. \quad \quad \quad 2 \quad 8 \quad 9 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 6 \quad 0 \\ + \quad \quad \quad 5 \quad 0 \quad 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 23. \quad \quad \quad 6 \quad 2 \quad 7 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 9 \quad 0 \\ + \quad 9 \quad 8 \quad 6 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24. \quad \quad 2 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \\ \quad \quad \quad 7 \quad 7 \quad 8 \\ + \quad \quad \quad 2 \quad 9 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25. \quad \quad \quad 2 \quad 8 \quad 0 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 9 \quad 0 \quad 9 \\ + \quad \quad \quad 5 \quad 3 \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26. \quad \quad \quad 5 \quad 7 \quad 2 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 3 \quad 0 \quad 0 \\ + \quad \quad \quad 9 \quad 9 \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27. \quad \quad \quad 8 \quad 6 \quad 9 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 5 \quad 6 \quad 5 \\ + \quad 2 \quad 5 \quad 6 \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28. \quad \quad 6 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \\ \quad \quad \quad 9 \quad 9 \quad 7 \quad 9 \\ + \quad \quad \quad \quad \quad 9 \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29. \quad \quad 2 \quad 2 \quad 2 \quad 2 \\ \quad \quad \quad 3 \quad 3 \quad 3 \quad 3 \\ + \quad \quad \quad 6 \quad 6 \quad 6 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30. \quad \quad 9 \quad 9 \quad 0 \quad 0 \\ \quad \quad \quad 3 \quad 9 \quad 0 \quad 3 \\ + \quad 2 \quad 9 \quad 0 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 31. \quad \quad 3 \quad 7 \quad 0 \quad 6 \\ \quad \quad \quad 8 \quad 3 \quad 6 \quad 3 \\ + \quad 9 \quad 9 \quad 8 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32. \quad \quad 2 \quad 0 \quad 7 \quad 0 \\ \quad \quad \quad 3 \quad 9 \quad 0 \quad 6 \\ + \quad 8 \quad 9 \quad 5 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33. \quad \quad 8 \quad 3 \quad 5 \quad 9 \\ \quad \quad \quad 9 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \\ + \quad 9 \quad 7 \quad 3 \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34. \quad \quad 2 \quad 8 \quad 6 \quad 7 \\ \quad \quad \quad 2 \quad 8 \quad 6 \quad 7 \\ + \quad 2 \quad 8 \quad 6 \quad 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 35. \quad \quad 5 \quad 3 \quad 0 \quad 0 \\ \quad \quad \quad 9 \quad 7 \quad 9 \quad 6 \\ + \quad 2 \quad 0 \quad 0 \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36. \quad \quad 3 \quad 9 \quad 3 \quad 9 \\ \quad \quad \quad 2 \quad 8 \quad 2 \quad 8 \\ + \quad 9 \quad 7 \quad 9 \quad 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37. \quad \quad 6 \quad 8 \quad 6 \quad 2 \\ \quad \quad \quad 9 \quad 5 \quad 0 \quad 5 \\ + \quad 9 \quad 0 \quad 2 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38. \quad \quad 3 \quad 7 \quad 8 \quad 6 \\ \quad \quad \quad 2 \quad 0 \quad 0 \quad 2 \\ + \quad 3 \quad 9 \quad 5 \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39. \quad \quad 8 \quad 9 \quad 6 \quad 9 \\ \quad \quad \quad 2 \quad 3 \quad 5 \quad 2 \\ + \quad 9 \quad 6 \quad 8 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40. \quad \quad 6 \quad 2 \quad 8 \quad 2 \\ \quad \quad \quad 9 \quad 6 \quad 2 \quad 8 \\ + \quad 9 \quad 9 \quad 9 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41. \quad \quad 5 \quad 6 \quad 0 \quad 9 \\ \quad \quad \quad 9 \quad 5 \quad 3 \quad 0 \\ + \quad 9 \quad 6 \quad 9 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42. \quad \quad 9 \quad 0 \quad 7 \quad 9 \\ \quad \quad \quad 3 \quad 6 \quad 0 \quad 8 \\ + \quad 5 \quad 9 \quad 0 \quad 7 \\ \hline \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. मुन्नाले आफ्नो पसलको बिक्रीबाट पहिलो हप्ता रु. ७८०, दोस्रो हप्ता रु. १००० र तेस्रो हप्ता २१५० कमाए । उनले तीन हप्तामा जम्मा कति रुपियाँ कमाए ?

पहिलो हप्ताको कमाइ	रु. ७८०
दोस्रो हप्ताको कमाइ	रु. १०००
तेस्रो हप्ताको कमाइ	रु. २१५०
<hr/>	
जम्मा कमाइ	

२. सरिताले अधिल्लो महिना २६१, २७५ र ३५० पृष्ठ भएका तीनओटा कथाका किताबहरू पढिन्छन् । उनले सो महिना जम्मा कति पृष्ठ पढिन्छन् ?

३. एउटा पुस्तक मेलामा रमेशले पहिलो दिन रु. १२५०, दोस्रो दिन रु. २२२७ र तेस्रो दिन रु. १५७५ मूल्य बराबरको किताब बिक्री गरेछन् । उनले तीन दिनमा जम्मा कति मूल्य बराबरको किताब बिक्री गरेछन् ?

४. श्यामले तीनओटा फलफूलका बगैँचाबाट क्रमशः २५३०, ३७३६ र १८९० ओटा आँप टिपेछन् । उनले तीनओटै बगैँचाबाट गरी जम्मा कति आँप टिपेछन् ?

५. पासाङसँग रु. २४०५, निमासँग रु. ४३९१ र फुर्वासँग रु. ९४५ छ । तीनै जनासँग गरी जम्मा कति रुपियाँ हुन्छ ?

६. क्रिकेट खेलमा भारतले प्रथम इनिङमा ३७५ रन बनायो । अस्ट्रेलियाले प्रथम इनिङमा ४०५ रन बनायो । दोस्रो इनिङमा भारतले ३७० रन र अस्ट्रेलियाले ४०० रन बनायो । सो क्रिकेट खेलमा दुवै देशले जम्मा कति रन बनाए ?

७. चार अङ्कले बनेका तीन ओटा सङ्ख्याको जोडसम्बन्धी प्रश्न बनाउनुहोस् र समाधान गर्नुहोस् :

घटाउ १३

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १०९-११८ सँग सम्बन्धित

यो पाठ सुरु गर्नुभन्दा अघि कक्षा २ को पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पाठ ८ (घटाउ) र कक्षा ३ को पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पाठ १३ को पुनरवलोकन गर्नुहोस् :

उदाहरण मुनाको डोकोमा केही सुन्तला थियो । ती सुन्तलामध्ये २४ ओटा बिक्री गरेपछि डोकामा २३ ओटा सुन्तला बाँकी रहे । उनीसँग सुरुमा कतिओटा सुन्तला रहेछ ?

तलको गणितीय वाक्य पूरा गर्नुहोस् : (जोड र घटाउ बिचको सम्बन्ध)

$$\square - 24 = 23$$

जोडमा परिवर्तन गर्दा,

$$23 + 24 = \boxed{47}$$

उनीसँग सुरुमा ४७ ओटा सुन्तला रहेछ ।

त्यस्तै, $\boxed{47} - 23 = 24$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $38 - 8 = \square$ २. $65 - \square = 80$ ३. $\square - 32 = 58$

४. $26 + \square = 38$ ५. $80 + 25 = \square$ ६. $76 - 58 = \square$

७. $\square - 26 = 8$ ८. $\square - 80 = 25$ ९. $58 + 32 = \square$

१०. एउटा आधारभूत विद्यालयमा १६७ जना विद्यार्थी छन्, जसमध्ये ६३ जना छात्रहरू छन् भने छात्राहरू कति जना रहेछन् ?

उदाहरण एक जना शिक्षकसँग ६७८ ओटा कागजका पाना थिए । शिक्षकले ३४७ जना विद्यार्थीलाई एउटा एउटा कागजका पाना दिनुभयो । अब शिक्षकसँग कतिओटा कागजका पाना बाँकी छ ?

$$678 - 347 = \square$$

सय	दश	एक																														
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७			
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> <tr><td>१००</td></tr> </table>	१००	१००	१००	१००	१००	१००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> <tr><td>१०</td></tr> </table>	१०	१०	१०	१०	१०	१०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> <tr><td>१</td></tr> </table>	१	१	१	१	१	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>६</td><td>७</td><td>८</td></tr> <tr><td>—</td><td>३</td><td>४</td><td>७</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>१</td></tr> </table>	६	७	८	—	३	४	७				१
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१००																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१०																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
१																																
६	७	८																														
—	३	४	७																													
			१																													

अभ्यास

१.

८	७	३	
—	५	२	४
२.

३	१	४
—	८	५
३.

९	२	६	
—	८	६	१
४.

८	०	०	
—	२	५	९

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$७६८५ - १४७३ = \square$$

७	६	८	५
-	१	४	७
३	७	८	५

एकको स्थान : $५ - ३ = २$

दशको स्थान : $८ - ७ = १$

सयको स्थान : $६ - ४ = २$

हजारको स्थान : $७ - १ = ६$

हजार	सय	दश	एक
<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px; width: 40px; height: 20px; margin-left: auto; margin-right: 0;">१०००</div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px; width: 40px; height: 20px; margin-left: auto; margin-right: 0;">१००</div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px; width: 40px; height: 20px; margin-left: auto; margin-right: 0;">१०</div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; gap: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px; width: 40px; height: 20px; margin-left: auto; margin-right: 0;">१</div>
६	२	१	२

अभ्यास

<p>१. $\begin{array}{r} ९९९९ \\ - ३३३३ \\ \hline \end{array}$</p>	<p>२. $\begin{array}{r} ९७४३ \\ - २६२० \\ \hline \end{array}$</p>	<p>३. $\begin{array}{r} ४६७३ \\ - १५०० \\ \hline \end{array}$</p>	<p>४. $\begin{array}{r} ७४६२ \\ - ३००१ \\ \hline \end{array}$</p>
<p>५. $\begin{array}{r} ८२९३ \\ - ४००० \\ \hline \end{array}$</p>	<p>६. $\begin{array}{r} ६०४५ \\ - ४०४० \\ \hline \end{array}$</p>	<p>७. $\begin{array}{r} ८०६० \\ - १००० \\ \hline \end{array}$</p>	<p>८. $\begin{array}{r} ६३८१ \\ - ५२७० \\ \hline \end{array}$</p>
<p>९. $\begin{array}{r} २६९३ \\ - २४९१ \\ \hline \end{array}$</p>	<p>१०. $\begin{array}{r} ५१०९ \\ - ४००७ \\ \hline \end{array}$</p>	<p>११. $\begin{array}{r} २६९४ \\ - १४०१ \\ \hline \end{array}$</p>	<p>१२. $\begin{array}{r} ९९९९ \\ - १२३४ \\ \hline \end{array}$</p>

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$8362 - 9295 = \boxed{}$$

$$\begin{array}{r} 8362 \\ -9295 \\ \hline \end{array}$$

एकको स्थान: $2-5 = 6$

दशको स्थान: $6-9 = 5$

सयको स्थान: $3-2 = 1$

हजारको स्थान: $8-9 = 3$

हजार	सय	दश	एक
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
३	१	५	७

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

<p>१.</p> $\begin{array}{r} 6762 \\ -8329 \\ \hline \end{array}$	<p>२.</p> $\begin{array}{r} 9399 \\ -3933 \\ \hline \end{array}$	<p>३.</p> $\begin{array}{r} 7590 \\ -6306 \\ \hline \end{array}$	<p>४.</p> $\begin{array}{r} 9580 \\ -3720 \\ \hline \end{array}$
<p>५.</p> $\begin{array}{r} 6890 \\ -6803 \\ \hline \end{array}$	<p>६.</p> $\begin{array}{r} 7656 \\ -2990 \\ \hline \end{array}$	<p>७.</p> $\begin{array}{r} 7600 \\ -9000 \\ \hline \end{array}$	<p>८.</p> $\begin{array}{r} 8237 \\ -9630 \\ \hline \end{array}$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

७५४१ - २३५६ =

$$\begin{array}{r} 7541 \\ - 2356 \\ \hline \end{array}$$

एकको स्थान : ११-६ = ५

दशको स्थान : १३-५ = ८

सयको स्थान : ४-३ = १

हजारको स्थान : ७-२ = ५

हजार	सय	दश	एक
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-left: 5px;">१०००</div> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-left: 5px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-bottom: 5px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-bottom: 5px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-bottom: 5px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-bottom: 5px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-left: 5px;">१०००</div> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-left: 5px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px; margin-left: 5px;">१०००</div> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-left: 5px;">१०००</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">घटाउँदा</p>
५	१	८	५

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

<p>१.</p> $\begin{array}{r} 3682 \\ - 9595 \\ \hline \end{array}$	<p>२.</p> $\begin{array}{r} 3333 \\ - 9288 \\ \hline \end{array}$	<p>३.</p> $\begin{array}{r} 8362 \\ - 9753 \\ \hline \end{array}$	<p>४.</p> $\begin{array}{r} 5060 \\ - 8337 \\ \hline \end{array}$
<p>५.</p> $\begin{array}{r} 5639 \\ - 3236 \\ \hline \end{array}$	<p>६.</p> $\begin{array}{r} 5962 \\ - 2596 \\ \hline \end{array}$	<p>७.</p> $\begin{array}{r} 9809 \\ - 9038 \\ \hline \end{array}$	<p>८.</p> $\begin{array}{r} 8228 \\ - 9597 \\ \hline \end{array}$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$6208 - 8796 =$$

$$\begin{array}{r} 6208 \\ -8796 \\ \hline \end{array}$$

एकको स्थान: $8 - 6 = 2$

दशको स्थान: $9 - 7 = 2$

सयको स्थान: $2 - 7 = 5$

हजारको स्थान: $6 - 8 = 2$

हजार	सय	दश	एक
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>		<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१००</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१०</div> </div>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">१</div> </div>
२	३	८	७

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

<p>१.</p> $\begin{array}{r} 9222 \\ -2999 \\ \hline \end{array}$	<p>२.</p> $\begin{array}{r} 6889 \\ -3693 \\ \hline \end{array}$	<p>३.</p> $\begin{array}{r} 3608 \\ -9626 \\ \hline \end{array}$	<p>४.</p> $\begin{array}{r} 6372 \\ -5379 \\ \hline \end{array}$
<p>५.</p> $\begin{array}{r} 8960 \\ -3269 \\ \hline \end{array}$	<p>६.</p> $\begin{array}{r} 6596 \\ -3587 \\ \hline \end{array}$	<p>७.</p> $\begin{array}{r} 7000 \\ -9369 \\ \hline \end{array}$	<p>८.</p> $\begin{array}{r} 8329 \\ -9238 \\ \hline \end{array}$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१.

$$\begin{array}{r} ५ १ ० ० \\ - १ \\ \hline \end{array}$$

२.

$$\begin{array}{r} ८ ६ ७ ४ \\ - ६ \\ \hline \end{array}$$

३.

$$\begin{array}{r} ८ ० ० १ \\ - ४ ७ \\ \hline \end{array}$$

४.

$$\begin{array}{r} १ ३ २ ० \\ - २ ८ \\ \hline \end{array}$$

५.

$$\begin{array}{r} ४ ० ० ० \\ - ९ \\ \hline \end{array}$$

६.

$$\begin{array}{r} ५ ७ ७ ७ \\ - ८ \\ \hline \end{array}$$

७.

$$\begin{array}{r} १ २ ३ ४ \\ - ३ ४ ५ \\ \hline \end{array}$$

८.

$$\begin{array}{r} ५ ६ ७ ८ \\ - ७ ८ ९ \\ \hline \end{array}$$

९.

$$\begin{array}{r} १ ० ० ० \\ - ९ ९ ९ \\ \hline \end{array}$$

१०.

$$\begin{array}{r} ६ १ ४ ३ \\ - ८ ६ ७ \\ \hline \end{array}$$

११.

$$\begin{array}{r} ९ ८ ६ ० \\ - ५ ० ५ \\ \hline \end{array}$$

१२.

$$\begin{array}{r} ८ २ ७ ६ \\ - ८ ४ ० \\ \hline \end{array}$$

१३.

$$\begin{array}{r} ९ ० ० २ \\ - २ २ २ ९ \\ \hline \end{array}$$

१४.

$$\begin{array}{r} ८ ० ० ० \\ - ३ ० ७ १ \\ \hline \end{array}$$

१५.

$$\begin{array}{r} ४ ० ० १ \\ - १ ० ० ५ \\ \hline \end{array}$$

१६.

$$\begin{array}{r} २ ० ० ० \\ - १ ९ ० ८ \\ \hline \end{array}$$

१७.

$$\begin{array}{r} ५ ० ६ १ \\ - ३ ७ ९ ० \\ \hline \end{array}$$

१८.

$$\begin{array}{r} ३ ० २ ० \\ - १ ९ ९ ७ \\ \hline \end{array}$$

१९.

$$\begin{array}{r} ५ ० ४ ६ \\ - १ ० ४ ९ \\ \hline \end{array}$$

२०.

$$\begin{array}{r} ३ ० १ ० \\ - २ ० १ ७ \\ \hline \end{array}$$

२१.

$$\begin{array}{r} ७ ३ ८ २ \\ - ४ ३ ८ ४ \\ \hline \end{array}$$

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १२१-१२२ सँग सम्बन्धित

२२.

$$\begin{array}{r} ९११० \\ - ५२४६ \\ \hline \end{array}$$

२३.

$$\begin{array}{r} ६११० \\ - ११११ \\ \hline \end{array}$$

२४.

$$\begin{array}{r} ९५४६ \\ - २९७१ \\ \hline \end{array}$$

२५.

$$\begin{array}{r} ५७३० \\ - ४०७६ \\ \hline \end{array}$$

२६.

$$\begin{array}{r} ३९१० \\ - ३७१३ \\ \hline \end{array}$$

२७.

$$\begin{array}{r} ९९०२ \\ - २२२९ \\ \hline \end{array}$$

२८.

$$\begin{array}{r} ७४०२ \\ - २०१७ \\ \hline \end{array}$$

२९.

$$\begin{array}{r} ९७०३ \\ - ३५९६ \\ \hline \end{array}$$

३०.

$$\begin{array}{r} ४५०० \\ - ३४१३ \\ \hline \end{array}$$

३१.

$$\begin{array}{r} ७३०० \\ - ७००२ \\ \hline \end{array}$$

३२.

$$\begin{array}{r} २००० \\ - १९९९ \\ \hline \end{array}$$

३३.

$$\begin{array}{r} ५०२० \\ - ३९६७ \\ \hline \end{array}$$

३४.

$$\begin{array}{r} ७१०० \\ - ४००९ \\ \hline \end{array}$$

३५.

$$\begin{array}{r} ७२४७ \\ - ३५१७ \\ \hline \end{array}$$

३६.

$$\begin{array}{r} ४४०१ \\ - ३४३७ \\ \hline \end{array}$$

३७.

$$\begin{array}{r} ७००० \\ - ३४५६ \\ \hline \end{array}$$

३८.

$$\begin{array}{r} ५१७२ \\ - २१७५ \\ \hline \end{array}$$

३९.

$$\begin{array}{r} ५५५४ \\ - १४५९ \\ \hline \end{array}$$

४०.

$$\begin{array}{r} ६७०० \\ - ४७९१ \\ \hline \end{array}$$

४१.

$$\begin{array}{r} ७००० \\ - ३९५४ \\ \hline \end{array}$$

४२.

$$\begin{array}{r} ९०३२ \\ - ६०५४ \\ \hline \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. रमेशको मासिक आम्दानी रु. ८९५० र मासिक खर्च रु. ८७२५ छ । उनको मासिक बचत कति हुँदो रहेछ ?

२. एउटा क्रिकेट खेलको प्रतियोगितामा नेपालले ३८६ रन र भुटानले २९७ रन बनायो । कुन देशको टिमले धेरै रन बनायो ? र कति रन धेरै बनायो ?

३. एउटा पुस्तक मेलामा ताराले पहिलो दिन रु. ३२६८ मूल्य बराबरको किताब बिक्री गरिन् र दोस्रो दिन रु. ५२०५ मूल्य बराबरको किताब बिक्री गरिन् । उनले दोस्रो दिनमा कति रुपियाँ बढीको किताब बिक्री गरिन् ?

४. हेमासँग रु. २९५० र स्नेहासँग रु. १२३५ छ । हेमासँग स्नेहासँगभन्दा कति रुपियाँ बढी रहेछ ?

५. विनोद रु. ४२५० लिएर बजार गएछन् । उनले रु. १९६० खर्च गरेछन् ।
उनीसँग जम्मा कति रुपियाँ बाँकी भयो ?

६. ४७५ लाई २५० बनाउन कति घटाउनुपर्छ ?

७. एउटा विद्यालयमा जम्मा १४७५ जना विद्यार्थीहरू छन् । छात्राहरूको सङ्ख्या
९८६ छ भने छात्रहरूको सङ्ख्या कति रहेछ ?

८. एउटा गाउँमा जम्मा ३८७६ जना मानिस छन् । पुरुषहरूको सङ्ख्या १९४९ छ
भने महिलाहरूको सङ्ख्या कति रहेछ ?

९. दुईओटा सङ्ख्याको योगफल ८४३० छ । यदि एउटा सङ्ख्या ५२७५ हो भने अर्को सङ्ख्या कति होला ?

१०. उषा रु. ४२५० लियर बजार गइछन् । बजारमा किनमेल गरेपछि उनीसँग रु. २८९० बाँकी रहेछ भने उनले कति रुपियाँ खर्च गरिछन् ?

११. एउटा वार्षिक खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्न रु. ९००० आवश्यक पर्छ । यसका लागि सरकारको तर्फबाट रु. ४५०० र विद्यालयको तर्फबाट रु. २००० दिइएको छ भने थप कति रुपियाँ सङ्कलन गर्नुपर्छ ?

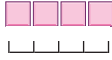
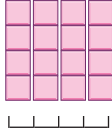

१२. चार अङ्कले बनेका कुनै दुईओटा सङ्ख्या प्रयोग गरेर घटाउसम्बन्धी एउटा प्रश्न बनाउनुहोस् र घटाउफल पत्ता लगाउनुहोस् ।

१४ गुणन

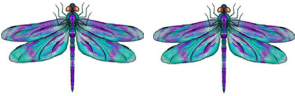

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १३२ सँग सम्बन्धित

उदाहरण

एउटा बाखाको दुईओटा आँखा, एउटा मुख, चारओटा खुट्टा हुन्छन् भने हात हुँदैन । यदि चारओटा बाखा छन् भने गुणन क्रियाको प्रयोग गरी जम्मा आँखा, मुख, खुट्टा र हातको सङ्ख्या पत्ता लगाउनुहोस् :

आँखा		$2 \times 4 = 8$
मुख		$1 \times 4 = 4$
खुट्टा		$4 \times 4 = 16$
हात		$0 \times 4 = 0$

एउटा गाइने किराको चारओटा पखेटा हुन्छन् । यदि दुईओटा, एउटा र शून्यओटा गाइने किरा छन् भने तिनीहरूका कतिकति ओटा पखेटा हुन्छन् ?

		$2 \times 4 = 8$
		$1 \times 4 = 4$
		$0 \times 4 = 0$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $0 \times 3 = \square$	२. $0 \times 6 = \square$	३. $0 \times 5 = \square$
४. $0 \times 6 = \square$	५. $0 \times 2 = \square$	६. $0 \times 9 = \square$
७. $0 \times 7 = \square$	८. $0 \times 9 = \square$	९. $6 \times 0 = \square$

उदाहरण एउटा स्याउको मूल्य रु. २० पर्छ । यदि तपाईंले ४ ओटा स्याउ किन्नुभयो भने जम्मा कति रुपियाँ पर्छ ?

$$२ \times ४ = ८$$

$$२० \times ४ = ८०$$

२ ओटा दश मिलेर २० बन्छ । यसको उत्तर ८ दश हुन्छ । त्यसैले, जम्मा मूल्य रु. ८० हुन्छ ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $३० \times ५ =$

$३ \times ५ =$

$३० \times ५ =$

२. $२० \times ५ =$

३. $३० \times ३ =$

४. $३० \times ७ =$

५. $४० \times ८ =$

६. $५० \times ६ =$

७. $६० \times २ =$

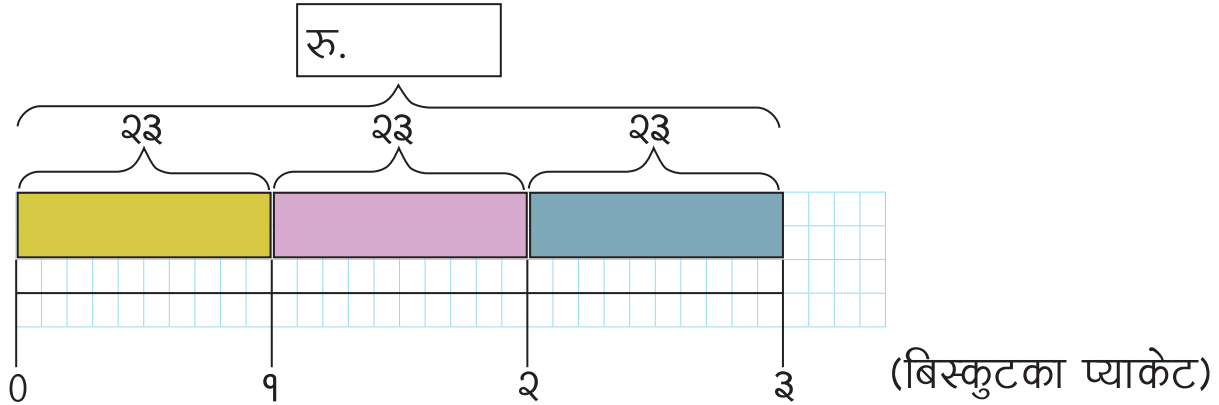
८. $७० \times ५ =$

९. $८० \times ४ =$

१०. $९० \times ३ =$

११. $४० \times ९ =$

उदाहरण जोगेन्द्र तीन प्याकेट बिस्कुट किन्न चाहन्छन् । एक प्याकेट बिस्कुटको मूल्य रु. २३ पर्छ भने उनलाई कति रुपियाँ आवश्यक पर्छ ?

एउटा बिस्कुटको मूल्य	x	जोगेन्द्रले किनेको बिस्कुटको सङ्ख्या	=	जम्मा मूल्य
----------------------	---	--------------------------------------	---	-------------

गणितीय वाक्यमा लेख्दा,

दश	एक
१०	१
१०	१
१०	१

} 23×3

$20 \times 3 = 60$

$3 \times 3 = 9$

23×3

- $20 \times 3 = 60$
- $3 \times 3 = 9$
- जम्मा ६९

उत्तर :

२	३
x	३
६	९

२	३
x	३
६	९

२	३
x	३
६	९

२३
x ३
९ ... ३x३
+ ६० ... २०x३
६९

$3 \times 3 = 9$ पत्ता लगाउनुहोस् र ९ लाई एकको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

$3 \times 2 = 6$ पत्ता लगाउनुहोस् र ६ लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$१७ \times ३ = \square$$

$$१० \times ३ = \square$$

$$७ \times ३ = \square$$

$$१७ \times ३ = \square$$

$$\begin{array}{r} १७ \\ \times ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १७ \\ \times ३ \\ \hline ५१ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १७ \\ \times ३ \\ \hline २१ \dots ७ \times ३ \\ + ३० \dots १० \times ३ \\ \hline ५१ \end{array}$$

$३ \times ७ = २१$ पत्ता लगाउनुहोस् ।
एकको स्थानमा १ लेख्नुहोस् र २ लाई
माथि बायाँपट्टिको चित्रमा जस्तै गरी
सानो अङ्कमा लेख्नुहोस् ।

$३ \times १ = ३$ पत्ता लगाउनुहोस् र २
जोड्नुहोस् ($३ + २ = ५$) । ५ लाई
दशको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $३० \times ३ = \square$

२. $२० \times ४ = \square$

३. $३४ \times २ = \square$

४. $२४ \times २ = \square$

५.
$$\begin{array}{r} १० \\ \times ८ \\ \hline \end{array}$$

६.
$$\begin{array}{r} ३० \\ \times २ \\ \hline \end{array}$$

७.
$$\begin{array}{r} २० \\ \times ३ \\ \hline \end{array}$$

८.
$$\begin{array}{r} १२ \\ \times ४ \\ \hline \end{array}$$

९.
$$\begin{array}{r} २१ \\ \times ४ \\ \hline \end{array}$$

१०.
$$\begin{array}{r} ३२ \\ \times ३ \\ \hline \end{array}$$

११. $१८ \times ५ = \square$

१२. $३६ \times ३ = \square$

१३. $४९ \times २ = \square$

१४. $२५ \times ४ = \square$

१५.
$$\begin{array}{r} २४ \\ \times ४ \\ \hline \end{array}$$

१६.
$$\begin{array}{r} १२ \\ \times ८ \\ \hline \end{array}$$

१७.
$$\begin{array}{r} ४८ \\ \times २ \\ \hline \end{array}$$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$६७ \times ३ = \square$$

$$\begin{array}{r} २ \\ ६७ \\ \times ३ \\ \hline १ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ६७ \\ \times ३ \\ \hline २०१ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ६७ \\ \times ३ \\ \hline २१ \dots ७ \times ३ \\ + १८० \dots ६० \times ३ \\ \hline २०१ \end{array}$$

३ × ७ = २१ पत्ता लगाउनुहोस् । एकको स्थानमा १ लेख्नुहोस् र २ लाई माथि बायाँपट्टिको चित्रमा जस्तै गरी सानो अङ्कमा लेख्नुहोस् ।

३ × ६ = १८ पत्ता लगाउनुहोस् र २ जोड्नुहोस् (१८ + २ = २०) । ० लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् र २ लाई सयको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $४८ \times ३ = \square$

२. $६२ \times ४ = \square$

३. $\begin{array}{r} ३७ \\ \times ५ \\ \hline \end{array}$

४. $\begin{array}{r} ७५ \\ \times ८ \\ \hline \end{array}$

५. $\begin{array}{r} ८६ \\ \times ६ \\ \hline \end{array}$

६. $\begin{array}{r} ३८ \\ \times ४ \\ \hline \end{array}$

७. $\begin{array}{r} ७५ \\ \times ३ \\ \hline \end{array}$

८. $\begin{array}{r} ४३ \\ \times ४ \\ \hline \end{array}$

९. $\begin{array}{r} २७ \\ \times ६ \\ \hline \end{array}$

१०. $\begin{array}{r} ३९ \\ \times ७ \\ \hline \end{array}$

११. $\begin{array}{r} ९८ \\ \times २ \\ \hline \end{array}$

१२. $\begin{array}{r} ८४ \\ \times ३ \\ \hline \end{array}$

१३. $\begin{array}{r} ३६ \\ \times ८ \\ \hline \end{array}$

१४. $\begin{array}{r} ८६ \\ \times २ \\ \hline \end{array}$

१५. $\begin{array}{r} ६३ \\ \times ७ \\ \hline \end{array}$

१६. $\begin{array}{r} ५३ \\ \times ५ \\ \hline \end{array}$

१७. $\begin{array}{r} ४२ \\ \times ८ \\ \hline \end{array}$

१८. $\begin{array}{r} ६८ \\ \times ७ \\ \hline \end{array}$

$$\begin{array}{r} १९. \quad ६६ \\ \times \quad ६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २०. \quad ७५ \\ \times \quad ६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २१. \quad ९५ \\ \times \quad ६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २२. \quad ८६ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २३. \quad ५५ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २४. \quad ३८ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २५. \quad ५५ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २६. \quad ३९ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २७. \quad ६२ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २८. \quad ५६ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २९. \quad ६८ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३०. \quad ७६ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३१. \quad २९ \\ \times \quad ९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३२. \quad ४८ \\ \times \quad ६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३३. \quad २९ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३४. \quad ६९ \\ \times \quad ९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३५. \quad २८ \\ \times \quad ९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३६. \quad ३७ \\ \times \quad ९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३७. \quad ६६ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३८. \quad ४६ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३९. \quad ८७ \\ \times \quad ६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४०. \quad ६९ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४१. \quad २९ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४२. \quad ७५ \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

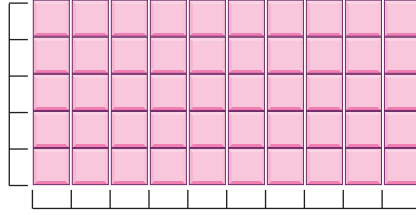
अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् ।

१. हरेकलाई १२ ओटा चकलेट भाग पुग्ने गरी सरिता आफ्ना ४ जना छोराछोरीलाई चकलेट बाँड्न चाहन्छिन् । उनलाई कतिओटा चकलेट चाहिन्छ ?

२. एउटा गुलाफको फूलको मूल्य रु. ६५ पर्छ भने तीनओटा गुलाफको फूल किन्न मायावतीलाई कति रुपियाँ चाहिन्छ ?

३. हरेक बाकसमा ३७ ओटा सुन्तला भएका ९ ओटा बाकस छन् । जम्मा कतिओटा सुन्तला रहेछन् ?

उदाहरण १. दशओटा रु. ५ का नोट भए जम्मा कति रुपियाँ हुन्छ ?

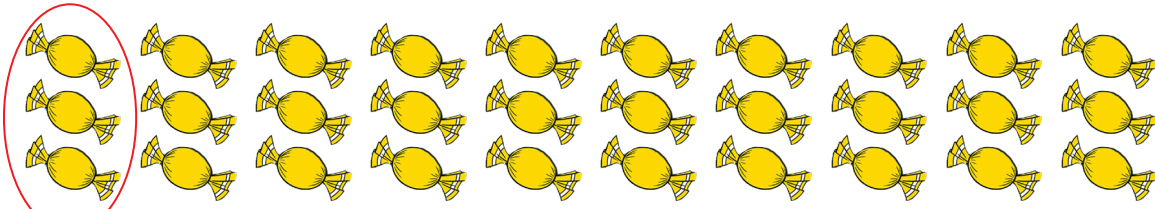
रु. ५

१० ओटा नोट

$$५ \times १० = ५०$$

उत्तर : रु. ५०

२. एउटा चकलेटको मूल्य रु. १२ पर्छ भने उस्तै ३० ओटा चकलेटको मूल्य कति रुपियाँ पर्छ ?

$$१२ \times ३$$

जम्मा मूल्य : १२×३०

$$\begin{aligned} १२ \times ३० \\ = १२ \times ३ \times १० \\ = ३६० \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} १२ \times ३ &= ३६ \\ ३६ \times १० &= ३६० \end{aligned}$$

उत्तर : रु. ३६०

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $३ \times २० = \square$ २. $४ \times ३० = \square$ ३. $९ \times ६० = \square$

४. $७ \times ४० = \square$ ५. $५ \times ७० = \square$ ६. $३० \times २० = \square$

७. $५० \times ६० = \square$ ८. $४० \times ३० = \square$ ९. $२० \times ८० = \square$

१०. $७० \times ३० = \square$ ११. $९० \times ३० = \square$ १२. $६० \times ७० = \square$

१३. $८० \times ४० = \square$ १४. $४० \times ९० = \square$ १५. $७० \times ५० = \square$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$29 \times 93 = \square$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ \times 93 \\ \hline 63 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ \times 93 \\ \hline 63 \\ + 290 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ \times 93 \\ \hline 63 \\ + 290 \\ \hline 267 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ \times 93 \\ \hline 63 \dots 29 \times 3 \\ + 290 \dots 29 \times 90 \\ \hline 267 \end{array}$$

२९ × ३ = ६३ पत्ता लगाउनुहोस् । एकको स्थानमा ३ लेख्नुहोस् र दशको स्थानमा ६ लेख्नुहोस् ।

२९ × ९ = २९० पत्ता लगाउनुहोस् । दशको स्थानमा ९ लेख्नुहोस् र सयको स्थानमा २ लेख्नुहोस् ।

६३ र २९० जोड्नुहोस् ।

उत्तर: २६७

अभ्यास माथिको उदाहरणमा जस्तै गरी हिसाब गर्ने तरिकाको बारेमा बताउनुहोस् :

१.

$$\begin{array}{r} 83 \\ \times 25 \\ \hline 295 \\ + 1250 \\ \hline 1995 \end{array}$$

२.

$$\begin{array}{r} 36 \\ \times 53 \\ \hline 908 \\ + 1700 \\ \hline 1908 \end{array}$$

३.

$$\begin{array}{r} 68 \\ \times 57 \\ \hline 392 \\ + 3200 \\ \hline 3892 \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१.

$$\begin{array}{r} 32 \\ \times 92 \end{array}$$

२.

$$\begin{array}{r} 30 \\ \times 23 \end{array}$$

३.

$$\begin{array}{r} 92 \\ \times 28 \end{array}$$

४.

$$\begin{array}{r} 89 \\ \times 23 \end{array}$$

५.

$$\begin{array}{r} 97 \\ \times 69 \end{array}$$

६.

$$\begin{array}{r} 80 \\ \times 39 \end{array}$$

७.

$$\begin{array}{r} 28 \\ \times 82 \end{array}$$

८.

$$\begin{array}{r} 96 \\ \times 67 \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} १. \quad ८ \\ \times ७३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २. \quad ९ \\ \times ३९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३. \quad ८४ \\ \times ७२ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४. \quad ४२ \\ \times ६३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ५. \quad ६३ \\ \times ७२ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ६. \quad ७८ \\ \times ३६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ७. \quad ५८ \\ \times ४६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ८. \quad ६६ \\ \times २५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ९. \quad २३ \\ \times ६८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १०. \quad ३८ \\ \times ५७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ११. \quad ९९ \\ \times ९९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १२. \quad ५८ \\ \times ८९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १३. \quad ६४ \\ \times ३८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १४. \quad ४८ \\ \times ९३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १५. \quad ३४ \\ \times ७६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १६. \quad ९८ \\ \times ९४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १७. \quad ३४ \\ \times ६३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १८. \quad ८९ \\ \times ६९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १९. \quad ७८ \\ \times ८४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २०. \quad ३७ \\ \times ६३ \\ \hline \end{array}$$

१. एउटा गुच्छामा ६ ओटा फूल छन् भने उस्तै किसिमका १५ ओटा गुच्छामा कतिओटा फूल हुन्छन् ?

२. एउटा कापीमा २४ ओटा पाना छन् भने त्यस्तै ३७ ओटा कापीमा कतिओटा पाना हुन्छन् ?

३. जगमोहन मोटरसाइकल चलाएर प्रत्येक घण्टामा ४५ किलोमिटर दुरी पार गर्छन् भने त्यही गतिमा ८ घण्टामा कति दुरी पार गर्छन् ?

उदाहरण १. २३१ x ३ को हिसाब कसरी गर्ने, सोच्नुहोस् :

सय	दश	एक
१०० १००	१० १० १०	१
१०० १००	१० १० १०	१
१०० १००	१० १० १०	१

200×3 30×3 1×3

$$\begin{array}{r}
 231 \times 3 \\
 \hline
 200 \times 3 = 600 \\
 30 \times 3 = 90 \\
 1 \times 3 = 3 \\
 \hline
 \text{जम्मा } 693
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 231 \\
 \times 3 \\
 \hline
 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 231 \\
 \times 3 \\
 \hline
 93
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 231 \\
 \times 3 \\
 \hline
 693
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 231 \\
 \times 3 \\
 \hline
 3 \dots 1 \times 3 \\
 90 \dots 30 \times 3 \\
 + 600 \dots 200 \times 3 \\
 \hline
 693
 \end{array}$$

$3 \times 1 = 3$ पत्ता लगाउनुहोस् । एकको स्थानमा ३ लेख्नुहोस् ।

$3 \times 3 = 9$ पत्ता लगाउनुहोस् । दशको स्थानमा ९ लेख्नुहोस् ।

$3 \times 2 = 6$ पत्ता लगाउनुहोस् । सयको स्थानमा ६ लेख्नुहोस् ।

२. हिसाब गर्नुहोस् : २४६ x ४

$$\begin{array}{r}
 246 \\
 \times 4 \\
 \hline
 8
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 246 \\
 \times 4 \\
 \hline
 88
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 246 \\
 \times 4 \\
 \hline
 9988
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 246 \\
 \times 4 \\
 \hline
 24 \dots 6 \times 4 \\
 320 \dots 40 \times 4 \\
 + 800 \dots 200 \times 4 \\
 \hline
 9988
 \end{array}$$

$4 \times 6 = 24$ पत्ता लगाउनुहोस् । एकको स्थानमा ४ लेख्नुहोस् र सानो २ लाई दशको स्थानमा माथिपट्टि लेख्नुहोस् ।

$4 \times 4 = 16$ पत्ता लगाउनुहोस् र २ जोड्नुहोस् । ($16 + 2 = 18$) ४ लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् र सानो ३ लाई सयको स्थानमा माथिपट्टि लेख्नुहोस् ।

$4 \times 2 = 8$ पत्ता लगाउनुहोस् र ३ जोड्नुहोस् । ($8 + 3 = 11$) १ लाई सयको स्थानमा लेख्नुहोस् र १ लाई हजारको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} १. \quad ४३२ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २. \quad ३२४ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३. \quad ४३१ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४. \quad २२१ \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ५. \quad २४१ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ६. \quad १२२ \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ७. \quad ३२२ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ८. \quad ११२ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ९. \quad ४०२ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १०. \quad १०१ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ११. \quad १२० \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १२. \quad ४०० \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १३. \quad ३३० \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १४. \quad ८०० \\ \times \quad १ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १५. \quad ८९७ \\ \times \quad ० \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १६. \quad ९०४ \\ \times \quad ० \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १७. \quad ६२३ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १८. \quad ८११ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} १९. \quad २११ \\ \times \quad ९ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २०. \quad ९२३ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २१. \quad ७०३ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २२. \quad ९१० \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २३. \quad ८०० \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २४. \quad २१९ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २५. \quad ३२५ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २६. \quad ११५ \\ \times \quad ६ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २७. \quad १२८ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २८. \quad ७२४ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २९. \quad ८१६ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३०. \quad ९२५ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३१. \quad ४१२ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३२. \quad ९२४ \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३३. \quad १०८ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३४. \quad २०७ \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३५. \quad ३०६ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३६. \quad ७०४ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३७. \quad ४०९ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३८. \quad २०४ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ३९. \quad ३९१ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४०. \quad १८२ \\ \times \quad ४ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४१. \quad ४६० \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४२. \quad ४८६ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४३. \quad २७६ \\ \times \quad ३ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४४. \quad ३९९ \\ \times \quad २ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४५. \quad ९२७ \\ \times \quad ५ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४६. \quad ७७७ \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४७. \quad ८९० \\ \times \quad ७ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ४८. \quad ८७५ \\ \times \quad ८ \\ \hline \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. एउटा बाकसमा १४७ ओटा सुन्तला अटाउँछन् भने उस्तै ३ ओटा बाकसमा कतिओटा सुन्तला अटाउँछन् ?

२. छिरिङ प्रत्येक दिन ४ घण्टा किताब पढ्छिन् । उनी एक वर्षमा कति घण्टा किताब पढ्छिन् ?

३. एउटा ठूलो हवाई जहाजले ५१७ जना यात्रु बोक्न सक्छ भने उस्तै खाले ४ ओटा हवाई जहाजले जम्मा कति जना यात्रु बोक्न सक्छ ?

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् : ३६७×२५

$$\begin{array}{r} \overset{३}{३} \overset{३}{६} \\ \times २५ \\ \hline १८३५ \\ ७२८० \\ \hline ९१०५ \end{array}$$

३६७×५

$५ \times ७ = ३५$: ५ लाई एकको स्थानमा लेख्नुहोस् र ३ लाई दशको स्थानमा लैजानुहोस् ।
 $५ \times ६ = ३०$ र $(३० + ३ = ३३)$: ३ लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् र ३ लाई सयको स्थानमा लैजानुहोस् ।

$५ \times ३ = १५$ र $(१५ + ३ = १८)$: ८ लाई सयको स्थानमा लेख्नुहोस् र १ लाई हजारको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} \overset{१}{१} \overset{१}{१} \\ \times २५ \\ \hline १८३५ \\ ७२८० \\ \hline ९१०५ \end{array}$$

३६७×२

$२ \times ७ = १४$: ४ लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् र १ लाई सयको स्थानमा लैजानुहोस् ।
 $२ \times ६ = १२$ र $(१२ + १ = १३)$: ३ लाई सयको स्थानमा लेख्नुहोस् र १ लाई हजारको स्थानमा लैजानुहोस् ।

$२ \times ३ = ६$ र $(६ + १ = ७)$: ७ लाई हजारको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} \overset{३}{३} \overset{६}{६} \\ \times २५ \\ \hline १८३५ \\ + ७२८० \\ \hline ९१०५ \end{array}$$

१८३५ र ७२८० जोड्नुहोस् ।

उत्तर : ९१०५

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१.
$$\begin{array}{r} ३०१ \\ \times २१ \\ \hline \end{array}$$

२.
$$\begin{array}{r} २९८ \\ \times २७ \\ \hline \end{array}$$

३.
$$\begin{array}{r} ५०८ \\ \times १९ \\ \hline \end{array}$$

४.
$$\begin{array}{r} १९५ \\ \times ४४ \\ \hline \end{array}$$

५.
$$\begin{array}{r} ३९४ \\ \times २६ \\ \hline \end{array}$$

६.
$$\begin{array}{r} १५७ \\ \times ५२ \\ \hline \end{array}$$

७.
$$\begin{array}{r} १२७ \\ \times ११ \\ \hline \end{array}$$

८.
$$\begin{array}{r} २०८ \\ \times ९३ \\ \hline \end{array}$$

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १५४-१५६ सँग सम्बन्धित

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $\begin{array}{r} ४३२ \\ \times २१ \\ \hline \end{array}$	२. $\begin{array}{r} २३४ \\ \times २४ \\ \hline \end{array}$	३. $\begin{array}{r} ८६७ \\ \times ९५ \\ \hline \end{array}$	४. $\begin{array}{r} ३७६ \\ \times ३९ \\ \hline \end{array}$
५. $\begin{array}{r} ४०९ \\ \times ७८ \\ \hline \end{array}$	६. $\begin{array}{r} ७४० \\ \times ५३ \\ \hline \end{array}$	७. $\begin{array}{r} ८०० \\ \times ५८ \\ \hline \end{array}$	८. $\begin{array}{r} ७५६ \\ \times ५८ \\ \hline \end{array}$
९. $\begin{array}{r} ४२० \\ \times ९० \\ \hline \end{array}$	१०. $\begin{array}{r} ७३६ \\ \times ४० \\ \hline \end{array}$	११. $\begin{array}{r} २१० \\ \times २० \\ \hline \end{array}$	१२. $\begin{array}{r} २३ \\ \times ४२९ \\ \hline \end{array}$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. एउटा किताबमा १३० ओटा पृष्ठहरू छन् । उस्तै २८ ओटा किताबमा कतिओटा पृष्ठहरू हुन्छन् ?

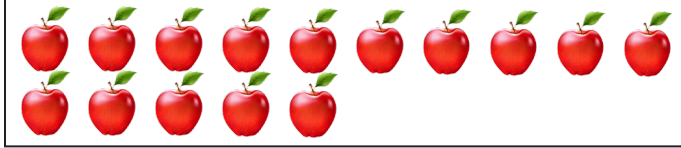
२. जानकीसँग लतासँग भएको रुपियाँको १४ गुणा छ । यदि लतासँग रु. २२५ रहेछ भने जानकीसँग कति रुपियाँ रहेछ ?

३. एउटा माछाको मूल्य रु. ३५० पर्छ भने उस्तै २० ओटा माछाको मूल्य कति पर्छ ?

१५ भाग

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १५७ सँग सम्बन्धित

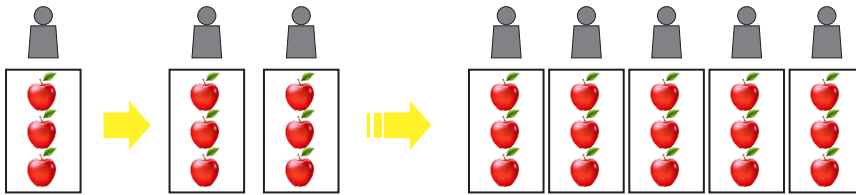
उदाहरण गणितीय वाक्यमा $१५ \div ३$ हुने एउटा प्रश्न बनाउनुहोस् :
मालतीसँग १५ ओटा स्याउ छन् । उनले ती स्याउहरू बराबर सङ्ख्यामा आफ्ना ३ जना साथीलाई बाँडिन् ।

एक एक ओटा			
दुई दुई ओटा			
तीन तीन ओटा			
चार चार ओटा			
पाँच पाँच ओटा			

$$५ \times ३ = १५$$

एक जनालाई ५ ओटा

$$१५ \div ३ = ५$$

$$३ \times ५ = १५$$

म ५ जनालाई पनि बाँड्न सक्छु ।

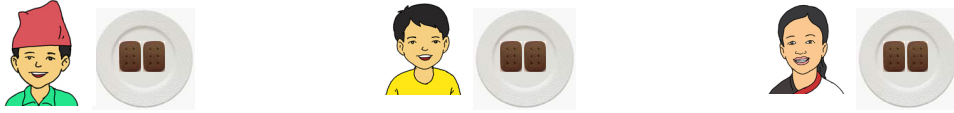
अभ्यास भाग गर्नुहोस् :

१. $१४ \div २ = \square$	२. $२१ \div ७ = \square$	३. $४० \div ५ = \square$
४. $४२ \div ७ = \square$	५. $१८ \div २ = \square$	६. $१८ \div ३ = \square$
७. $३६ \div ६ = \square$	८. $६३ \div ९ = \square$	९. $२७ \div ३ = \square$
१०. $३२ \div ४ = \square$	११. $५६ \div ८ = \square$	१२. $५४ \div ९ = \square$

उदाहरण यिनीहरू तल प्लेटमा दिइएको बिस्कुटलाई तीन तरिकाले बाँड्दैछन् ।

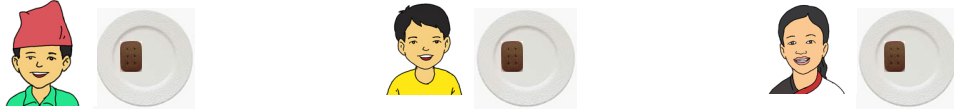
१. प्लेटमा ६ ओटा बिस्कुट छन् भने तिनीहरूले कति कतिओटा बिस्कुट पाउँछन् ?

$$\square \div 3 = \square$$

$$6 \div 3 = 2$$

२. प्लेटमा ३ ओटा बिस्कुट छन् भने तिनीहरूले कति कतिओटा बिस्कुट पाउँछन् ?

$$\square \div 3 = \square$$

$$3 \div 3 = 1$$

३. प्लेटमा शून्य बिस्कुट छन् भने तिनीहरूले कति कतिओटा बिस्कुट पाउँछन् ?

$$\square \div 3 = \square$$

$$0 \div 3 = 0$$

अभ्यास भाग गर्नुहोस् :

१. $0 \div 2 = \square$

२. $9 \div 9 = \square$

३. $0 \div 6 = \square$

४. $0 \div 6 = \square$

५. $0 \div 9 = \square$

६. $9 \div 9 = \square$

७. $6 \div 6 = \square$

८. $7 \div 7 = \square$

९. $0 \div 7 = \square$

अभ्यास गुणन तालिकाको प्रयोग गरेर उत्तर पत्ता लगाउनुहोस् :

१. $१२ \div २ =$

४. $२० \div २ =$

७. $२७ \div ३ =$

१०. $१२ \div ४ =$

१३. $४० \div ४ =$

१६. $२८ \div ४ =$

१९. $२० \div ५ =$

२२. $२५ \div ५ =$

२५. $१२ \div ६ =$

२८. $४८ \div ६ =$

३१. $७ \div ७ =$

३४. $२८ \div ७ =$

३७. $४९ \div ७ =$

४०. $७२ \div ८ =$

४३. $४८ \div ८ =$

४६. $१८ \div ९ =$

४९. $२७ \div ९ =$

५२. $९० \div ९ =$

२. $१६ \div २ =$

५. $१२ \div ३ =$

८. $२४ \div ३ =$

११. $२० \div ४ =$

१४. $२४ \div ४ =$

१७. $५ \div ५ =$

२०. $१० \div ५ =$

२३. $४५ \div ५ =$

२६. $२४ \div ६ =$

२९. $३० \div ६ =$

३२. $६३ \div ७ =$

३५. $१४ \div ७ =$

३८. $१६ \div ८ =$

४१. $४० \div ८ =$

४४. $६४ \div ८ =$

४७. $८१ \div ९ =$

५०. $४५ \div ९ =$

५३. $६० \div ६ =$

३. $१० \div २ =$

६. $२१ \div ३ =$

९. $३० \div ३ =$

१२. $१६ \div ४ =$

१५. $३६ \div ४ =$

१८. $१५ \div ५ =$

२१. $० \div ५ =$

२४. $३० \div ५ =$

२७. $५४ \div ६ =$

३०. $४२ \div ६ =$

३३. $५६ \div ७ =$

३६. $३५ \div ७ =$

३९. $३२ \div ८ =$

४२. $२४ \div ८ =$

४५. $० \div ९ =$

४८. $३६ \div ९ =$

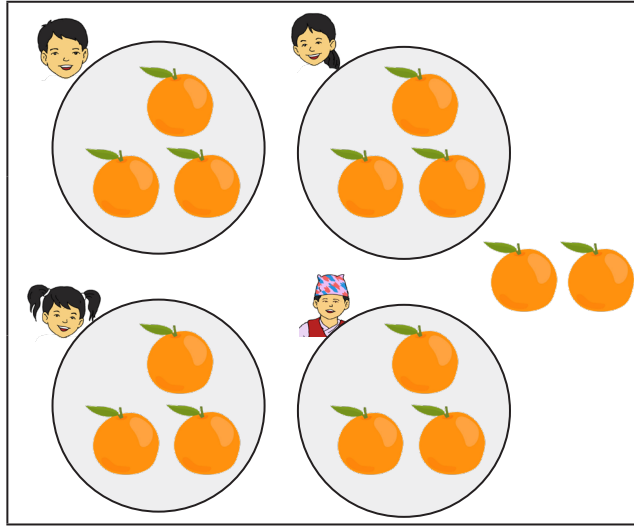
५१. $७२ \div ९ =$

५४. $८० \div ८ =$

उदाहरण मेनुकासँग १४ ओटा सुन्तला छन् । उनी आफ्ना ४ जना साथीलाई बराबर पुग्ने गरी सुन्तला बाँड्न चाहन्छन् । एक जनाले कतिओटा सुन्तला पाउँछन् होला ?

गणितीय वाक्यमा,

कसरी उत्तर पत्ता लगाउने होला, सोचौं । गुणन तालिका प्रयोग गरौं भने

दुई दुई ओटा सुन्तला बाँड्दा,
 $8 \times 2 = 16$ (६ ओटा बाँकी)

तीन तीन ओटा सुन्तला बाँड्दा,
 $8 \times 3 = 24$ (२ ओटा बाँकी)

चार चार ओटा सुन्तला बाँड्दा,
 $8 \times 4 = 32$ (२ ओटा पुग्दैन)

उनले १४ ओटा सुन्तला आफ्ना ४ जना साथीलाई बाँड्दा हरेकलाई ३ ओटा सुन्तला बाँड्न सकिन्छ र उनीसँग २ ओटा सुन्तला बाँकी रहन्छ ।

गणितीय वाक्यमा, $14 \div 4 = 3$ शेष २

उत्तर : प्रत्येक साथीले ३ ओटा सुन्तला पाउँछन् ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $38 \div 8 = \square$ शेष \square

$8 \times 7 = 56$ (३४ भन्दा सानो)

$8 \times 9 = 72$ (३४ भन्दा ठूलो)

$38 = 56 + 2 = 8 \times 7 + 2$

२. $80 \div 6 = \square$ शेष \square

३. $37 \div 6 = \square$ शेष \square

४. $66 \div 9 = \square$ शेष \square

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $५८ \div ७ = \square$ शेष \square	२. $२८ \div ३ = \square$ शेष \square
$७ \times ८ = ५६$ (५८ भन्दा सानो) $७ \times ९ = ६३$ (५८ भन्दा ठुलो) $५८ = ५६ + २ = ७ \times ८ + २$	
३. $११ \div ३ = \square$ शेष \square	४. $२३ \div ४ = \square$ शेष \square
५. $१० \div ४ = \square$ शेष \square	६. $२९ \div ५ = \square$ शेष \square
७. $६ \div ५ = \square$ शेष \square	८. $१५ \div ६ = \square$ शेष \square
९. $५० \div ६ = \square$ शेष \square	१०. $२० \div ७ = \square$ शेष \square
११. $६२ \div ७ = \square$ शेष \square	१२. $७७ \div ८ = \square$ शेष \square
१३. $३५ \div ८ = \square$ शेष \square	१४. $४९ \div ८ = \square$ शेष \square

उदाहरण तपाईंसँग ३४ ओटा सिसाकलम छन् । प्रत्येक बच्चालाई ४ ओटाका दरले सिसाकलम दिने हो भने तपाईंसँग कतिओटा सिसाकलम रहन्छन् ?

$$३४ \div ४ = \boxed{} \text{ शेष } \boxed{}$$

$$\begin{array}{r} 8 \overline{) 34} \\ \underline{} \\ \end{array}$$

माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} 8 \overline{) 34} \\ \underline{32} \\ 2 \end{array}$$

$४ \times ८ = ३२$ र
 $४ \times ९ = ३६$ हुन्छ । त्यसैले
माथिको जस्तै गरी ८ र
३२ लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} 8 \overline{) 34} \\ \underline{32} \\ 2 \end{array}$$

३४ बाट ३२ घटाउनुहोस्
र माथिको जस्तै गरी
उत्तर लेख्नुहोस् ।

उत्तर : ८ जनालाई बाँड्न पुग्छ र २ ओटा बाँकी रहन्छ ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $३९ \div ५ =$	२. $२८ \div ३ =$	३. $४५ \div ६ =$
$\begin{array}{r} 5 \overline{) 39} \\ \underline{} \\ \end{array}$	$\begin{array}{r} \\ \underline{} \\ \end{array}$	$\begin{array}{r} \\ \underline{} \\ \end{array}$
४. $५९ \div ७ =$	५. $५५ \div ८ =$	६. $६९ \div ९ =$
$\begin{array}{r} \\ \underline{} \\ \end{array}$	$\begin{array}{r} \\ \underline{} \\ \end{array}$	$\begin{array}{r} \\ \underline{} \\ \end{array}$

उदाहरण १. हिसाब गर्नुहोस् :

$२६ \div ४ = \square$ शेष \square

४	२	६
—		

१		
४	२	६
—		
	४	

१		
४	२	६
—		
	४	
—		
	१	६

१	४	
४	२	६
—		
	४	
—		
	१	६
—		
	१	६
—		
	०	०

१ माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

२ ४ ले २ लाई भाग गर्दा भागफल १ र शेष १ नै हुन्छ । त्यसैले ४ र १ को गुणनफल ४ लाई माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

३ २ बाट ४ घटाउनुहोस् । घटाउफल १ लाई ४ को तल लेख्नुहोस् । अब ६ लाई तल भारी माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

४ १६ लाई ४ ले भाग गर्नुहोस् । $१६ \div ४ = ४$ भागफल ४ लाई माथिको जस्तै भागफलमा लेखी $४ \times ४ = १६$ लाई १६ बाट घटाउनुहोस् । $१६ - १६ = ०$

२. तपाईंसँग ८६ ओटा स्याउ छ । तपाईंका तीन जना साथीलाई बराबर बाँड्न चाहनुहुन्छ भने एक जना साथीले कतिओटा स्याउ पाउँछन् ? ।

$८६ \div ३ = \square$ शेष \square

३	८	६
—		

२		
३	८	६
—		
	६	

२		
३	८	६
—		
	६	
—		
	२	६

२	८	
३	८	६
—		
	६	
—		
	२	६
—		
	२	६
—		
	०	२

१ माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

२ ३ ले ८ लाई भाग गर्दा भागफल २ र शेष २ नै हुन्छ । त्यसैले ३ र २ को गुणनफल ६ लाई माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

३ ८ बाट ६ घटाउनुहोस् । घटाउफल २ लाई ६ को तल लेख्नुहोस् । अब ६ लाई तल भारी माथिको जस्तै गरी लेख्नुहोस् ।

४ २६ लाई ३ ले भाग गर्नुहोस् । $२६ \div ३ = ८$ भागफल ८ लाई माथिको जस्तै भागफलमा लेखी $३ \times ८ = २४$ लाई २६ को तल लेख्नुहोस् । २६ बाट २४ घटाउनुहोस् । $२६ - २४ = २$ हुन्छ । २ लाई तल लेख्नुहोस् ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $५९ \div २ =$	२. $६८ \div ५ =$	३. $८६ \div ७ =$
४. $७० \div ६ =$	५. $२८ \div ३ =$	६. $७१ \div ३ =$
७. $८३ \div ७ =$	८. $९५ \div ८ =$	९. $४२ \div ३ =$
१०. $६० \div ५ =$	११. $८९ \div ४ =$	१२. $९५ \div ३ =$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $४५ \div २ =$	२. $७९ \div ७ =$	३. $६८ \div ६ =$
४. $७९ \div ७ =$	५. $६८ \div ६ =$	६. $७७ \div ७ =$
७. $९२ \div ३ =$	८. $७६ \div ७ =$	९. $८६ \div २ =$
१०. $९१ \div ९ =$	११. $५४ \div ५ =$	१२. $९२ \div ८ =$

उदाहरण ६४९ ओटा कापी ५ जना विद्यार्थीलाई बराबर हुने गरी बाँड्दा एक जना विद्यार्थीले कतिओटा कापी पाउँछन् ?

$$\begin{array}{r} 9 \\ 5 \overline{) 685} \\ \underline{- 5} \\ 1 \end{array}$$

६ लाई ५ ले भाग गर्दा भागफल १ र शेष १ हुन्छ । माथि देखाए जस्तै गरी भागफललाई सयको स्थानमा राख्नुहोस् । अब ६ बाट ५ घटाउनुहोस् र ५ को तल लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} 92 \\ 5 \overline{) 685} \\ \underline{- 5} \\ 18 \\ \underline{- 10} \\ 8 \end{array}$$

४ लाई तल दशको स्थानमा भाग्नुहोस् । $१४ \div ५ =$ भागफल २ र शेष ४ भागफल २ लाई १ को पछाडि लेख्नुहोस् । माथिको जस्तै गरी $१४ - १० = ४$ लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} 929 \\ 5 \overline{) 685} \\ \underline{- 5} \\ 18 \\ \underline{- 10} \\ 85 \\ \underline{- 85} \\ 0 \end{array}$$

५ लाई तल एकको स्थानमा भाग्नुहोस् । $४५ \div ५ = ९$ भागफल ९ लाई २ को पछाडि लेख्नुहोस् । माथिको जस्तै गरी $४५ - ४५ = ०$ लाई एकको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

अभ्यास

१. $७३५ \div ३ =$

$$\begin{array}{r} \\ \end{array}$$

२. $३७० \div ५ =$

$$\begin{array}{r} \\ \end{array}$$

३. $८७२ \div ८ =$

$$\begin{array}{r} \\ \end{array}$$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् : $५३९ \div ४ =$

$$\begin{array}{r} १ \\ ४ \overline{) ५३९} \\ - ४ \\ \hline १ \end{array}$$

$५ \div ४ =$ भागफल १ र शेष १ माथि देखाएर जस्तै गरी भागफललाई सयको स्थानमा राख्नुहोस् । अब ५ बाट ४ घटाउनुहोस् र ४ को तल लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} १३ \\ ४ \overline{) ५३९} \\ - ४ \\ \hline १३ \\ - १२ \\ \hline १ \end{array}$$

३ लाई तल दशको स्थानमा भाग्नुहोस् । $१३ \div ४ =$ भागफल ३ र शेष १ भागफल ३ लाई १ को पछाडि लेख्नुहोस् । माथिको जस्तै गरी $१३ - १२ = १$ लाई दशको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

$$\begin{array}{r} १३४ \\ ४ \overline{) ५३९} \\ - ४ \\ \hline १३ \\ - १२ \\ \hline १९ \\ - १६ \\ \hline ३ \end{array}$$

९ लाई तल एकको स्थानमा भाग्नुहोस् । $१९ \div ४ =$ भागफल ४ र शेष ३ भागफल ४ लाई ३ को पछाडि लेख्नुहोस् । माथिको जस्तै गरी $१९ - १६ = ३$ लाई एकको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $३५७ \div २ =$

$$\begin{array}{r} १७८ \\ २ \overline{) ३५७} \\ - २ \\ \hline १५ \\ - १४ \\ \hline १७ \\ - १६ \\ \hline १७ \\ - १६ \\ \hline १ \end{array}$$

२. $८२३ \div ४ =$

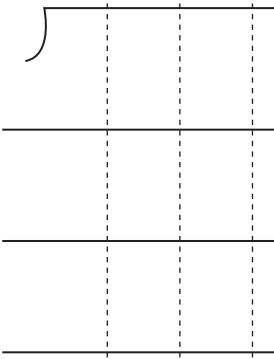
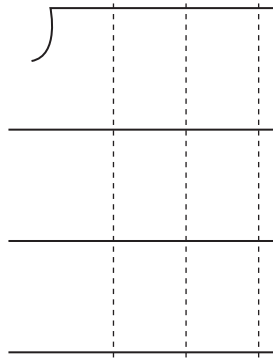
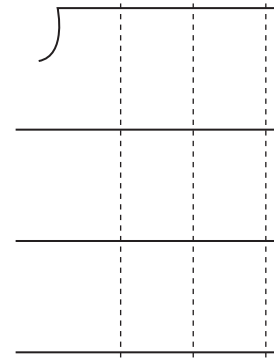
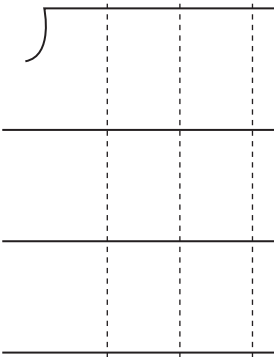
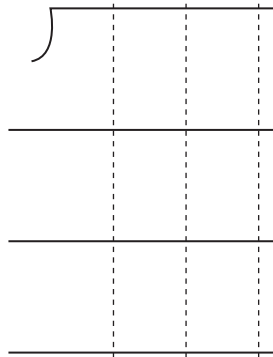
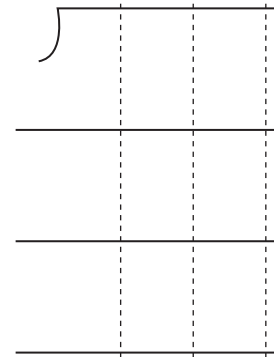
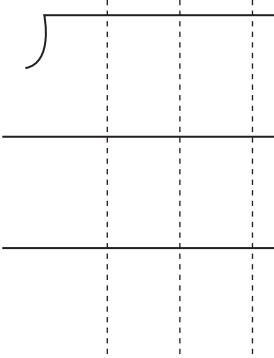
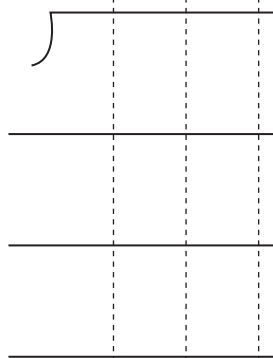
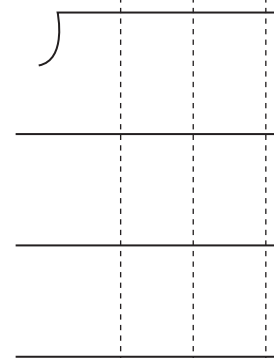
$$\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \\ \end{array}$$

३. $७९४ \div ७ =$

$$\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \\ \end{array}$$

<p>४. $७६८ \div ५ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>	<p>५. $७९५ \div ६ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>	<p>६. $९८२ \div ८ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>
<p>७. $५९२ \div ४ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>	<p>८. $९७४ \div २ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>	<p>९. $७०० \div ४ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>
<p>१०. $९४७ \div ३ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>	<p>११. $७९४ \div ७ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>	<p>१२. $९४६ \div ३ =$</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> $\begin{array}{r} \\ \overline{) } \\ \\ \\ \end{array}$ </div>

अभ्यास

<p>१. $४८३ \div २ =$</p> 	<p>२. $८४५ \div ४ =$</p> 	<p>३. $७७७ \div ७ =$</p>
<p>४. $९१४ \div ३ =$</p> 	<p>५. $५४९ \div ५ =$</p> 	<p>६. $७५० \div ७ =$</p>
<p>७. $८१२ \div २ =$</p> 	<p>८. $६४२ \div ६ =$</p> 	<p>९. $८२० \div ४ =$</p>

<p>१०. $५०० \div ४ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>११. $७११ \div ३ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>१२. $४९० \div ७ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>१३. $६०४ \div ३ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>१४. $९८० \div ९ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>१५. $६०१ \div २ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>१६. $८३२ \div ४ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>१७. $५०४ \div ५ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>१८. $८३५ \div ८ =$</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् : $२७८ \div १० = \square$

	२	७	
१०	२	७	८
-	२	०	
		७	८
-		७	०
			८

$२७ \div १० =$ भागफल २ र शेष ७
दाँया देखाइएजस्तै गरी भागफल २ लाई माथि दशको स्थानमा लेख्नुहोस् र $१० \times २ = २०$ लाई २७ को ठिक तल लेख्नुहोस् ।

२७ बाट २० घटाउनुहोस् र ८ लाई तल एकको स्थानमा भर्नुहोस् । $७८ \div १० =$ भागफल ७ र शेष ८
भागफल ७ लाई २ को पछाडि लेख्नुहोस् र $७८ - ७० = ८$ लाई एकको स्थानमा लेख्नुहोस् ।

उत्तर : भागफल २७ र शेष ८

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. $७९० \div १० =$	२. $४९५ \div १० =$	३. $९९९ \div १० =$																																				
<table border="1"> <tr><td>१०</td><td>७</td><td>९</td><td>०</td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>	१०	७	९	०									<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>													<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>												
१०	७	९	०																																			
४. $५०९ \div १० =$	५. $८०० \div १० =$	६. $६६६ \div १० =$																																				
<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>													<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>													<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>												

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. एउटा चकलेटको मूल्य रु. ६ छ । ९० रुपियाँले उस्तै कतिओटा चकलेट किन्न सकिन्छ ?

२. एउटा कक्षामा ४५ जना विद्यार्थी छन् । एउटा बेन्चमा ५ जना मात्र बस्न सक्छन् भने उक्त कक्षामा सबै विद्यार्थी बस्नका लागि कतिओटा बेन्च चाहिन्छ ?

३. बुधनासँग रु. ५३२ छ । उनी धेरैभन्दा धेरै अन्डा किन्न चाहन्छन् । एउटा अन्डालाई रु. ५ पर्छ भने उनी कतिओटा अन्डा किन्न सकिन्छन् ?

४. एक वर्षमा ३६५ दिन हुन्छ । एक वर्षमा कति हप्ता र कति दिन हुन्छ ?

५. ७५९ मकैका घोगा छन् । उक्त मकैका घोगा गाउँमा ६ घरलाई बराबर बाँड्दा एक घरमा कति घोगा मकै पछ र कति घोगा मकै बाँकी रहन्छ ?

६. ३८९ (नासपाती) \div ४ (बाकस) हुने गरी सउटा प्रश्न बनाउनुहोस् :

समय २ १६

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ १८५-१८६ सँग सम्बन्धित

उदाहरण दुई दिनमा कति घण्टा हुन्छ ?

एक दिन = २४ घण्टा

दुई दिनमा = २४ घण्टा x २ = ४८ घण्टा

उत्तर: ४८ घण्टा**अभ्यास**

१. पाँच दिनमा कति घण्टा हुन्छ ?

२. चार दिनमा कति घण्टा हुन्छ ?

३. ३६५ दिन (एक वर्ष) मा कति घण्टा हुन्छ ?

उदाहरण पाँच घण्टामा कति मिनेट हुन्छ ?

एक घण्टा = ६० मिनेट

पाँच घण्टा = ६० मिनेट x ५ = ३०० मिनेट

उत्तर: ३०० मिनेट**अभ्यास**

१. चार घण्टामा कति मिनेट हुन्छ ?

२. १० घण्टामा कति मिनेट हुन्छ ?

३. एक दिनमा कति मिनेट हुन्छ (सम्झनुहोस् एक दिनमा कति घण्टा हुन्छ ?)

उदाहरण

घण्टालाई मिनेट र मिनेटलाई घण्टामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. १२ घण्टा = १२ x ६० मिनेट
= ७२० मिनेट

२. २ घण्टा ४० मिनेट = २ x ६० मिनेट + ४० मिनेट
= १२० मिनेट + ४० मिनेट
= १६० मिनेट

३. १२० मिनेटमा कतिओटा ६० मिनेट हुन्छन् ?
= १२० मिनेट ÷ ६० मिनेट
= २ घण्टा

अभ्यास

१. ८ घण्टालाई मिनेटमा रूपान्तर गर्नुहोस् :
 $६० \times ८ =$

२. ३ घण्टा १५ मिनेटलाई मिनेटमा रूपान्तर गर्नुहोस् :
 $६० \times ३ + १५ =$

३. १७ घण्टालाई मिनेटमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

४. ५ घण्टा ४५ मिनेटलाई मिनेटमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

५. ९ घण्टामा कति मिनेट हुन्छ ?

६. २४० मिनेटलाई घण्टामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

उदाहरण १. चार मिनेटमा कति सेकेन्ड हुन्छ ?

$$१ \text{ मिनेट} = ६० \text{ सेकेन्ड}$$

$$४ \text{ मिनेट} = ६० \text{ सेकेन्ड} \times ४ = २४० \text{ सेकेन्ड}$$

२. पढ्नुहोस् र तलका दुई घडीबिच तुलना गर्नुहोस् :

क	ख
	
<input type="text"/> घण्टा <input type="text"/> सेकेन्ड	<input type="text"/> घण्टा <input type="text"/> सेकेन्ड

घडी **क** र घडी **ख** मा कति समयको फरक छ ? **उत्तर : १ मिनेट**

घडी **ख** को समय हुन घडी **क** लाई कति समय लाग्छ ? सेकेन्ड सुई कति पटक पूरा घुम्नु पर्दछ ? **उत्तर : १ पटक**

सेकेन्ड सुई एक पटक घुमेर पहिलेको ठाउँमा आइपुग्दा १ मिनेट हुन्छ ।

अभ्यास तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

१. सेकेन्ड सुई २ मिनेटमा कति पटक पूरा घुम्नु पर्दछ ?	<input type="text"/>
२. सेकेन्ड सुई ५ मिनेटमा कति पटक पूरा घुम्नु पर्दछ ?	<input type="text"/>
३. ९ मिनेट २० सेकेन्डलाई सेकेन्डमा रूपान्तर गर्नुहोस् :	<input type="text"/>
४. १५ मिनेट ४५ सेकेन्डलाई सेकेन्डमा रूपान्तर गर्नुहोस् :	<input type="text"/>
५. २ दिन १२ घण्टालाई घण्टामा रूपान्तर गर्नुहोस् :	<input type="text"/>
६. ४ दिन ९ घण्टालाई घण्टामा रूपान्तर गर्नुहोस् :	<input type="text"/>
७. ३०० सेकेन्डलाई मिनेटमा रूपान्तर गर्नुहोस् :	<input type="text"/>
८. एक दिन ६ घण्टालाई सेकेन्डमा रूपान्तर गर्नुहोस् :	<input type="text"/>

उदाहरण

१. दुई हप्तामा कति दिन हुन्छ ?

$$\text{एक हप्ता} = ७ \text{ दिन}$$

$$\text{दुई हप्ता} = ७ \text{ दिन} \times २ = १४ \text{ दिन}$$

२. पाँच वर्षमा कति महिना हुन्छ ?

$$\text{एक वर्ष} = १२ \text{ महिना}$$

$$\text{पाँच वर्ष} = १२ \text{ महिना} \times ५ = ६० \text{ महिना}$$

समयका एकाइहरूको सम्बन्ध

$$६० \text{ सेकेन्ड} = १ \text{ मिनेट}$$

$$६० \text{ मिनेट} = १ \text{ घण्टा}$$

$$३६५ \text{ दिन} = १ \text{ वर्ष}$$

$$२४ \text{ घण्टा} = १ \text{ दिन}$$

$$७ \text{ दिन} = १ \text{ हप्ता}$$

अभ्यास तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

१. १३ हप्तामा कति दिन हुन्छ ?

२. १९ हप्तामा कति दिन हुन्छ ?

३. ३० वर्षमा कति महिना हुन्छ ?

४. २६ वर्षमा कति महिना हुन्छ ?

५. ३ हप्ता र ३ दिनलाई दिनमा रूपान्तर गर्नुहोस् ?

६. १४ हप्ता र ६ दिनलाई दिनमा रूपान्तर गर्नुहोस् ?

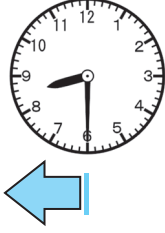
७. दुई वर्षलाई दिनमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

८. ४ वर्ष र २४० दिनलाई दिनमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

९. एक वर्ष र ४ दिनलाई दिन र घण्टामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१०. ४८ महिनालाई वर्षमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

उदाहरण १. मनिषलाई उनको घरबाट विद्यालय पुग्न १ घण्टा १० मिनेट लाग्छ । यदि उनी ८:३० बजे घरबाट विद्यालय जान हिँडे भने कति बजे विद्यालय पुग्छन् ?

८ : ३०

१ घण्टा १० मिनेट

८ : ३० + १ घण्टा १० मिनेट

उत्तर : ९ : ४०

२. रीतु बिहान ७:२५ बजे आफ्नो विद्यालय पुगिन् । उनी ११:४० बजे घर फर्किछिन् भने उनी कति समय घरभन्दा बाहिर बिताइन् ?

११ : ४०

- ७ : २५

४ : १५

११ : ४० - ७ : २५ = ४ : १५

उत्तर : ४ घण्टा १५ मिनेट

अभ्यास

१. दीपालाई उनको विद्यालयबाट घर जान २० मिनेट समय लाग्छ । यदि उनी ३:५० बजे घर पुगिन् भने उनी कति बजे विद्यालयबाट हिँडेकी रहिछन् ?

२. रामविलास दैनिक विहानमा १ घण्टा ४५ मिनेट र बेलुकी २ घण्टा १० मिनेट हिँड्छन् । उनी दैनिक कति समय हिँड्छन् ?

३. एउटा विद्यालयमा बिहान ११:३० बजे गणित विषयको कक्षा सुरु हुन्छ । कक्षा सुरु भएको ४० मिनेटपछि छुट्टी हुन्छ भने कति बजे गणित विषयको कक्षा सकिन्छ ?

४. अनुज बिहानमा ६:१० बजे हिँड्नका लागि निस्कन्छन् । उनी ६:५५ मा घर फर्कन्छन् भने उनी बिहान कति समय हिँड्दा रहेछन् ?

५. एक दिन बिहान ९:२० बजे पानी पर्न सुरु भयो । १२:४५ मिनेटमा पानी पर्न रोकियो भने कति समय पानी परेको रहेछ ?

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २०१-२०३, २०६-२०७ सँग सम्बन्धित

उदाहरण

१. रु. ८ लाई पैसामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

$$\text{रु. ८} = १०० \text{ पैसा} \times ८$$

$$= ८०० \text{ पैसा}$$

उत्तर: ८०० पैसा

२. ३ रुपियाँ ६० पैसालाई पैसामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

$$३ \text{ रुपियाँ } ६० \text{ पैसा} = १०० \text{ पैसा} \times ३ + ६० \text{ पैसा}$$

$$= ३०० \text{ पैसा} + ६० \text{ पैसा}$$

$$= ३६० \text{ पैसा}$$

उत्तर: ३६० पैसा

अभ्यास पैसामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. रु. ४ =	२. रु. ५ =
३. रु. १३ =	४. रु. १६ =
५. रु. १९ =	६. रु. २३ =
७. रु. २७ =	८. रु. ३९ =
९. रु. ४१ =	१०. रु. ५५ =
११. ६ रुपियाँ २५ पैसा = १०० पैसा \times ६ + २५ पैसा = ६०० पैसा + २५ पैसा = <input type="text"/> पैसा	१२. १४ रुपियाँ ६० पैसा =
१३. २५ रुपियाँ ७० पैसा =	१४. २९ रुपियाँ ९० पैसा =
१५. ३० रुपियाँ ३० पैसा =	१६. १० रुपियाँ १० पैसा =

उदाहरण

१. ४०० पैसालाई रुपियाँमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

$$४०० \text{ पैसा} = १०० \times ४ \text{ पैसा}$$

$$= \text{रु. } ४$$

उत्तर : रु. ४

२. ७२० पैसालाई रुपियाँमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

$$७२० \text{ पैसा} = ७०० \text{ पैसा} + २० \text{ पैसा} = १०० \times ७ \text{ पैसा} + २० \text{ पैसा}$$

$$= ७ \text{ रुपियाँ } २० \text{ पैसा}$$

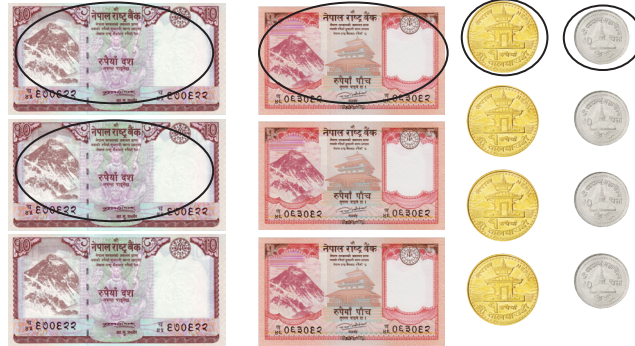
उत्तर : ७ रुपियाँ २० पैसा

अभ्यास रुपियाँमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ३०० पैसा =	२. १००० पैसा =
३. १५०० पैसा =	४. १७०० पैसा =
५. १८०० पैसा =	६. २१०० पैसा =
७. ३७०० पैसा =	८. ४९०० पैसा =
९. ५५०० पैसा =	१०. ७४०० पैसा =
११. २७० पैसा =	१२. १४२० पैसा =
१३. २२२२ पैसा =	१४. ३०५५ पैसा =
१५. ४११० पैसा =	१६. ५००२ पैसा =

उदाहरण तल लेखिए बराबरको रुपियाँ पुन्याउन नोट र सिक्कामा गोलो घेरा लगाउनुहोस् :

२६ रुपियाँ ५० पैसा

अभ्यास तल लेखिए बराबरको रुपियाँ पुन्याउन नोट र सिक्कामा गोलो घेरा लगाउनुहोस् :

१. ३७५ रुपियाँ ३० पैसा

२. २३२ रुपियाँ ७० पैसा

३. ६२७ रुपियाँ २० पैसा

४. ३९ रुपियाँ

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

<p>१. रु. ३२ + रु. २९ =</p> $\begin{array}{r} \text{रु.} \quad \overset{9}{\cancel{3}} \quad 2 \\ +\text{रु.} \quad 2 \quad 9 \\ \hline \text{रु.} \quad 6 \quad 1 \end{array}$	<p>२. १७ पैसा + ४५ पैसा =</p> $\begin{array}{r} \overset{9}{\cancel{1}} \quad 7 \quad \text{पैसा} \\ + \quad 4 \quad 5 \quad \text{पैसा} \\ \hline \quad 6 \quad 2 \quad \text{पैसा} \end{array}$
---	---

अभ्यास

<p>१. रु. ४ + रु. ३३ =</p> $\begin{array}{r} \text{रु.} \quad \quad \quad \\ +\text{रु.} \quad \quad \quad \\ \hline \text{रु.} \quad \quad \quad \end{array}$	<p>२. २ पैसा + ३१ पैसा =</p> $\begin{array}{r} \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ + \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ \hline \quad \quad \quad \text{पैसा} \end{array}$
<p>३. रु. ७३ + रु. २८ =</p> $\begin{array}{r} \text{रु.} \quad \quad \quad \\ +\text{रु.} \quad \quad \quad \\ \hline \text{रु.} \quad \quad \quad \end{array}$	<p>४. २७ पैसा + ५५ पैसा =</p> $\begin{array}{r} \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ + \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ \hline \quad \quad \quad \text{पैसा} \end{array}$
<p>५. रु. ५८ + रु. ८१ =</p> $\begin{array}{r} \text{रु.} \quad \quad \quad \\ +\text{रु.} \quad \quad \quad \\ \hline \text{रु.} \quad \quad \quad \end{array}$	<p>६. ९ पैसा + ६८ पैसा =</p> $\begin{array}{r} \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ + \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ \hline \quad \quad \quad \text{पैसा} \end{array}$
<p>७. रु. १४८ + रु. ३६९ =</p> $\begin{array}{r} \text{रु.} \quad \quad \quad \\ +\text{रु.} \quad \quad \quad \\ \hline \text{रु.} \quad \quad \quad \end{array}$	<p>८. ८३ पैसा + ९ पैसा =</p> $\begin{array}{r} \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ + \quad \quad \quad \text{पैसा} \\ \hline \quad \quad \quad \text{पैसा} \end{array}$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r}
 १. \quad १२० \text{ रुपियाँ } २० \text{ पैसा} \\
 + \quad ५५ \text{ रुपियाँ } ३५ \text{ पैसा} \\
 \hline
 १७५ \text{ रुपियाँ } ५५ \text{ पैसा} \\
 \text{उत्तर: } १७५ \text{ रुपियाँ } ५५ \text{ पैसा}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 २. \quad २७५ \text{ रुपियाँ } ३६ \text{ पैसा} \\
 + \quad ४८ \text{ रुपियाँ } ९५ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 १११ \\
 २७५ \text{ रुपियाँ } ३६ \text{ पैसा} \\
 + ४८ \text{ रुपियाँ } ९५ \text{ पैसा} \\
 \hline
 ३२४ \text{ रुपियाँ } ३१ \text{ पैसा}
 \end{array} \\
 \text{उत्तर: } ३२४ \text{ रुपियाँ } ३१ \text{ पैसा}
 \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r}
 १. \quad १६ \text{ रुपियाँ } ४२ \text{ पैसा} + ३१ \text{ रुपियाँ } ३२ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 १६ \text{ रुपियाँ } ४२ \text{ पैसा} \\
 + ३१ \text{ रुपियाँ } ३२ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा}
 \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 २. \quad ३१५ \text{ रुपियाँ } ३२ \text{ पैसा} + ४९६ \text{ रुपियाँ } ४० \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 + \text{ रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \hline
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा}
 \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ३. \quad २७४ \text{ रुपियाँ } ६३ \text{ पैसा} + ३४८ \text{ रुपियाँ } ५७ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 + \text{ रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \hline
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा}
 \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ४. \quad ३४७ \text{ रुपियाँ } ७८ \text{ पैसा} + ४५९ \text{ रुपियाँ } ३२ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 + \text{ रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \hline
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा}
 \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ५. \quad ३२ \text{ रुपियाँ } २७ \text{ पैसा} + ७१ \text{ रुपियाँ } १० \text{ पैसा} + ५३ \text{ रुपियाँ } ५९ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 + \text{ रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \hline
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा}
 \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ६. \quad १४२ \text{ रुपियाँ } ८१ \text{ पैसा} + ४११ \text{ रुपियाँ } १७ \text{ पैसा} + २०३ \text{ रुपियाँ } ६२ \text{ पैसा} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 + \text{ रुपियाँ } \quad \text{पैसा} \\
 \hline
 \text{रुपियाँ } \quad \text{पैसा}
 \end{array}
 \end{array}$$

उदाहरण

१. सीतासँग २५० रुपियाँ ७५ पैसा छ । उनले एउटा गिलास १२० रुपियाँ २५ पैसामा किनिन् भने उनीसँग कति रुपियाँ बाँकी रहन्छ ?

$$\begin{array}{r} २५० \text{ रुपियाँ } ७५ \text{ पैसा} \\ - १२० \text{ रुपियाँ } २५ \text{ पैसा} \\ \hline १३० \text{ रुपियाँ } ५० \text{ पैसा} \end{array}$$

उत्तर : १३० रुपियाँ ५० पैसा

२. हिसाब गर्नुहोस् : २८० रुपियाँ ४१ पैसा - १४७ रुपियाँ ९ पैसा

$$\begin{array}{r} २८० \text{ रुपियाँ } ४१ \text{ पैसा} \\ - १४७ \text{ रुपियाँ } ९ \text{ पैसा} \\ \hline १३३ \text{ रुपियाँ } ३२ \text{ पैसा} \end{array}$$

उत्तर : १३३ रुपियाँ ३२ पैसा

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. ३८० रुपियाँ ९० पैसा - २१० रुपियाँ ४५ पैसा

$$\begin{array}{r} \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ - \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ \hline \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \end{array}$$

२. ८५० रुपियाँ ५५ पैसा - २७० रुपियाँ ४० पैसा

$$\begin{array}{r} \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ - \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ \hline \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \end{array}$$

३. ४०१ रुपियाँ १५ पैसा - ९७ रुपियाँ ८० पैसा

$$\begin{array}{r} \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ - \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ \hline \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \end{array}$$

४. ७० रुपियाँ - ३२ रुपियाँ ५० पैसा

$$\begin{array}{r} \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ - \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ \hline \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \end{array}$$

५. ४७ रुपियाँ ७० पैसा - २९ रुपियाँ ७५ पैसा

$$\begin{array}{r} \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ - \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ \hline \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \end{array}$$

६. ५०० रुपियाँ ५० पैसा - २९५ रुपियाँ ७५ पैसा

$$\begin{array}{r} \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ - \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \\ \hline \text{रुपियाँ} \quad \text{पैसा} \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. धनमायासँग ७० रुपियाँ ५० पैसा छ । आमाले उनलाई ९५ रुपियाँ माछा किन्न भनेर दिनुभयो भने अब उनीसँग जम्मा कति रुपियाँ भयो ?

२. रविलालले एउटा किताब ८५ रुपियाँ ७५ पैसामा किने । उनले पसलेलाई रु. १०० दिए भने पसलेले कति रुपियाँ रविलाललाई फिर्ता दिनुपर्छ ?

३. निर्मला रु. १०० लिएर पसल गइन् । उनले ६९ रुपियाँ ६५ पैसा पर्ने किताब किनिन् । अब निर्मलासँग कति रुपियाँ बाँकी रहन्छ ?

४. दुई ओटा कापीको मूल्य रु. १६० र एउटा कलमको मूल्य ४५ रुपियाँ ६० पैसा छ । लाकपाले दुई ओटा कापी र एउटा कलम किनेर पसलेलाई रु. ५०० को नोट दिए । अब पसलेले लाकपालाई कति रुपियाँ फिर्ता दिनु पर्छ ?

५. हेमले एक पोका केराउलाई ३५ रुपियाँ ७५ पैसामा किनिन् । उनले पसलेलाई रु. ५० को नोट दिए । अब पसलेले हेमलाई कति रुपियाँ फिर्ता दिनु पर्छ ?

६. नाजिरले गणितको किताब रु. १५४ र अङ्ग्रेजी किताब रु. १५७ मा किने । उसले जम्मा कति तिरे ? उनले पसलेलाई रु. ५०० दिए । पसलले उनलाई कति पैसा फिर्ता गरे ?

७. गोमा २०० रुपियाँ लिएर बजार गइन् । उनले ४५ रुपियाँ ५० पैसामा एक काँइयो केरा र ४० रुपियाँ ५० पैसामा १ किलो स्याउ किनिन् । उनले जम्मा कति तिरिन् र पसलले उनलाई कति पैसा फिर्ता गरे ?

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २२०-२२६ सँग सम्बन्धित

उदाहरण

१. १०० मिलिलिटरको कपले १ लिटरको जग भरौं :

१० पटक

$$१ \text{ लिटर} = १०० \text{ मिलिलिटर} \times १० = १००० \text{ मिलिलिटर}$$

२. खेमले १०० मिलिलिटरको भाँडाले बाल्टिनमा पानी हाल्न थाले । उनले ३० पटक पानी खन्याउँदा उक्त बाल्टिन भरियो भने सो बाल्टिनको क्षमता कति रहेछ ?

$$१०० \text{ मिलिलिटर} \times ३० = ३००० \text{ मिलिलिटर} = \boxed{३ \text{ लिटर}}$$

३. ४ लिटर ७०० मिलिलिटरलाई मिलिलिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

$$\begin{aligned} ४ \text{ लिटर } ७०० \text{ मिलिलिटर} &= १००० \text{ मिलिलिटर} \times ४ + ७०० \text{ मिलिलिटर} \\ &= ४००० + ७०० = \boxed{४७०० \text{ मिलिलिटर}} \end{aligned}$$

अभ्यास

१. लिटरलाई मिलिलिटर र मिलिलिटरलाई लिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

लिटर	मिलिलिटर
१. ५	→
२. ७	→
३. ९	→

मिलिलिटर	लिटर
४. ४०००	→
५. ८०००	→
६. १२०००	→

२. मिलिलिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. २ लिटर ३८० मिलिलिटर =	२. ५ लिटर ९७० मिलिलिटर =
३. ७ लिटर ३६ मिलिलिटर =	४. ९ लिटर १०१ मिलिलिटर =
५. ६ लिटर २ मिलिलिटर =	६. ८ लिटर ५४ मिलिलिटर =

उदाहरण तुलना गरी = अथवा < र > मध्ये उपयुक्त चिह्न राख्नुहोस् :

३ लिटर > ३०० मिलिलिटर | ३ लिटर = ३००० मिलिलिटर

अभ्यास

१. तुलना गरी = अथवा < र > मध्ये उपयुक्त चिह्न राख्नुहोस् :

१. ४ लिटर		४०० मिलिलिटर	६. २ लिटर		१२०० मिलिलिटर
२. ९९९ मिलिलिटर		९ लिटर	७. ३ लिटर		३९०० मिलिलिटर
३. १५ लिटर		१००० मिलिलिटर	८. १२००० मिलिलिटर		१२ लिटर
४. १० लिटर		१० मिलिलिटर	९. ११ लिटर		११० मिलिलिटर
५. १९९ मिलिलिटर		१००० मिलिलिटर	१०. ८४४ मिलिलिटर		८ लिटर

२. तुलना गरी = अथवा < र > मध्ये उपयुक्त चिह्न राख्नुहोस् :

१. १ लिटर ९०० मिलिलिटर		१०९० मिलिलिटर
२. ३५०० मिलिलिटर		३ लिटर ९० मिलिलिटर
३. ९९९९ मिलिलिटर		१० लिटर
४. ५ लिटर ७३० मिलिलिटर		४९०० मिलिलिटर
५. ६ लिटर ६६ मिलिलिटर		६६०० मिलिलिटर
६. १००१ मिलिलिटर		१ लिटर १ मिलिलिटर
७. ९ लिटर ९९९ मिलिलिटर		१००० मिलिलिटर

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

१. १४ लिटर + ५८ लिटर =

$$\begin{array}{r} \overset{१}{१} ४ \text{ लिटर} \\ + ५८ \text{ लिटर} \\ \hline ७२ \text{ लिटर} \end{array}$$

२. २७८ मिलिलिटर + १३५ मिलिलिटर =

$$\begin{array}{r} \overset{१}{२} \overset{१}{७} ८ \text{ मिलिलिटर} \\ + १३५ \text{ मिलिलिटर} \\ \hline ४१३ \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. २५ लिटर + १३ लिटर

$$\begin{array}{r} ५ \text{ लिटर} \\ + १३ \text{ लिटर} \\ \hline ३८ \text{ लिटर} \end{array}$$

२. १५२ मिलिलिटर + २१५ मिलिलिटर

$$\begin{array}{r} ५२ \text{ मिलिलिटर} \\ + २१५ \text{ मिलिलिटर} \\ \hline ३६७ \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

३. ४९ लिटर + ५८ लिटर

$$\begin{array}{r} ९ \text{ लिटर} \\ + ५८ \text{ लिटर} \\ \hline १०७ \text{ लिटर} \end{array}$$

४. ३८५ मिलिलिटर + ५१९ मिलिलिटर

$$\begin{array}{r} ८५ \text{ मिलिलिटर} \\ + ५१९ \text{ मिलिलिटर} \\ \hline ९०४ \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

५. १०६ लिटर + ९८ लिटर

$$\begin{array}{r} ०६ \text{ लिटर} \\ + ९८ \text{ लिटर} \\ \hline १०४ \text{ लिटर} \end{array}$$

६. ६०९ मिलिलिटर + १०१ मिलिलिटर

$$\begin{array}{r} ०९ \text{ मिलिलिटर} \\ + १०१ \text{ मिलिलिटर} \\ \hline ११० \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

७. ८७ लिटर + १२३ लिटर

$$\begin{array}{r} ७ \text{ लिटर} \\ + १२३ \text{ लिटर} \\ \hline २१० \text{ लिटर} \end{array}$$

८. ९०१ मिलिलिटर + ६१ मिलिलिटर

$$\begin{array}{r} ०१ \text{ मिलिलिटर} \\ + ६१ \text{ मिलिलिटर} \\ \hline ९६२ \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

उदाहरण हिसाब गर्नुहोस् :

१. ७२ लिटर - ३८ लिटर =

७	२	लिटर
-	३	८ लिटर
३		४ लिटर

२. १४६ मिलिलिटर - ७५ मिलिलिटर =

१	४	६	मिलिलिटर
-	७	५	मिलिलिटर
७			९ मिलिलिटर

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. ८३ लिटर - ५९ लिटर

८	३	लिटर
-	५	९ लिटर
२		४ लिटर

२. ७६८ मिलिलिटर - ३९५ मिलिलिटर

७	६	८	मिलिलिटर
-	३	९	५ मिलिलिटर
४			७ मिलिलिटर

३. ७३ लिटर - ३७ लिटर

७	३	लिटर
-	३	७ लिटर
४		६ लिटर

४. ५९९ मिलिलिटर - २४९ मिलिलिटर

५	९	९	मिलिलिटर
-	२	४	९ मिलिलिटर
३			५ मिलिलिटर

५. २०० लिटर - ९ लिटर

२	०	०	लिटर
-	०	९	लिटर
१		१	लिटर

६. ९०० मिलिलिटर - ५२ मिलिलिटर

९	०	०	मिलिलिटर
-	०	५	२ मिलिलिटर
८			४ मिलिलिटर

७. ४०९ लिटर - २९९ लिटर

४	०	९	लिटर
-	२	९	९ लिटर
१		०	० लिटर

८. ७७७ मिलिलिटर - २९८ मिलिलिटर

७	७	७	मिलिलिटर
-	२	९	८ मिलिलिटर
४			७ मिलिलिटर

अभ्यास हिसाब गर्नुहोस् :

१. मचाकाजीको परिवारले पछिल्लो महिना ३१ लिटर दुध किनेको थियो । शिवलालको परिवारले पछिल्लो महिना २४ लिटर दुध किनेको थियो । पछिल्लो महिना कसको परिवारले बढी दुध किनेका रहेछन् ?

२. एउटा बसको तेल ट्याङ्कीमा ८ लिटर पेट्रोल थियो । यदि उक्त ट्याङ्कीमा ३४ लिटर पेट्रोल थपियो भने जम्मा कति लिटर पेट्रोल भयो, पत्ता लगाउनुहोस् ।

३. एउटा पानी ट्याङ्कीमा १९५ लिटर पानी थियो । यदि उक्त ट्याङ्कीमा २७ लिटर पानी थपियो भने जम्मा कति लिटर पानी हुन्छ, पत्ता लगाउनुहोस् ।

४. एउटा तेलको ड्रममा २०० लिटर तेल छ । जमुनाले उक्त ड्रमबाट ४८ लिटर तेल बेचिन् भने अब ड्रममा कति लिटर तेल बाँकी रहन्छ ?

५. निमाले ७५० मिलिलिटर सुन्तलाको जुस किनिन् । उनले २७८ मिलिलिटर जुस पिइन् भने उनीसँग कति मिलिलिटर जुस बाँकी रहन्छ ?

लम्बाइ २ १९

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २३१-२३२ सँग सम्बन्धित

उदाहरण मिटरलाई सेन्टिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :
 $५ \text{ मिटर} = १०० \times ५ = ५०० \text{ से.मि.}$

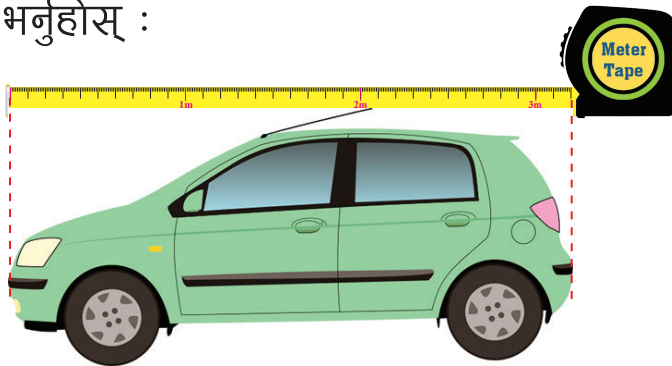
अभ्यास मिटरलाई सेन्टिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ९ मि. = x ९ से.मि. = से.मि.

२. ११ मि. = १०० x से.मि. = से.मि.

३. ३८ मि. = x से.मि. = से.मि.

अभ्यास चित्रमा दिइएको कारको लम्बाइ मिटरटेपमा हेर्नुहोस् र तल दिइएको खाली कोठा भर्नुहोस् :

१. मिटरटेपको आधारमा कारको लम्बाइ मिटर से.मि.

२. मिटरलाई सेन्टिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

$$१०० \times \text{[] से.मि.} + \text{[] से.मि.}$$

$$= \text{[] से.मि.} + \text{[] से.मि.}$$

$$= \text{[] से.मि.}$$

उदाहरण सेन्टिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ३ मि. ४७ से.मि. = १००×३ से.मि. + ४७ से.मि.
= ३०० से.मि. + ४७ से.मि. = ३४७ से.मि.
२. ५ मि. ८ से.मि. = १००×५ से.मि. + ८ से.मि.
= ५०० से.मि. + ८ से.मि. = ५०८ से.मि.

अभ्यास सेन्टिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ७ मि. २६ से.मि. = से.मि.
२. २ मि. ८३ से.मि. = से.मि.
३. ८ मि. ३ से.मि. = से.मि.
४. ६ मि. ९७ से.मि. = से.मि.
५. १४ मि. ५१ से.मि. = से.मि.
६. ४८ मि. २ से.मि. = से.मि.
७. ९८ मि. २७ से.मि. = से.मि.
८. ७१ मि. ९ से.मि. = से.मि.

उदाहरण सेन्टिमिटरलाई मिटर र सेन्टिमिटरमा लेख्नुहोस् :

१. २१७ से.मि. = २०० से.मि. + १७ से.मि.
= १००×२ से.मि. + १७ से.मि.
= २ मि. १७ से.मि.
२. ५०८ से.मि. = ५०० से.मि. + ८ से.मि.
= १००×५ से.मि. + ८ से.मि.
= ५ मि. ८ से.मि.

अभ्यास सेन्टिमिटरलाई मिटर र सेन्टिमिटरमा लेख्नुहोस् :

१. १४९ से.मि. = मि. से.मि.
२. ४५१ से.मि. = मि. से.मि.
३. ७२० से.मि. = मि. से.मि.
४. ३०६ से.मि. = मि. से.मि.
५. ८४५ से.मि. = मि. से.मि.
६. १११ से.मि. = मि. से.मि.
७. ९०३ से.मि. = मि. से.मि.
८. २०९ से.मि. = मि. से.मि.

तौल २०

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २३४-२३६ सँग सम्बन्धित

उदाहरण स्याउको तौलको अनुमान गर्नुहोस् र उपयुक्त अनुमानित तौलमा (✓) चिह्न लगाउनुहोस् :

एउटा स्याउको तौल

(क) २०० ग्राम (ख) २ किलोग्राम

अभ्यास तल दिइएका वस्तुको तौलको अनुमान गर्नुहोस् र उपयुक्त अनुमानित तौलमा ठिक (✓) चिह्न लगाउनुहोस् :

१. एउटा सुन्तलाको तौल

(क) १०० ग्राम (ख) १ किलोग्राम

२. ११ ओटा प्याजको तौल

(क) २०० ग्राम (ख) २ किलोग्राम

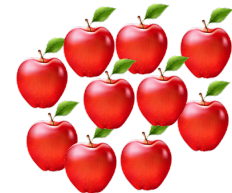
३. एउटा कलमको तौल

(क) ५० ग्राम (ख) ५ किलोग्राम

४. १० ओटा स्याउको तौल

(क) २०० ग्राम (ख) २ किलोग्राम

५. एउटा तरबुजाको तौल

(क) ३०० ग्राम (ख) ३ किलोग्राम

अभ्यास तल दिइएका वस्तुको तौलको अनुमान गर्नुहोस् । ग्राम र किलोग्राम कुन एकाइ उपयुक्त हुन्छ, लेख्नुहोस् । यदि तपाईंसँग उक्त वस्तु घरमा भएमा अनुमानपश्चात तौलनुहोस् :

उदाहरण				
क्र.सं	वस्तु	किलोग्राम वा ग्राम	अनुमानित तौल	वास्तविक तौल
१.	तरबुजा 	किलोग्राम	२ किलोग्राम	१ किलोग्राम ७५० ग्राम

क्र.सं.	वस्तु	किलोग्राम वा ग्राम	अनुमानित तौल	वास्तविक तौल
१.	एउटा फर्सी 			
२.	आलुको बोरा 			
३.	एक टोकरी गोलभेंडा 			
४.	एउटा अनार 			

उदाहरण किलोग्रामलाई ग्राममा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ३ किलोग्राम = १००० x ३ ग्राम = ३००० ग्राम
 २. ८ किलोग्राम ३७० ग्राम = १००० x ८ + ३७० ग्राम
 = ८००० + ३७० = ८३७० ग्राम

अभ्यास किलोग्रामलाई ग्राममा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ४ किलोग्राम =	२. ६ किलोग्राम =
३. १३ किलोग्राम =	४. २४ किलोग्राम =
५. ५ किलोग्राम २८६ ग्राम =	६. ८ किलोग्राम ८८८ ग्राम =
७. १० किलोग्राम १० ग्राम =	८. ४ किलोग्राम ६३ ग्राम =
९. १५ किलोग्राम ४ ग्राम =	१०. ९ किलोग्राम =

उदाहरण ग्रामलाई किलोग्राममा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ५००० ग्राम = १००० x ५ ग्राम = ५ किलोग्राम
 २. १३०० ग्राम = १००० x १ + ३०० = १ किलोग्राम + ३०० ग्राम
 = १ किलोग्राम ३०० ग्राम

अभ्यास ग्रामलाई किलोग्राममा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१. ८००० ग्राम =	२. ३००० ग्राम =
३. १८९० ग्राम =	४. ६०३२ ग्राम =
५. ९९९९ ग्राम =	६. ७००२ ग्राम =

चित्रग्राफ

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २३९-२४० सँग सम्बन्धित

उदाहरण तपाईंलाई सबैभन्दा मन पर्ने फलफूल कुन हो भनेर सोधेका आधारमा कक्षा ३ का विद्यार्थीले बनाएको चित्रग्राफ तल दिइएको छ :

१०						
९						
८						
७						
६						
५						
४						
३						
२						
१						
विद्यार्थी	स्याउ	केरा	सुन्तला	भुइँकटहर	आँप	मेवा
सङ्ख्या	फलफूलका नाम					

चित्रमा बायाँपट्टिको ठाडोले विद्यार्थी सङ्ख्या जनाउँछ भने दायाँतिरको तेर्सोले फलफूललाई जनाउँछ ।

अभ्यास बायाँ पृष्ठको चित्रग्राफका आधारमा तलको तालिका पूरा गर्नुहोस् :

सबैभन्दा मन पर्ने फलफूल विवरण						
फलफूल	स्याउ	केरा	सुन्तला	भुइँकटहर	आँप	मेवा
विद्यार्थी सङ्ख्या	२	९				

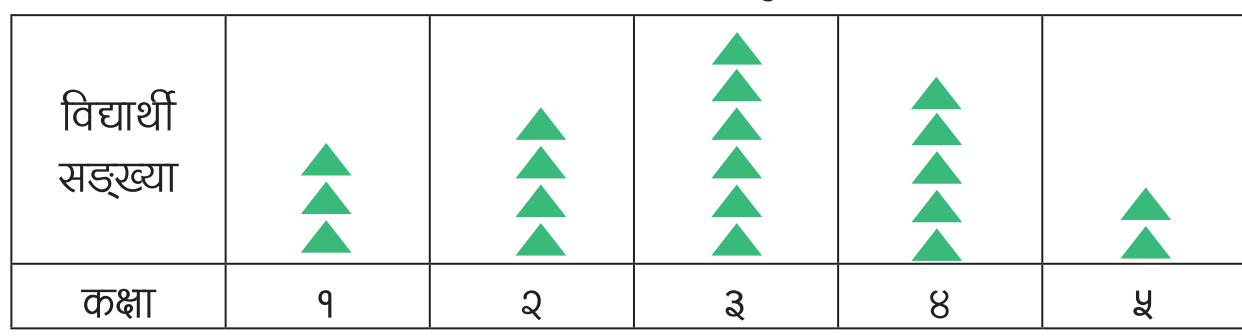
अभ्यास

- सबैभन्दा बढी मन पराइएको फलफूल कुन रहेछ ? केरा
- कति जना विद्यार्थीले स्याउ मन पराएका रहेछन् ? _____
- सबैभन्दा कम मन पराइएको फलफूल कुन रहेछ ? _____
- धेरै मन पराइएको फलफूलमा दोस्रो स्थानमा कुन फलफूल रहेको छ ? _____
- धेरै मन पराइएको फलफूलमा तेस्रो स्थानमा कुन फलफूल रहेको छ ? _____
- कम मन पराइएको फलफूलमा दोस्रो स्थानमा कुन फलफूल रहेको छ ? _____
- कक्षा ३ का कति जना विद्यार्थीले उत्तर दिएका रहेछन् ? _____
- सबैभन्दा बढी फलफूल मन पराउने र सबैभन्दा कम फलफूल मन पराउने विद्यार्थीको सङ्ख्यामा कतिले फरक छ ? _____

उदाहरण एक आधारभूत विद्यालयले कक्षा १ देखि ५ सम्मका विद्यार्थीलाई छुट्टीको समयमा पढ्नको लागि कथाका किताबहरू किन्ने योजना बनाएको छ । कक्षा १ देखि ५ सम्मका विद्यार्थी सङ्ख्या तल दिइएको छ :

कक्षा	१	२	३	४	५
विद्यार्थी सङ्ख्या	६०	८०	१२०	१००	४०

माथिको तालिकाका आधारमा चित्रग्राफ बनाउनुहोस् :

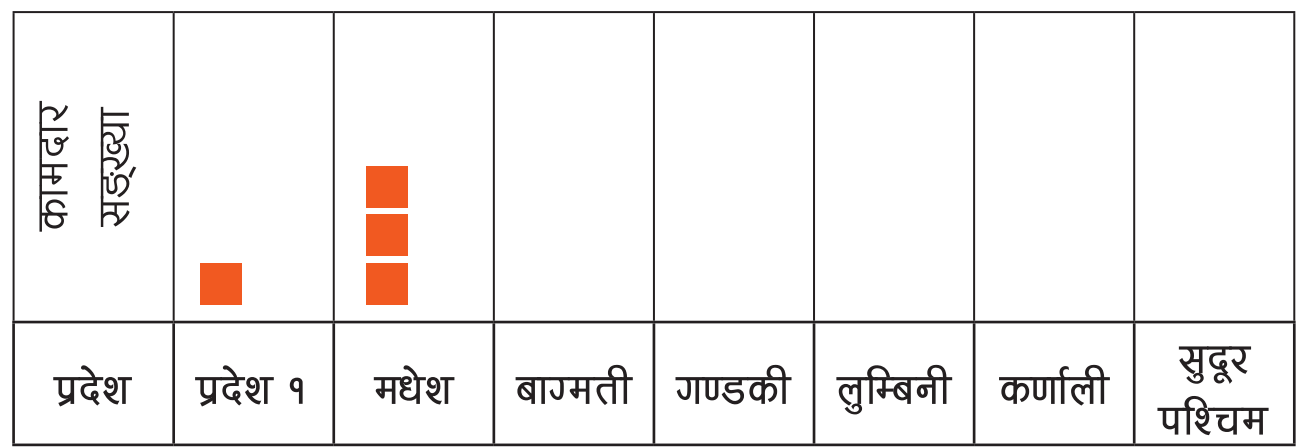

प्रत्येक ले २० जना विद्यार्थीलाई जनाउँछ ।

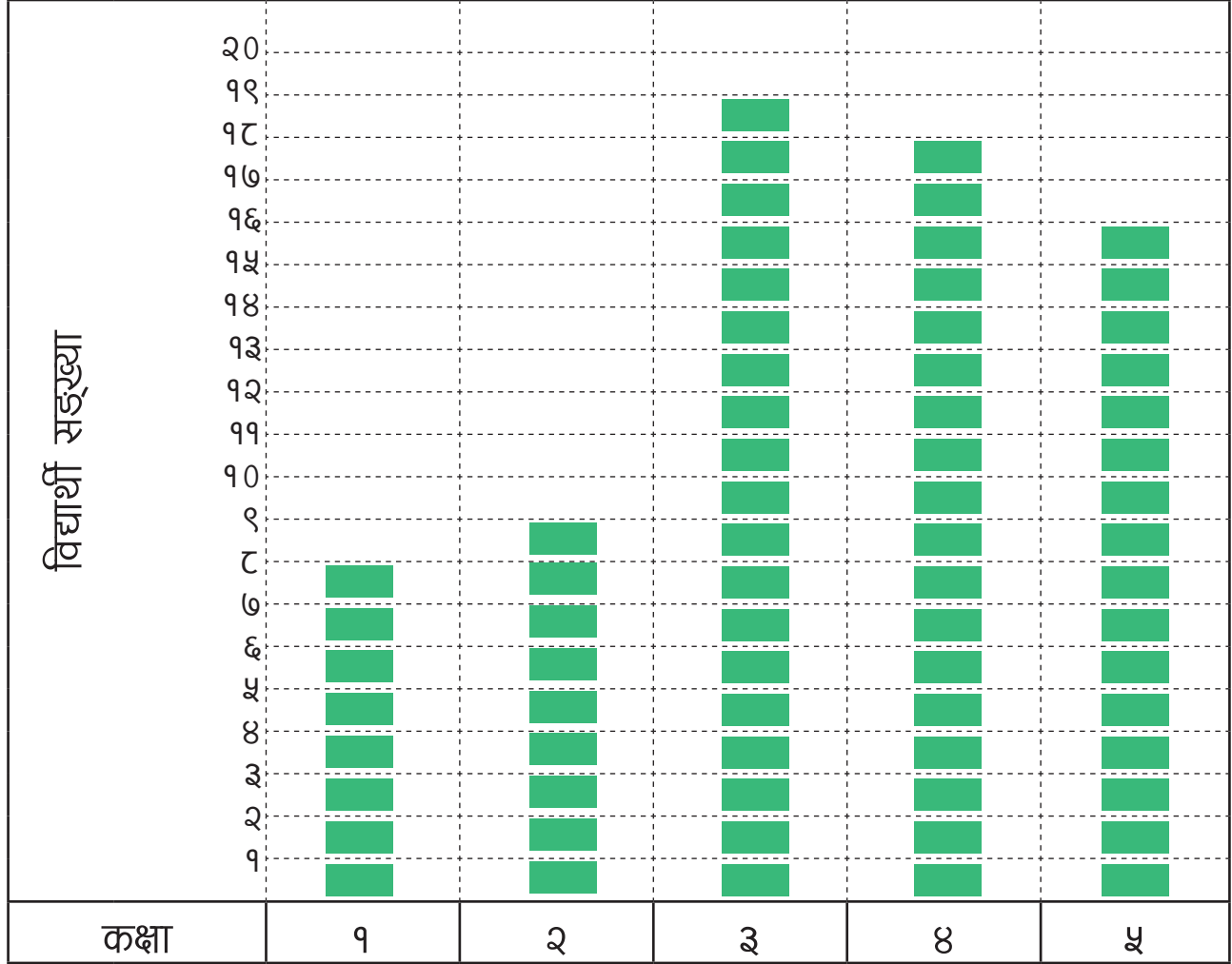
अभ्यास हेटौँडाको कुनै कारखानामा काम गर्ने कामदारहरूको घर ठेगानाअनुसार प्रदेशगत विवरण तल दिइएको छ :

प्रदेश	प्रदेश १	मधेश	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदूर पश्चिम
कामदार सङ्ख्या	५	१५	३०	१०	१५	१०	५

माथिको तालिकाको आधारमा लाई ५ जना कामदार मानी चित्रग्राफ पूरा गर्नुहोस् :

अभ्यास कुनै विद्यालयमा भएका विद्यार्थीको सङ्ख्यालाई तलको स्तम्भ चित्रमा देखाइएको छ । यसलाई आधार मानेर तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

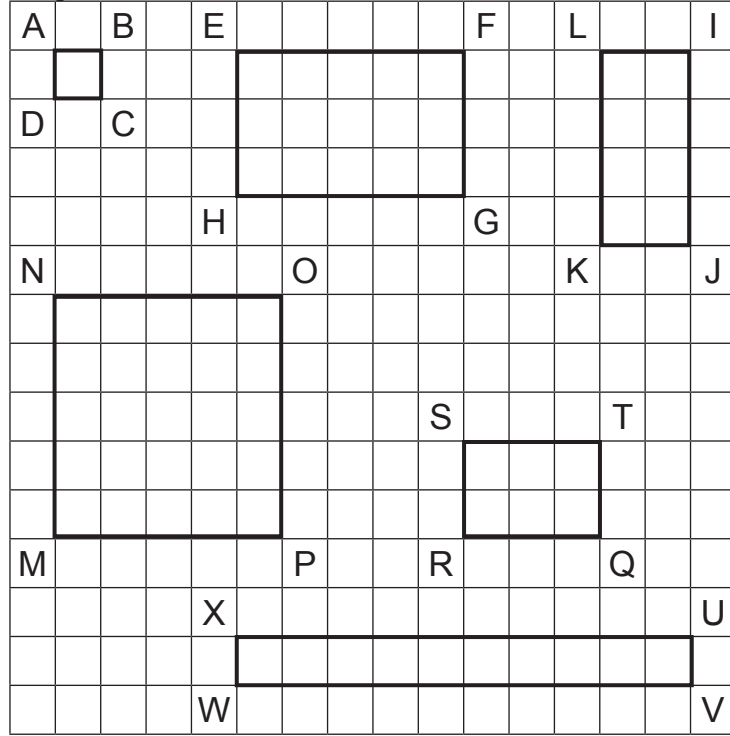
१. प्रत्येक कक्षामा कति विद्यार्थी छन् ? कक्षा १ का विद्यार्थीको सङ्ख्या पछ्याउँदै तलको तालिका पूरा गर्नुहोस् :

कक्षा	१	२	३	४	५
विद्यार्थी सङ्ख्या	८				

२. कुन कक्षामा सबैभन्दा बढी विद्यार्थी छन् ?
३. कुन कक्षामा सबैभन्दा कम विद्यार्थी छन् ?
४. प्रारम्भिक कक्षा (कक्षा १ देखि ३ मा जम्मा कति विद्यार्थी छन् ?
५. यस विद्यालयमा कति विद्यार्थी छन् ?

पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको पृष्ठ २४७-२४८ सँग सम्बन्धित

उदाहरण ABCD को क्षेत्रफल १ वर्ग एकाइ वर्ग छ भने तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

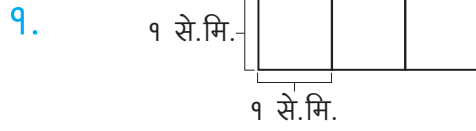

- EFGH को क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :
- EFGH मा कतिओटा एकाइ वर्गहरू छन् गणना गर्नुहोस् :
१५ वर्ग एकाइ
- त्यसैले EFGH को क्षेत्रफल १५ वर्ग एकाइ हुन्छ ।

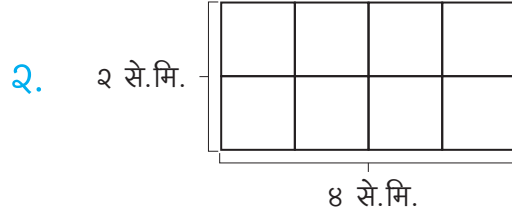
अभ्यास उदाहरणमा जस्तै गरी तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

- IJKL को क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :
IJKL मा कतिओटा एकाइ वर्गहरू छन् गणना गर्नुहोस् । वर्ग एकाइ त्यसैले IJKL को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।
- MNOP को क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :
MNOP को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।
- QRST को क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :
QRST को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।
- UVWX को क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :
UVWX को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।

उदाहरण वर्ग कोठा गनेर क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् । क्षेत्रफल वर्ग से.मि. मा लेख्नुहोस् :

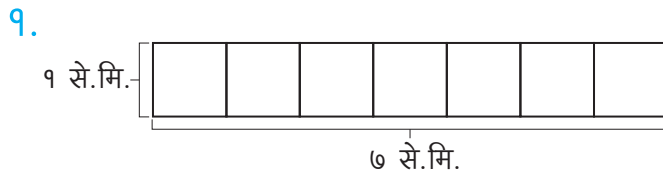

३ वर्ग से.मि.

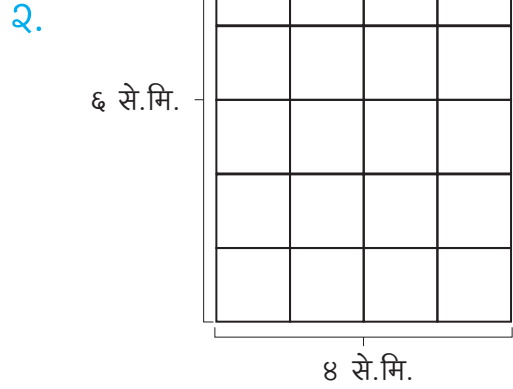

८ वर्ग से.मि.

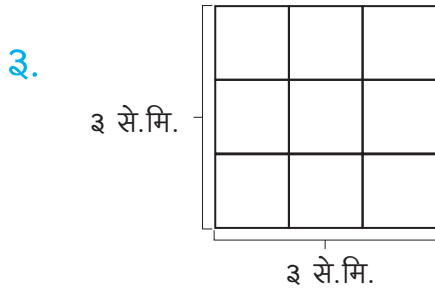
अभ्यास वर्ग कोठा गनेर क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् ।

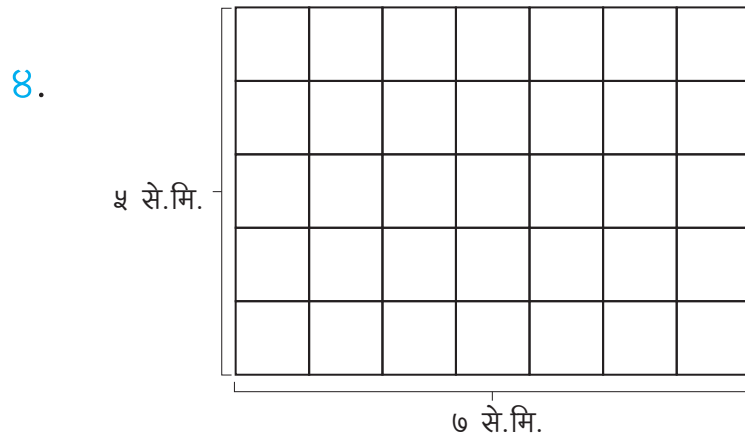
_____ वर्ग से.मि.

_____ वर्ग से.मि.

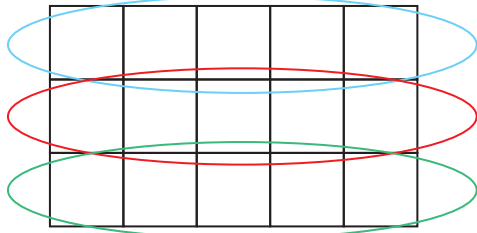
_____ वर्ग से.मि.

_____ वर्ग से.मि.

उदाहरण तलको आकृतिमा भएका १ वर्ग से.मि. का कतिओटा कोठा छन् ?
हामी यसरी गणना गर्न सक्छौं,

$$५ \text{ ओटा } १ \text{ वर्ग से.मि.} + ५ \text{ ओटा } १ \text{ वर्ग से.मि.} + ५ \text{ ओटा } १ \text{ वर्ग से.मि.}$$

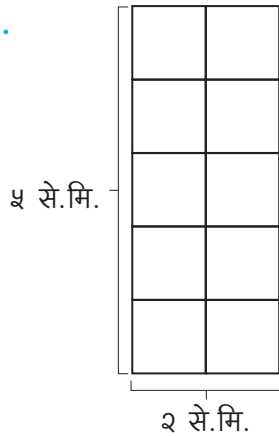
$$= ५ + ५ + ५$$

$$= १५$$

उत्तर : १५ वर्ग से.मि.

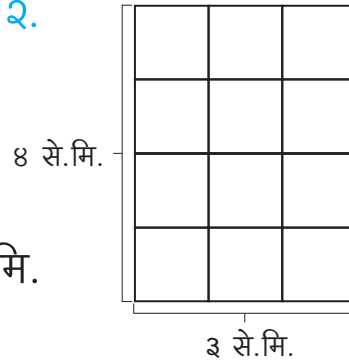
अभ्यास १ वर्ग से. मि.का वर्ग कोठा गन्ती गरी क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :

१.

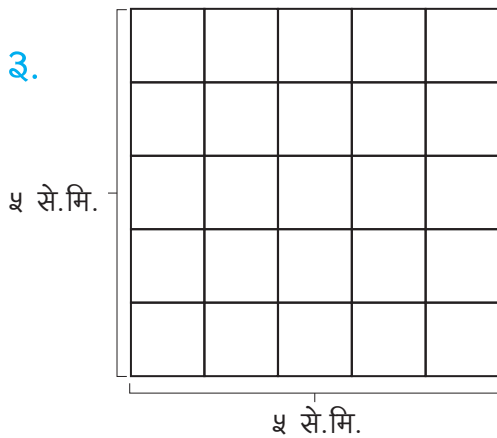
$$\square \times \square = \square \text{ वर्ग से.मि.}$$

२.

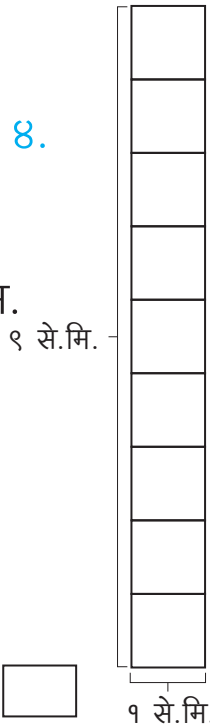
$$\square \times \square = \square \text{ वर्ग से.मि.}$$

३.

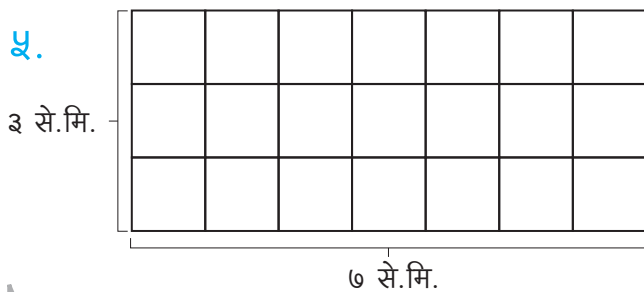
$$\square \times \square = \square \text{ वर्ग से.मि.}$$

४.

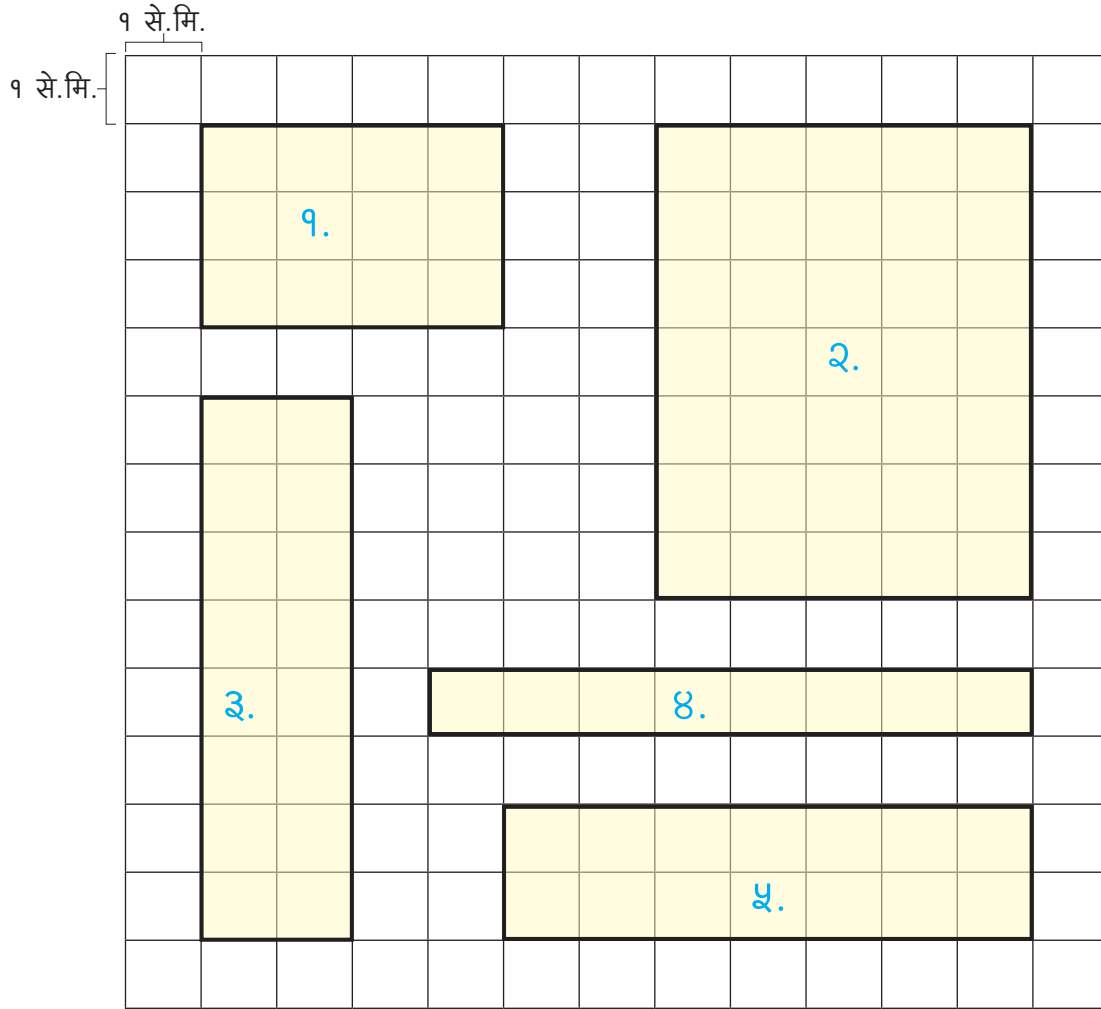
$$\square \times \square = \square \text{ वर्ग से.मि.}$$

५.

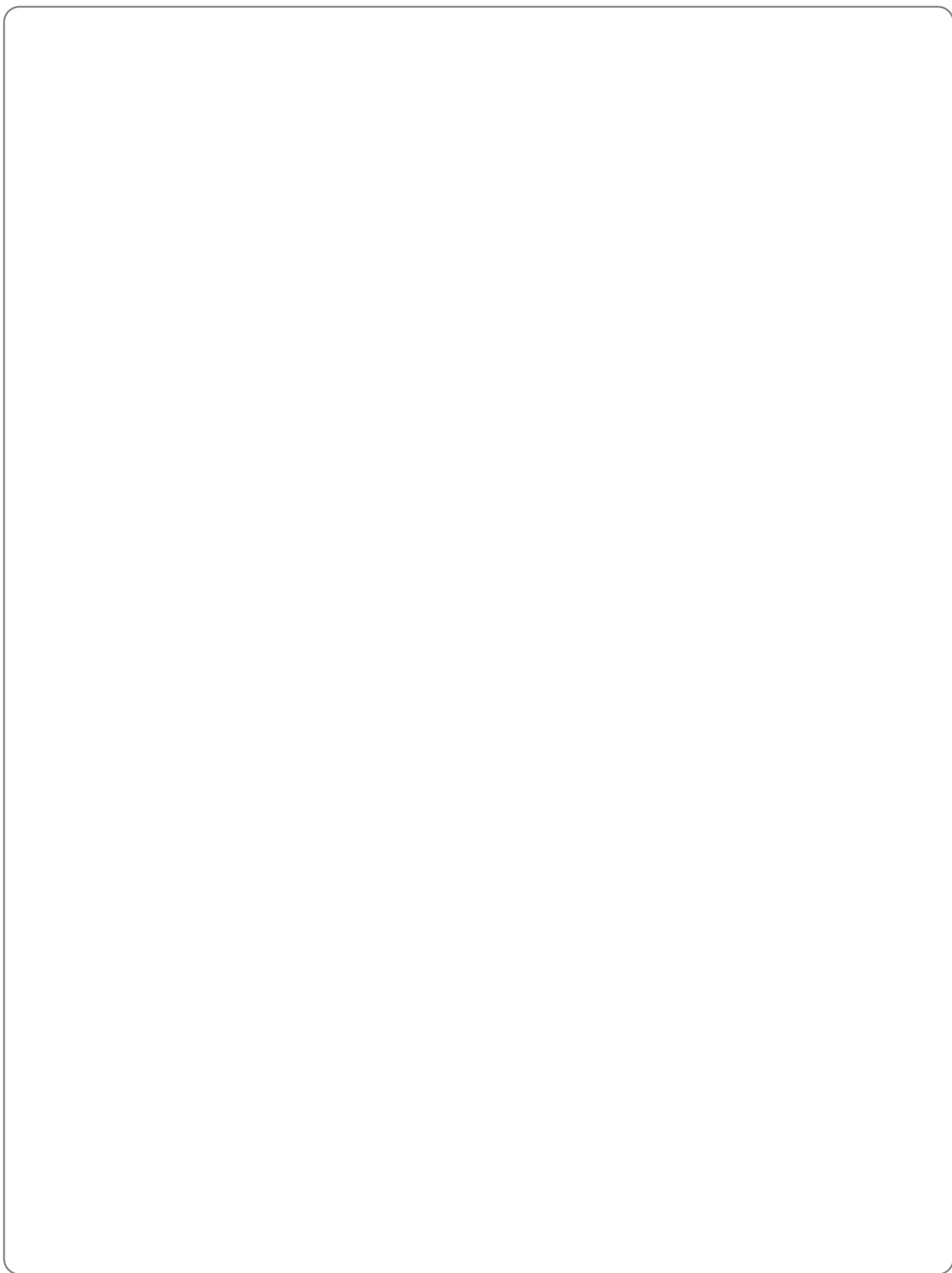

$$\square \times \square = \square \text{ वर्ग से.मि.}$$

अभ्यास तेर्सो र ठाडो सिधा रेखा तानी बनेको वर्गका आधारमा तल दिइएका चित्रको क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :

क्र.स.	क्षेत्रफल (वर्ग से.मि.)
१.	
२.	
३.	
४.	
५.	

पृष्ठपोषण फाराम, कक्षा ३

आदरणीय अभिभावकज्यू,

यस स्वाध्याय सामग्री र आफ्ना बालबालिकाको सिकाइको अवस्थाका बारेमा तपाईंको विचार यस फाराममा भरी विद्यालयमा बुझाउन हुन अनुरोध छ ।

पाठ	सुझाव वा टिप्पणी	दस्तखत
पाठ १		
पाठ २		
पाठ ३		
पाठ ४		
पाठ ५		

पाठ	सुभाव वा टिप्पणी	दस्तखत
पाठ ६		
पाठ ७		
पाठ ८		
पाठ ९		
पाठ १०		
पाठ ११		

पाठ	सुभाव वा टिप्पणी	दस्तखत
पाठ १२		
पाठ १३		
पाठ १४		
पाठ १५		
पाठ १६		
पाठ १७		

पाठ	सुझाव वा टिप्पणी	दस्तखत
पाठ १८		
पाठ १९		
पाठ २०		
पाठ २१		
पाठ २२		

विद्यार्थीको नाम

अभिभावकको नाम